

Ceol don Ardteist

Clár

Caibidil 1: Cantáid BWV 78.....	1
Caibidil 2: Réamhcheol Fantaise Romeo & Juliet..	27
Caibidil 3: Bohemian Rhapsody.....	48
Caibidil 4: Ceathairéad Piano Uimh 1.....	70
Caibidil 5: Foclóir Ceoil.....	91
Caibidil 6: Téarmaíocht don scrúdú.....	105

Cantáid BWV 78

Jesu der du meine seele

J.S. Bach

Tréithe an cheoil sa Tréimhse Barócach

1. Séis

- **Cruth**

Go minic sa tréimhse Barócach bíonn séiseanna cosúil le háirsí fada fuaime agus bíonn siad an-eagraithe. Taobh amuigh de na gluaiseachtaí damhsa áit a bhfuil na séiseanna measartha simplí, ní fhaightear an struchtúr céanna sna frásaí is a fhaightear i geol Mozart nó Schubert mar shampla. Braithe cruth na séise sa tréimhse Barócach ar an tacaíocht chomhcheoil, ach sa tréimhse Clasaiceach bíonn an tséis go hiomlán neamhspleách ar thacaíocht na cordaí.

I gceol uirlise bíonn ornáidiú le fail go minic. Tharla sé seo mar gheall ar uirlisí cosúil leis an chlárchruit nach raibh ábalta fuaime na nótaí a choinneáil ró-fhada, mar sin dá mbeadh nóta fada ag teastáil chuir an cumadóir nó an seinnteoir ornáidiú isteach le fuaime na nótaí a fhadú. Bíonn fiúga bunaithe ar théama gairid a dtugtar ábhar air. I gceol gutha is minic a bhíonn frásaí fada ornáideach. Féach ar áriá don dord mar shampla de líne fhada ornáideach.

- **Focaldathú**

I rith an tréimhse Barócach chuir cumadóirí an-iarracht isteach i léiriú na bhfocal tríd an cheol. Bhain Bach go háirithe úsáid as an teicnóocht seo ag baint úsáide as nótaí crómatacha, míreanna ornáidithe, agus cruth séise le ciall focail aonair a léiriú, briathra a léiríonn gluaiseacht nó easpa gluaiseachta nó smaointe teibí taobh isteach de sliocht téacs.

Tá staidéar déanta ag roinnt scríbhneoirí ar an nós seo i gceol Bach agus is dóigh leo go mbíonn mothú an cheoil léirithe chomh maith le focail aonair, abairtí agus íomhánna sa téacs.

- **Aithris agus Seicheamh**

Tá an-chuid samplaí den aithris i gceol Bach, áit a ndéanann guth amháin athsheinm ar an frása atá díreach canta ag guth eile.

Tá go leor samplaí de sheicheamh ann chomh maith, áit a sheinntear frása ceoil suas nó síos céim gan an churth a athrú.

- **Nótaí Neamharmónacha (*non-chordal*)**

Baintear úsáid as nótaí neamharmónacha le cur le líne shéise ar go leor bealaí éagsúla. Cuireann nótaí tairmtheachta (idirghabhála) le líne shéise trí mhíne agus fuinneamh rithime a thabhairt dó, agus lena dhéanamh níos suimiúla dá bharr don éisteoir. Nuair a tharlaíonn nótaí tairmtheachta mar nótaí

neamharmónacha, cruthaítear teannas idir an tséis agus an comhcheol agus cruthaíonn sé seo fuinneamh a bhrúnn an ceol chun tosaigh sa teannas agus réiteach rialta.

Nóta tairmtheachta: Nóta neamharmónach a sheinntear idir dhá nóta de chorda mar chuid den tséis. Is féidir leis an nóta seo a bheith aiceanta nó neamhaiceanta. Bíonn sé neamhaiceanta má sheinntear é tar éis don chorda a bheith seinnte, agus ar bhuille nach bhfuil láidir sa bharr. Tugtar nóta tairmtheachta aiceanta air má sheinntear an nóta neamharmónach leis an chorda, rud a chruthaíonn díchorda agus teannas dá bharr.

Nóta Cúnta(*auxiliary note*): Nóta a sheinntear céim níos airde nó níos ísle ná nóta athsheinnte.

Nóta athrúcháin (*changing note*): Tugtar *Cambiata* ar an nóta seo chomh maith. Ciallaíonn sé léim de 3ch ó nóta cúnta uachtarach go nóta cúnta íochtarach.

Casadh (*turn*): Seinntear an nóta scríofa, an nóta os a chionn, an nóta scríofa, an nóta faoi agus an nóta scríofa. Is féidir le casadh a bheith inbhéartaithe/aisiompaithe chomh maith. Sa sampla thíos feictear casadh ar D sa chéad barra mar a sheinntear é, agus casadh aisiompaithe ar F sa 2ra barra.

Nóta crochta (*suspension*): Is ionann an nóta crochta agus nóta neamharmónacha sheinntear leis an chuid eile den chorda, ag cruthú díchorda, ach ina dhiaidh sin, tagann réiteach air an nóta crochta mar go dtiteann sé go dtí nóta den chorda. Bíonn trí rud i gceist le nóta crochta – an t-ullmhúchán (seinntear an nóta crochta roimh an chorda); an nóta crochta (seo an díchorda) agus an réiteach) an nóta den chorda.

Reamhnóta (*anticipation note*): Seinntear nóta den chorda (go minic mar nóta neamharmónach sa chorda roimhe) sula seinntear an chuid eile den chorda.

Appoggiatura: Nóta neamharmónach aiceanta a réitítear ar nóta den chorda ar bhuille níos laige, nó ar chuid níos laige den bhuille.

Tríleach (*trill*): Seinntear an nóta scríofa agus an nóta os a chionn i ndiaidh a chéile roinnt uaireanta chomh tapaigh agus is féidir. I rith an tréimhse Barócach tosaítear ar an nóta is airde.

2. Comhcheol

Bunaíodh an comhcheol sa tréimhse Barócach ar chordaí den chóras mór/mion. Go minic bhí éagsúlacht níos saibhre comhcheoil in úsáid ag Bach námar a bhí ag cumadóirí eile den tréimhse céanna. Tugtar comhcheol diatonach ar na cordaí atá le fáil i ngléas faoi leith. Mar shampla seo iad na cordaí atá le fáil i ngléas D mór: D mór, E mion, F# mion, G mór, A mór, B mion, C# laghdaithe. Níl an corda D mion le

fáil sa ghléas seo mar sin ní corda diatonach é, is corda crómatach é. Baineann Bach an-úsáid as an chrómatachas le héagsúlacht agus saibhreas a chur ina chuid ceoil, agus le léirú a dhéanamh ar chiall na bhfocal.

- **Dord Figiúrtha:** Sa chomhcheol ag an am seinneadh an clárchruit cordaí le tacaíocht armónach a thabhairt don chuid eile de na huirlisí. Scríobhadh dordlíne don chlárchruit le huimhreacha scríofa faoi. Thug na huimhreacha le fios don seinnteoir cén idirchéimeanna le seinm os cionn na dordlíne. Má tá an nóta C scríofa sa dord agus na huimhreacha 5 agus 3 scríofa os a chionn ciallaíonn sé go seinntear 5ch agus 3ch os cionn an C – nó na nótaí G agus E.
- **Nóta Troitheánach (*pedal note*):** Cruthaítear teannas trí chordaí éagsúla a sheinm os cionn nóta fada marthannach sa dord (nó nóta athsheinnte). Is teicníocht choitianta é seo in aimsir Bach. Is féidir an nóta troitheánach a aisiompú trí é a chur suas go hard agus na cordaí a athrú faoi.

3. Tondath

Ní raibh cumadóirí san 18ú haois ró-bhuartha faoi fhuaim na n-uirlisí éagsúla. Bíonn sé deacair uaireanta a dhéanamh amach trí amharc ar líne cheoil an raibh sé scríofa don fheadóg, nó do veidhlín nó óbó. Ach an bealach a bhí ag cumadóirí le dathanna éagsúla a chur sa cheol ná trí ghrúpa uirlisí – b'fhéidir veidhlíní agus óbóanna - a chur ag seinm le chéile agus ansin codarsnacht a dhéanamh idir an grúpa sin agus grúpa eile – b'fhéidir trumpaí agus drumáí - a bheadh ag seinm sa chéad chuid eile den cheol.

Seo a leanas na huirlisí a bhíodh le fáil sa cheolfhoireann go ciotianta ag an am: TU)veidhlíní 1 agus 2, viola, dordveidhil agus olldoird. Baineadh úsáid as feadóga móra, óbóanna agus coirn go rialta chomh maith agus basúin, trumpaí agus timpani.

Ní raibh na huirlisí agus an fhuaim chomh láidir is a bhíonn inniu agus bhí dath difriúil ar an fhuaim dá bharr sin. Ba mhinic go raibh ar Bach uirlis a chur ag seinm leis an chantóir mar gheall ar laige na gcantóirí agus easpa cleachtaithe ó na cantóirí sa chóir. Ní raibh seinnteoirí gairmiúla ann ag an am agus mar sin ní raibh fhios aige i gcónaí cé a bheadh ar fáil leis na páirteanna éagsúla a sheinm nó a chanadh.

Bailíodh na ceoltóirí uilig san áiléar orgáin, agus bhí saoirse acu bogadh thart ansin, seasann in aice lena chéile nó uirlisí a ghrúpáil le chéile ar bhealaí éagsúla sna codanna éagsúla den chantáid.

Tá samplaí d'éagsúlacht tondatha le feiceáil sna codanna seo a leanas den chantáid:

Uimh 6: dord agus óbó.

Uimh 4: teanór agus feadóg mhór

Uimh 2: soprán agus alt.

4. Foirm

Tháinig go leor foirmeacha ceolfhoirne agus uirlise chun tosaigh agus forbraíodh iad i rith an tréimhse Barócach. Dhá cheann acu seo ná an tsraith agus an Coinséartó Grosso, chomh maith leis na cinn seo a leanas.

- Ceoldráma

Sna ceoldrámaí i luaithe bhí páirt simplí ann don ghuth agus tionlacan simplí ón dord. Tugadh **recitative** nó **reacaireacht** air seo, áit a raibh séis an-simplí ann bunaithe ar rithim na bhfocal. An aidhm a bhí leis seo ná an dráma a thabhairt chun tosaigh chomh fada agus ab fhéidir. Forbraíodh an **áiríá** chun mothú a chur sa cheol agus le sos a thabhairt ón reacaireacht. In amantaí tógadh cuid d'ábhar an áiríá ón chuid deireanach den reacaireacht a bhí scríofa i stíl arioso – nó stíl níos séisí. Bhí cothromaíocht le fáil san áiríá da capo – amhrán séiseach le foirm ABA. Nó in amantaí eile cruthaíodh an fhoirm chéanna trí athsheinm a dhéanamh ar an chuid uirlise ag an deireadh ABA – áit ar tugadh an ritornello ar an cheol a sheinneann na huirlisí.

Thosaigh an ceoldráma san Iodáil agus leathnaigh sé ar fud na hEorpa, le stíl faoi leith ag teacht chun inn sa Fhrainc, áit a mbíodh gluaiseachtaí damhsa ina gcuid lárnach den cheoldráma. Ba mhinc chaconne ina chuid den cheoldráma Francach agus d'éirigh sé coitianta mar fhoirm sa cheol uirlise chomh maith.

- Oratóir

Léiriú drámatach mór, de ghnáth ba scéal ón Bhíobla nó scéal reiligiúnda a bhí i gceist le carachtair faoi leith, ach ní raibh aisteoireacht, radharcra ná culaith speisialta i gceist. Bíonn reacaire, aonréadaithe gutha, cór agus ceolfhoireann ann agus bhíodh reacaireacht agus áiríá ina gcuid lárnach de chomh maith le réamhcheol ceolfhoirne agus grúpaí cóir éagsúla.

- Cantáid

Píosa ceoil atá canta, le hábhar reiligiúnda nó eile, cosúil le oratóir ach níos giorra. Ar dtús ní bhíodh ach líon beag oirfidigh páirteach ann le reacaireacht ceoil nó dráma gairid, gan ghluaiseacht agus le tionlacan simplí ar aon uirlis amháin. Bhí an chantáid thuatach ann roimh an chantáid eaglasta agus bhí sé coitianta go háirithe san Iodáil. Nuair a tháinig an chantáid eaglasta chun cinn sa Ghearmáin ba rud an-difriúl é. Níor thug Bach cantáid ar a chuid cumadóireachta – thug sé *Stücke*, *Concerti* nó *Motetti* orthu. Ta trí chineál cantáid scríofa ag Bach – Cantáid shaor, cantáid aonréadach agus cantáid Coráil. Is sampla den tríú ceann an chantáid atá ar an chúrsa don Ardteist. Ciallaíonn sé go mbíonn téacs iomann ag an tús agus an deireadh agus b'fhéidir taobh istigh den áiríá agus reacaireacht.

5. Uigeacht

Tá uigeachtaí éagsúla ag Cantata 78 ó reacaireacht atá cóir a bheith monofónach (uimh 3) go dtí blocanna ceoil homofónach (uimh 7) go dtí ceol iolfhónach casta (uimh 1). Ní minic a bhíonn uigeachtaí éagsúla taobh istigh d’aon phíosa amháin i gceol Barócach. Braitheann uigeacht an phíosa chomh maith ar mheascán uirlisí, stíl an cheoil, airde an cheoil agus stíl seanma.

6. Dinimicí

Is minic a bhíonn na dinimicí lochtánach nó céimithe sa cheol Barócach. Ciallaíonn sé seo go n-athraíonn siad go tobann i gcéimeanna gan crescendo ná diminuendo. Tarlaíonn sé seo mar gheall ar thondath na n-uirlisí in úsáid ag an am.

Go ginearálta ní scríobhtar mórán dinimicí sa cheol, ach fághtar faoin seinnteoir iad a chur isteach. Is eisceacht é Bach áfach mar go mbíonn sé an-chruinn le dinimicí ina chuid ceoil.

7. Rithim

I gcomparáid le ceol sna tréimhsí stairiúla níos luaithe, forbraíodh rithim “thomhaiste” go luath sa tréimhse Barócach; ‘séard atá i gceist leis seo ná rithim rialta le buillí laga agus láidre agus iad léirithe ag na barralínte rialta. Faoi am Bach bhí sé seo á athrú beagán trí bhéim áirithe a bhogadh go dtí buillí laga trí chomhcheol, siocóipiú* agus aicinn a úsáid. Ba ghairias gramadaí é an barralíne seachas comhartha aicinn.

Go minic bhíodh pátrún rithime suntasach in úsáid trí ghluaiseacht iomlán, agus is féidir é seo a fheiceáil sa dordlíne den dísréad (Uimh 2) sa chantáid.

8. Tonúlacht

Ba nós nua é an tonúlacht a bheith in aon ghléas mór nó mion sa 17ú haois. D’aithin cumadóirí cén bealach arbh fhéidir leo cruth agus struchtúr píosa a mhúnlú tríd a cheol a chur ag modhnú trí ghléasanna éagsúla. I rith an tréimhse Barócach bhí na gléasanna seo an-chóngarach dá chéile – bíonn gléasanna mar seo nuair a bhíonn an líon céann géaranna nó maoil acu nó ceann amháin níos mó nó níos lú. Mar shampla: C mór – G mór – E mion – A mion – D mion – F mór.

Tugtar Ciorcal na gCúigeach ar ghluaiseacht ina n-oibríonn gach corda mar cheannasach huig an héad chorda eile – mar shampla: C mór – G mór – D mór – A mór – E mór – B mór (Cb mór) – F# mór (Gb) – C# mór (Db) – G# (Ab) mór – Eb mór (D#) – Bb mór – F mór – C mór. Is féidir sampla de seo a fheiceáil sa chantáid sa chéad ghluaiseacht barraí 125 – 129 sa dord.

Cúlra Chantáid 78

Ginearálta

Úsáidtear an focal Barócach le cur síos a dhéanamh ar na healaíona agus ceol an tréimhse idir 1600 agus 1750. I gcoitinne tá an-chuid den mhothú ann ag an am seo – grá, áthas, gráin, brón – agus go leor dráma agus cur trí chéile sna healaíona. Tá go leor den ornáidíú le feiceáil ar ardeaglaisí agus séileáil séipéil ón am. Chonacthas teacht le chéile de na healaíona éagsúla sa cheoldráma – le ceol, litríocht, péintéireacht, ailtireacht agus dealbhóireacht ag cruthú éifeacht nua agus úr.

Taobh thiar de seo bhí an frith-Reifeirméisean san Iodáil. Bhí an Eoraip roinnte in dhá chuid – na Protastúnaigh sa tuaisceart agus na Caitlicigh sa deisceart. Ghlac an Cogadh Tríocha Bliain an chéad leath den 17ú haois.

I measc na nithe eile a bhí ag tarlú ag an am bhí:

- Taiscealadh: bhí trádáil farraige agus cóilíniú ag leathnú cultúr na hEorpa ar fud an domhain.
- Bhí monarcachtaí le fáil sna tíortha Caitliceacha.
- I Sasana, san Ollainn agus sa Ghearmáin bhí cumhacht na moarcahtaí ag dul i léig. Bhí an chumhacht á fhorleithniú.
- Leagadh bonnchloch na heolaíocht nua-aimseartha le fonn ceistiúcháin, amhrais agus dúshlán i measc na ndaoine.

Tháinig forbairt ar mhatamaitic agus fisic agus chuidigh sé seo le ceoltóirí teicníochtaí uirlise a fheabhsú. Tháinig an córas nua tiúnaithe isteach ar an chlárchruit, rud a léirigh Bach sa cheol *Das Wohltemperierte Klavier*.

Saol Bach agus a Shaothair

1695 – 1703: Fuair Bach oideachas domhain in eaglais Liútarach (Lutheran). Bheadh Stair an Bhíobla, creideamh, Laidin, Mata agus ceol ina gcodanna den chúrsa seo. Bheadh seans aige fosta organ, veidhlín agus clárchruit a fhoghlaim.

1703 – 1707 Ceapadh mar organaí é in eaglaisí éagsúla.

1707: Phós sé a chol ceathrar Maria Barbara Bach.

1708: Ceapadh mar organaí é don Diúc Wilhelm Ernst in Weimat.

1717 – 23: Ceapadh mar stiúrthóir ceoil é do Prince Leopold. Ceol nach raibh reiligiúnda is mó a chum sé ag an am seo.

1720: Fuair Maria Barbara bás, 4 páistí aici.

1721: Phós sé Anna Magdalena Wicken.

1723 – 50: Ceapadh ina stiúrthóir Ceoil in Leipzig é.

1747: Chuaigh sé go Berlin agus sheinn sé do Rí Frederick.

1750: Fuair bás agus cuireadh in Leipzig é.

Bhraith líon na bpíosáí a chum cumadóirí san 18ú haois ar na dualgaisí a bhí air dá phátrúin, dá fhostóirí agus don phobal. Ba do dhaoine eile beagnach gach rud a chum Bach i rith a shaoil. Taobh amuigh de na píosáí a chum sé nuair a bhí sé an-óg agus an-sean, baineann a shaothair uilig le trí phost:

1708 – 1717 Weimar: D'oibrigh sé mar orgánaí cúirte agus bhain an chuid is mó de na saothair leis an orgán agus méarchlár. Sa bhliain 1714 nuair a bhí sé ag obair mar chúntóir don stiúrthóir cóir chum sé thart ar 30 cantáid.

1717 – 1723 Cothen: Is nuair a bhí sé ag obair don Phrionsa Leopold a chun sé an chuid is mó dá cheol tuatach, ceol aireagail agus ceol don cheolhfoireann. Scríobh sé na coinséartónna Brandenburg, Sraitheanna Francacha agus Sasanacha don mhéarchlár, dhá choinséartó do veidhlín, coinséartó dúbáilte don veidhlín, *Das Wohltempierte Klavier*, Imleabhar 1 sa tréimhse seo. Scríobh sé thart ar 12 chantáid do bhreithlá an phrionsa agus do Lá Coille.

1723 – 1750 Leipzig: Mar Stiúrthóir Ceoil in Eaglais Naomh Tomás bhí ar Bach ceol nua a chumadh do na seibhísí eaglasta seachtainiúil chomh maith le ceol eaglasta d'ócáidí speisialta. Is anseo a chum sé *St. Matthew Passion*, *St. John Passion*, *St Mark Passion*, *Aifreann i B mion* agus an *Magnificat in D*. Chum sé go leor ceol tuatach i ndiaidh 1729 nuair a ghlac sé post Stiúrthóir Ceoil Chathair Leipzig, ina measc *Breachnuithe Goldberg* agus *The Art of the Fugue*.

Leipzig

Chaith Bach go leor dá shaol oibre mar cheoltóir san eaglais Lútarach, agus chaith sé a dhúthracht leis an obair seo. Chaith sé an chuid is mó dá shaol faoi céad míle timpeall. Ba cheantar iarghúlta é seo a d'fhulaing go mór faoi na cogáí reiligiúnda 1616 – 1648. Fuair idir aon cheathrú agus leath de mhuintir na tíre bás dá bharr. Rugadh Bach níos lú ná 40 bliain i ndiaidh do na cogáí seo críochnú, ag am a raibh an fhulaingt go mór i gcuimhne na ndaoine agus ag am nach raibh mórán tábhachta ag baint leis na healaíona do chosmhuintir na tíre.

Bhí cogáí reiligiúnda ar siúl san Eoraip thart fán am seo idir na Protastúnaigh sa tuaisceart agus na Caitlicigh sa deisceart. Mhair an eaglais Liútarach tríd na cogáí seo agus thug sé an-sólás do na daoine. Amharcadh ar cheol mar bhronntanas ó Dhia a raibh cumas ann: “driving out the devil, making sad ones happy and happy ones sad, the disheartened hopeful, the haughty meek.”

Bhí áit lárnach ag an eaglais seo i saol Bach agus bhí grá aige don cheol agus don chreideamh ina chroí. Tagann an grá sin amach go minic ina chuid cumadóireachta. Bhí tús áite tugtha do Dhia agus don eaglais i saol na ndaoine agus bhí béim curtha ar obair chrua agus nósanna stuama agus coigilteach (*frugal*).

“In Leipzig, performances may have been erratic, under-rehearsed, and casual, manuscripts were hurriedly copied and were often crowded with errors, but conditions were more plastic (solúbtha/flexible) than those imposed by modern conditions. Bach was not an ideal diplomat with his fellow workers, his disputes were legion, his shortness of temper and his innate stubbornness would not pour oil on the troubled waters. Engrossed in his life-work of composition he would have little patience with the detailed duties of a producer. When Bach’s grandson, who had been in the choir, was asked what the cantatas were like under the composer’s direction, he replied: “oh, he cuffed us a lot and they sounded awful.”

Cé gur in Leipzig a chum Bach go leor den cheol ab fhearr ní i gcónaí a bhí sé sona ann agus níos thaitin na coinníollacha leis mórán. I litir a scríobh sé chuig cara dá chuid luaigh sé go raibh súil aige fostaíocht a fháil in áit eile. Níor oibrigh sé seo amach riamh dó áfach, agus d’fhan sé i Leipzig go bhfuair sé bás. Is léir chomh maith ó na tuairisicí eaglaise nach raibh na húdaráis ró-thógtha le ceol Bach, lena chaighdeán ceoil ná leis an fhís a bhí aige don cheol eaglasta. Shíl siad go raibh a chuid ceoil casta, deacair agus shíl siad go raibh Bach stuacach agus trioblóideach sa bhealach inar chosain sé na cearta ceoil a bhí aige, dar leis.

An Chantáid

Ghearr bunaitheoir na heaglaise Lútarach, Martin Luther, líon na seirbhísí Domhnacha go trí cinn – ceann ar maidin, an príomhcheann, agus an tríú ceann um thráthnóna.

Thosaigh an seirbhís ag 7.00 ar maidin agus lean sé ar aghaidh go dtí 11.00 nó mar sin. Ag thart ar 7.30 ghlac na buachaillí ocracha agus fir óga páirt leis an chór mar chuid den chantáid. B’astu seo a tógadh na cantóirí aonaracha chomh maith ach amháin dá mbeadh ceoltóirí eile ar cuairt sa cheantar. Thosaigh an searmón ag thart ar a 8.00 agus lean sé ar aghaidh ar feadh uair a chloig. Mar sin caithfidh gur thosaigh an chantáid thart ar 7.30 nó 7.40. Dá mbeadh maidin fhuar ann bheadh cead ag na buachaillí imeacht i ndiaidh na cantáide, ach bheadh orthu fanacht dá mbeadh an dara cantáid le bheith canta an lá céanna. Tá na cantáidí don gheimhreadh níos giorra ar an iomlán ná iad siúd don samhradh.

Cumadh Cantáid 78 don 14ú Domhnach i ndiaidh na Tríonóide (An Chincís *Pentecost*) leis an soiscéal an tseachtain sin ag déanamh cur síos ar scéal na deichniúr Lobhar. Úsáideann Bach iomann le Johann Rist mar bhunús don saothar iomlán.

• Uirlisí

Ceithre ghuth aonair: soprán, alt, teanór agus dord.

Feadóg mhór

Corn

Veidhlín 1 & 2

Dordveidhil

Continuo (Orgán agus dordveidhil le chéile)

Cór

Óbó 1 & 2

Orgán

Viola

Olldord (tugtar violone air sa scór)

Tábla Achoimre

	Gl 1	Gl. 2	Gl 3	Gl 4	Gl 5	Gl 6	Gl 7
Gléas	Gm	Bb	C mion - re mód Tonúlacht éiginnte go dtí an deireadh.	Gm	Eb -Gm-Eb -Ab-Fm	Cm - modúil re	Gm
Am-chomhartha	3 4	4 4	4 4	6 8	4 4	4 4	4 4
Téamaí	Ritornello - téama an bhróin Ostinato T. an áthais T. ón chóráil	4 théama	-		4 chuid éagsúla		An chóráil tríd síos
Soprán	Téama ón chorál amanna éagsúla tríd an phíosa	Cuntrapn nó homofónach leis an A	-	-	-	-	Séis
Alt	Téamaí thuas go cuntrapphoin teach le T & D	Cuntrapn. nó homofónach leis an S	-	-	-	-	Comhcheol
Teamor	Téamaí thuas go cuntrapphoin teach le A & D	-	Focaldathú	Áiríá, stíl shéiseach	-	-	Comhcheol
Dord	Téamaí thuas go cuntrapphoin teach le T & A	-	-	-	Léimeanna móra Gasta, míshocair Adagio, cordaí fada Legato	Áiríá	Comhcheol
Uigeacht	Cuntrapphoin teach	Homofónach nuair a chanann an dá ghuth le chéile. Cuntrapphointeach nuair a chanann siad ag déanamh aithrise ar a chéile.	Homofónach - teanór ag canadh; continuo ag tabhairt tionlacain	Cuntrapphointeach idir teanór agus feadóg mhór. Homofónach nuair nach bhfuil ach ceann amháin acu le cloisteáil.	Homofónach	Homofónach nuair atá an dord leis féin. Cuntrapphointeach leis na huirlisí in amantaí.	Homofónach
Uirlisí	TU, fl, obo, Continuo	Continuo-organ & dvl Olldord - pizz	Continuo	Continuo, fl	TU, continuo	TU, óbó, continuo	Tutti
Focail	Iosa, leis an chros, phian, nuair a bhí mé in ifreann, thóg tú ón phian seo go láidir mé, go háit sábhailte. Tá sólas le fáil i do fhocal.	Téimid chugat le fonn ach le coiscéimean na leisciúla ag lorg cuidiú. Cuartaíonn tú na peacaithe & iad atá tinn. Éist linn, molaimid thú.	Is peacach mé, tá mé i bpian mhór mar gheall air sin; cé atá le teacht i gcabhair orm?	Ghlan d'íobairt an salachar, tá mo chroí glan arís, sona, saor. Má thagann an deabhal féin chugam beidh mé slán mar tabharfaidh tú tacaíocht dom.	Seasann an phian don slánú, faighimid inspioráid uaidh. Nuair a thagann an mhallacht a chuireann na peacaithe go hifreann, sabháileann tú muid. Adhraim thú, tugaim duit mo chroí.	Ceansaíonn tú mo choinsias, a chuireann isteach orm. Cuidigh liom agus bíodh do fhocal ina shólas dom. Cosain mé ar mo naimhde le do threoir.	Tá muinín agam asat, adhraim thú. Cuidigh liom. Tugann tú neart dom nuair atá mé lag. Braithim ar do ghrásta, tá súil agam a bheith taobh leat go deo na ndeor.
Pointí suimiúla	Tierce de Picardie - críochnaíonn an ghluaiseacht ar chorda mór.		Cordaí laghdaithe Léimeanna móra Meiliosma ag an deireadh. Stíl aria ag an deireadh – dóchas.	Cosúil le dísréad idir fl agus T.	Focaldathú sna codanna éagsúla; de réir mar a athraíonn na focail athraíonn mothú an cheoil.	Modúil (re)	Gm

Foirm	Foirm chaconne - bunaithe ar ostinato	Áiríá Da Capo - ABA	Cumtha tríd	A B1 B2	ABCD - cuntha tríd	R A B R R = ritornello	Cumtha tríd
Ainm	Cór	Díséad S & A	Recitativo T	Aria T	Recitativo D	Aria D	Córáil

Téamaí sna Gluaiseachtaí Éagsúla

Gluaiseacht 1

- An ghluaiseacht is faide le 144 barra.
- Gléas G mion.
- Foirm chaconne: bunaithe ar fhrása athsheinnte sa dord.
- Téama an ostinato bunaithe ar líne chrómtach ag titim – rud a úsáideann Bach go rialta le brón a léiriú.
- Canann an Soprán an córáil i gcuntraphointe leis na guthanna eile ag canadh an ostinato.
- Seineann na huirlisí téama an bhróin nó an ostinato.

Téama an Bhróin – Téama an Ritornella

Ostinato – Bonndord. Líne chrómatach ag titim.

Motif an Áthais

Gluaiseacht 2

- Dísréad idir soprán agus alt.
- Mothú an-éadrom, bríomhar.
- Aithris sna guthanna, iad ag gluaiseacht le chéile.
- Áiriá de capo.
- Gléas Bb mór.
- Focaldathú.

Téama an Ritornello

Príomhthéama

Cuntraséis

Gluaiseacht 3

- Reacaireacht: Codarsnacht iomlán leis an ghluaiseacht dheireanach.
- Idirchéimeanna móra agus nótaí crómatacha.
- Éiríonn sé níos boige ag an deireadh nuair a iarrann an antóir maithiúnas.
- Tá easpa tonúlachta le mothú ann, cordaí 7cha agus laghdaithe a chruthaíonn neamhchinnteacht.
- Reacaireacht secco: Níos cosúla le caint dhramatúil ná canadh in airde na nótaí augs rithim an cheoil. Níl áit ann do shéis agus is iad na focail is tábhachtaí le siolla amháin do gach nóta – seachas ag an deireadh.

Gluaiseacht 4

- Cosúil le dísréad idir feadóg mhór agus teanór.
- Éadrom, séiseach, codarsnacht mhór leis an ghluaiseacht dheireanach.
- Seineann an fheadóg mhór agus continuo an ritornello.
- Bíonn léimeanna móra agus seichimh i bpáirt na feadóige móire.
- Gléas G mion.
- Foirm A B1 B2.

Príomhshéis

Motif an chroí éadroim

Gluaiseacht 5

- Reacaireacht 2: A lán mothúcháin éagsúla.
- Athraíonn an luas agus na gléasanna leis na mothúcháin.
- TU agus continuo sa reacaireacht seo. (Ní raibh TU sa reacaireacht dheireanach)
- Ceithre chuid éagsúla:
 1. Eb mór. Léimeanna móra
 2. b. 8 Vivace. Guth láidir i stíl óráide. Sosanna leis an teannas a mhéadú. Tagairt do thonúlacht G mion.

3. b. 10 Adagio. Cordaí fada. Éiginnteacht tonúlachta ar dtús ansin Eb mór
4. b. 17 Andante. Ab mór. Guth níos séisí, stíl arioso. Meiliosma. Gluaiseacht níos beomhaire ón tionlacan.

Gluaiseacht 6

- Cosúil le dísréad do dhord agus óbó.
- Cosúil le coinséartó le codarsnacht idir óbó agus grúpa mór uirlisí.
- Gléas C mion.
- Foirm A B A1.
- Réimse cúng ag an ritornello.
- Nóta troitheánach sa ghuth barra 49 – 51.
- Cadenza gairid ón ghuth.

Téama an Ritornello

Téama 6b – Téama an doird

Gluaiseacht 7

- Córail: Gluaiseacht homafónach tríd síos leis an tséis ag an soprán agus tionlacan sna páirteanna eile.
- Ceol an-simplí i gcomparáid le castacht na ngluaiseachtaí eile.
- Ocht bhfrása dhá-bharra, le dúnadh ag deireadh gach ceann acu.
- Gléas G mion ach críochnaíonn sé ar chorda mór – Tierce de Picardie.

Focaldathú sna Gluaiseachtaí Éagsúla

Gluaiseacht 1

1. Líne chrómatach ag titim – léiríonn sé seo brón in an-chuid saothar de chuid Bach.
2. Motif an áthais leis na foail “is tú m’anam”.
3. “bittern Tod” Pian ghéar, nótaí crómatacha.
4. “heraus” = éalú = nótaí tapaidh, éalú.
5. Ceol nua ag an deireadh = dóchas go sábháilfí an peacach.

Gluaiseacht 2

1. Gluaiseacht thapadh rialta = “deifrímid”
2. Seicheamh ag ardú = céimeanna diongbháilte
3. Motif sainiúil le sos ar gach taobh “O Jesu” = béim ar thábhacht Dé.
4. I gCuid B ar an fhocal “höre” = éist; motif ag titim céime, cosúil le paidir, impí ar Dhia.

Gluaiseacht 3

1. Easpa tonúlachta = easpa cinnteachta ón pheacaí.
2. Idirchéimeanna móra, nótaí crómatacha = pian mhór an pheacaigh.
3. Sa chuid dheireanach éiríonn an rithim níos rialta – téann an peacach i dtreo Dé.
4. Tonúlacht chinnte ag an deireadh – lorgaíonn an peacach maithiúnas ó Dhia.

Gluaiseacht 4

1. Am-chomhartha 6/8, luascach, measartha tapaidh = dóchasach.
2. b. 21 tonúlacht Bb mór motif an chroí éadrom – níos áthasaí.
3. Cuid B léimeanna móra. “behzert” = cróga – canta ar léim mhór in airde.
4. “sieg haft” = buacach – scála in airde.

Gluaiseacht 5

1. Léimeanna móra, nótaí crómatacha – pian, céasadh.
2. “Breithiúnas” – sioncóipiú, tapaidh, teannas.
3. “Gan phian, gan chéasadh” – adagio, cordaí fada.
4. Andante – ceangal idir pian agus brón.

Gluaiseacht 6

1. b. 22 meiliosma = dóchas.
2. Nótaí fada troitheánacha sa ghuth ar an fhocal “síoraíocht”.
3. “rauben” = goid – nótaí ag dul thart, easpa dul chun cinn ag an pointe sin.

Gluaiseacht 7

1. Réiteach ar an phian san uigeacht homafónach, na guthanna uilig ag bogadh le chéile.
2. Séis shimplí gan fhocaldathú.
3. Tierce da Picardie – a léiríonn dóchas ag an deireadh.

Ceisteanna Ginearálta

Gluaiseacht 1

12. Ainmnigh na téamaí seo a leanas:

Gluaiseacht 2: Áiríá

1. Ainmnigh na guthanna a chanann sa ghluaiseacht seo _____
2. Cén uirlisí atá ag seinm sa ghluaiseacht seo? _____
3. Cén dóigh a sheinntear an uirlis is ísle acu? _____
4. An bhfuil an ghluaiseacht seo i ngléas mór nó mion? _____
5. Cén gléas ina bhfuil sé scríofa? _____
6. Luaigh trí shampla de fhocaldathú sa ghluaiseacht seo
 - i. _____
 - ii. _____
 - iii. _____
7. Ainmnigh dhá dhifear idir an cuntrapointe sa ghluaiseacht seo agus in aon ghluaiseacht eile sa saothar seo:
 - i. _____
 - ii. _____
8. Cén fhoirm ina bhfuil an ghluaiseacht seo? _____
9. Ainmnigh dhá ghléas eile seachas an bun-cheann, a dtéann an ceol tríothu:
 - i. _____
 - ii. _____
10. Cad is brí leis na focail sa ghluaiseacht seo?

11. Caidé an príomh-mhothú sa ghluaiseacht seo? Cén dóigh a léirítear é sin tríd an cheol?

12. Déan cur síos ar pháirt an continuo sa phíosá seo.

13. Cén dóigh a n-athraíonn uigeacht an tionlacain ag deireadh na bhfrásaí?

Reacaireacht 1

1. Ainmnigh an guth atá ag canadh sa ghluaiseacht seo? _____
2. Cén uirlisí a sheineann? _____
3. Cén t-ainm atá ar an ghluaiseacht seo? _____
4. Cad is brí leis na focail?

5. Luaigh trí shampla de fhocaldathú sa ghluaiseacht seo:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____

6. Déan cur síos ar an ornáidíocht atá sa ghluaiseacht seo:

7. Cén t-am-chomhartha atá ann? _____

8. I dtreo an deiridh athraíonn an ceol. Luaigh trí bhealach ina n-athraíonn sé:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____

9. Caidé an gléas-chomhartha atá scríofa? _____

10. Cén corda ar a gcríochnaíonn an píosa? _____

11. An bhfuil an píosa seo mór, mion nó modúil? Cuir fáth le do fhreagra.

12. Cén fáth a roghnaigh an cumadóir an ceol a scríobh mar seo, i do bharúil?

13. Cad is brí le meiliosma? _____

14. Míniú cadenza i gcomhthéacs na gluaiseachta seo

15. Cén éifeacht a bhaineann leis an athrú ag an deireadh?

Gluaiseacht 4

1. Cén t-ainm atá ar an ghluaiseacht seo? _____
2. Cé atá ag canadh? _____
3. Cén uirlisí atá ag seinm? _____
4. Caidé an tabhacht a bhaineann leis an uirlis is airde? _____
5. Cén dóigh a seinntear an uirlis is ísle? _____
6. Cén gléas ina bhfuil an píosa scríofa? _____
7. Cén fhoirm atá ag an phíosa? _____
8. Cad is brí le seicheamh? _____
9. Cá bhfuil sé ar fáil sa phíosa seo? _____
10. Cén trí cinn de na rudaí seo atá ar fáil sa phíosa seo?

Falsetto	seicheamh	meiliosma
Ornáidíocht	pizzicato	panning
Ostinato	téama den choráil	Tierce de Picardi

11. Mínigh na trí focail sin:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____

12. Cén chiall atá leis na focail sa ghluaiseacht seo?

13. Ainmnigh dhá ghléas eile ina mbíonn an ceol sa ghluaiseacht seo (seachas an bun-cheann)

- i. _____
- ii. _____

14. Mínigh troitheán: _____

15. Ainmnigh na téamaí seo a leanas ón ghluaiseacht seo:

Ainm: _____

Ainm: _____

Gluaiseacht 5

1. Cén t-ainm atá ar an ghluaiseacht seo? _____

2. Cén fhoirm ina bhfuil sé? _____

3. Déan cur síos ar na hathruithe a thagann ar an uigeacht tríd an phíosa:

i. Barraí 1 - 7

ii. Barraí 8 - 9

iii. Barraí 10 - 16

iv. Barraí 17 - 27

4. Cad is brí leis na focail sa ghluaiseacht seo?

5. Cén gléas-chomhartha atá ann? _____

6. Cén corda ar a gcríochnaíonn an píosa? _____

7. An bhfuil an píosa mór nó mion nó módúil? Cuir fáth le do fhreagra.

8. Cad is brí le reacaireacht/recitative? _____

9. Mínigh *vivace*: _____

10. Mínigh *Andante*: _____

11. Mínigh *adagio*: _____

12. Cad is brí le dord figiúrtha (*figured bass*)?

13. Ainmnigh an guth agus na huirlisí atá á sheinm sa ghluaiseacht seo:

i. _____ ii. _____ iii. _____

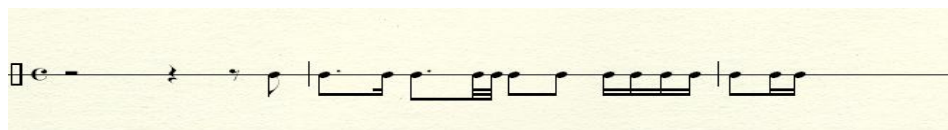
v. _____ v. _____

Gluaiseacht 6

1. Cén t-ainm atá ar an ghluaiseacht seo? _____
2. Cé atá ag canadh? _____
3. Cén uimhir atá ag an ghluaiseacht seo? _____
4. Mínigh ritornello? _____
5. Ainmnigh na huirlisí atá á sheinm:
 - i. _____ ii. _____ iii. _____
 - iii. _____ v. _____
6. Cén mód ina bhfuil sé scríofa? _____
7. Cad is brí leis na focail sa ghluaiseacht seo?

8. Tabhair sampla amháin de fhocaldathú sa ghluaiseacht seo:

9. Mínigh trileach (*trill*): _____
10. Cén t-am-chomhartha atá ag an phíosá seo? _____
11. Líon isteach na nótaí atá in easnamh as deireadh an phátrún rithime seo atá tógtha as an ritornello den ghluaiseacht seo:

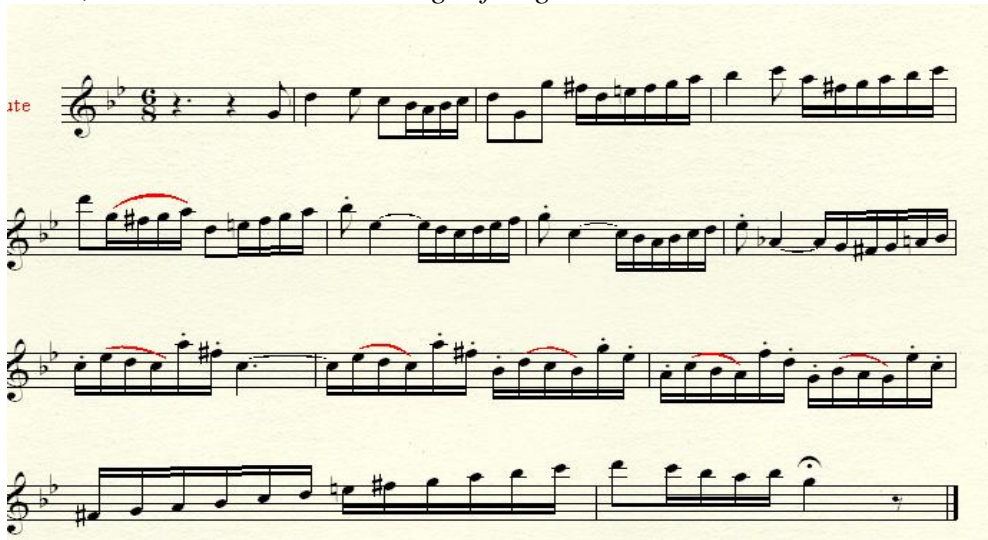

12. Mínigh continuo: _____
13. Cuir ciorcal thart ar thrí cinn de na rudaí seo a leanas atá le fáil sa ghluaiseacht seo:

Troitheán	cuntrapointe	dúnadh briste
Ornáidíocht	dord	continuo
Ritornello	obó	áiria
14. Mínigh aon trí cinn acu:
 - i. _____
 - ii. _____
 - iii. _____
15. Scríobh amach an chéad dá bharra den líne ghutha sa ghluaiseacht seo. Cuir isteach an gléas comhartha agus an t-amchomhartha cuí.

Ceisteanna Éisteachta

Éist le gluaiséacht 4, barraí 1 – 12 trí huairé agus freagair na ceisteanna seo a leanas.

- (i) Ainmnigh an uirlis a sheineann ag an tús: _____
- (ii) Dhá uirlis a úsáidtear le tionlacan a thabhairt sa ghluaiseacht seo:
 _____ agus _____
- (iii) Ainmnigh na barraí ina dtarlaíonn na rudaí seo a leanas agus mínigh gach ceann acu. (Ní tharlaíonn siad uilig in aon bharra amháin).
 - Seicheamh: _____
 - Sioncóipiú: _____
 - Léim d’ochtach sa tionlacan: _____
 - Dúnadh foirfe: _____
 - Ornáidíocht: _____
- (iv) Gluaiseann an tionlacan den chuid is mó in:
 croisíní€ camáin€ Meascán de chroisíní agus camáin €
- (v) Caidé a tharlaíonn sa cheol nuair atá an sliocht seo thart?

(vi) Is áiríá í an ghluaiseacht seo. Déan cur síos ar an difear idir an stíl seo agus stíl an recitative/reacaireachta sna gluaisreachtaí roimhe agus ina dhiaidh seo.

(vii) Ainmnigh trí dhifear idir an áiríá seo agus an ceann a thagann isteach ina dhiaidh:

1. _____
2. _____
3. _____

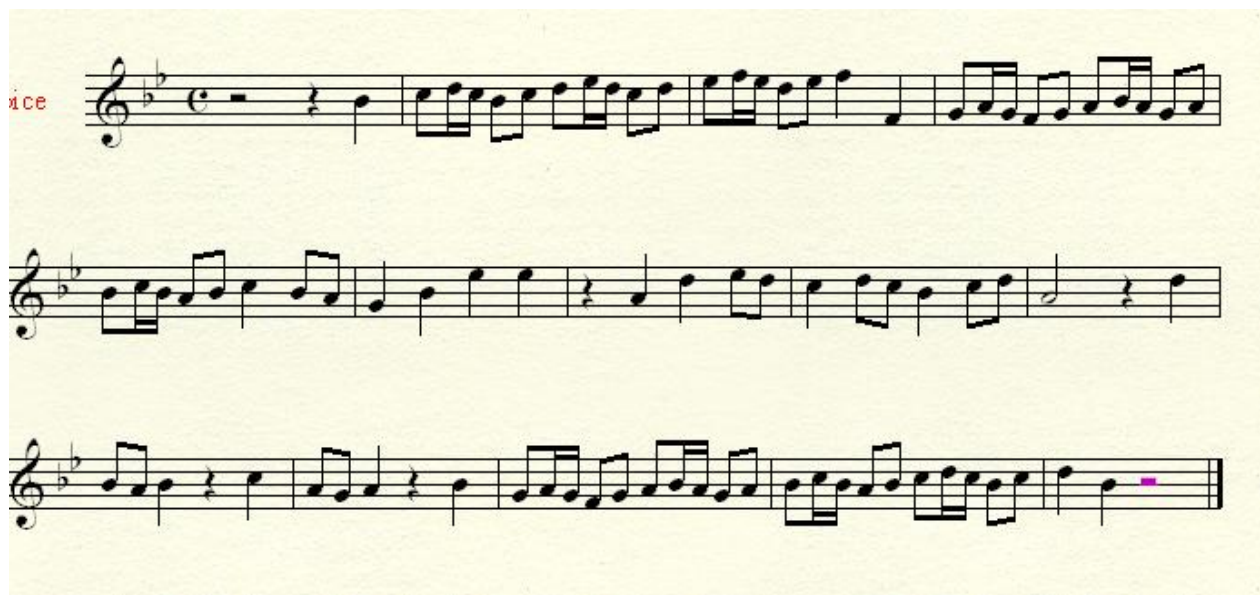
(viii) Baineann na focail sa ghluaiseacht seo le?

(ix) Cén fhoirm atá ag an ghluaiseacht seo?

(x) Tabhair dhá shampla d'fhocaldathú sa ghluaiseacht seo:

1. _____
2. _____

Éist leis an dara gluaiseacht as an Chantáid ón tús go dtí deireadh bharra 21 trí huairé agus freagair na ceisteanna seo a leanas:

Maidir leis an ghluaiseacht seo ainmnigh:

- i. Dhá uirlis a thugann tionlacan do na guthanna: _____ agus _____
- ii. An dá ghuth atá ag canadh: _____ agus _____
- iii. Teicníocht ghutha a úsáideann cumadóirí Barócacha go minic: _____
- iv. Teicníocht rithime a úsáideann cumadóirí Barócacha go minic: _____
- v. Foirm na gluaiseachta seo ná:

Áiríá Da capo €

Dénártha €

Saor €

- vi. Cuir X ar an scór san áit go dtagann an dara guth isteach.

- vii. Sa ghluaiseacht seo bíonn an téacs ag tagairt do:

Ghlan d'íobairt an salachar
Ag déanamh mo chroí glan arís.

Deifrímíd le céimeanna dóchasacha ach tuisleacha
A Íosa, a mháistir, chugatsa.

A Thiarna, impím ort mo choinsias a shuaimhniú
Mar tá sé ag cur isteach go mór orm.

viii. Déan cur síos ar dhá áit ina léiríonn an ceol brí na bhfocal.

ix. Cé acu de na teicníochtaí seo a leanas atá ar fáil sa ghluaiseacht seo?

Ainteafan ☐

Canón ☐

Ostinato ☐

x. Cén uirlisí atá sa chontinuo? _____ agus

xi. Mínigh na téarmaí seo a leanas:

1. Cantáid:

2. Áiríá:

3. Reacaireacht:

4. Tur-reacaireacht:

5. Córáil:

6. Iolfhónacht:

7. Aithris:

8. Focaldathú:

9. Ostinato:

10. Bonndord:

11. Chaconne:

12. Dord figiúrtha:

13. Dísréad:

14. Ornáidiú:

15. Tierce de Picardie:

16. Ciorcal na gCúigeach:

17. Aisiompú:

18. Uigeacht:

19. Ritornello:

20. Meiliosma:

Réamhcheol Fantaise

Romeo agus Juliet

Tchaikovsky

Réamhcheol Fantaise Romeo agus Juliet

Peter Ilyich Tchaikovsky

An Tréimhse Rómánsach 1800 - 1900

Ag an am seo (1800 – 1900) bhí go leor athruithe ag tarlú i bpolaitíocht na hEorpa agus sa Rúis. Ba am é chomh maith ina raibh saoirse an-tábhachtach do dhaoine. Cuimhnigh gur tharla Fuascailt na gCaitlieach in Éirinn sa bhliain 1829, agus go bhfuair muintir na hÉireann córas oideachais sa bhliain 1831, rud a chuirfeadh ar a gcumas troid i gcoinne smacht na Sasanach. Tháinig smaointe nua chun tosaigh i go leor réimsí den saol agus bhí mothúcháin na ndaoine go mór in uachtar. Am réabhlóideach a bhí ann.

I gcomparáid leis na cumadóirí a mhair roimh an tréimhse seo sa stair bhí i bhfad níos mó suime ag na cumadóirí Rómánsacha sna hEalaín eile agus go speisialta i litríocht a linne. Ba é an ceol an meán a bhí acu lena gcuid mothúchán a léiriú agus bhí an féin-nochtú seo níos tábhachtaí ina n-aighe ná foirm agus cruth a gcuid ceoil. Baineadh úsáid níos saoire as athrú gléis anois ná roimhe; ní raibh na frásaí chomh rialta agus léirigh teidil a gcuid saothar fiú, an dearcadh nua i gcúrsaí cumadóireachta.

Ba é Beethoven an chéad duine a chuir tús le nósanna an tréimhse Rómánsach mar gur bhrúigh sé teorannacha na bhfoirmeacha Clasaiceacha, chuir sé níos mó béime ar a mhothúcháin, agus bhain sé úsáid as tagairtí don nádúr ina chuid ceoil.

Ceol léiritheach

Mar a dúradh cheana bhí an-shuim ag na cumadóirí Rómánsacha i litríocht a linne. Bhí Wagner, Schumann agus Berlioz an-tugtha don léitheoireacht, rud a d'fhág a rian ar a gcuid ceoil. ‘Sé an toradh a bhí ar an tsuim seo sa litríocht ná ceol de chineál úr - ceol tuairisciúil nó ceol léiritheach - ceol a insíonn scéal, nó a dhéanann cur síos ar eachtra nó pictiúr trí fhuaim. Níor lig na cumadóirí seo do rialacha daingne bac a chur orthu ná ar a gcuid mothúchán. Is féidir linn samplaí den stíl seo a fheiceáil ó thréimhsí stairiúla níos luaithe – Na Ceithre Séasúir le Vivaldi, Siansa Uimh 6 le Beethoven – ach ba é Liszt an chéad duine a d'úsáid an téarma Ceol Léiritheach.

Roinnt de shaintréithe an cheoil sa tréimhse seo:

1. Thosaigh na cumadóirí ag briseadh amach ó na ‘rialacha’ (a leagadh síos ag an phobal éisteachta sa Tréimhse Chlasaiceach) go gcaitheadh an ceol bheith deas/cothrom, le rithim shimplí agus araile. Chloígh roinnt cumadóirí leis na foirmeacha a bhí ann roimhe ach d’athraigh siad iad ar a rogha bealach.
2. Baineadh úsáid as díchordaí níos minice agus bhíodh siad le fáil tríd an cheol. Bhíodh modhnú ann go dtí aon ghléas ón tonach (m.sh. thiocfadh le cumadóir bogadh ó ghléas G mór (géar amháin) go dtí gléas B maol mion (5 mhaol). Roimhe sin bogadh go gléasanna cóngarach don tonach i gcónaí.
3. Bhí i bhfad níos mó saoirse anois sa luas agus d’éireodh sé níos gaiste nó níos maille ag tús/deireadh frásaí go minic, ag brath ar an chumadóir nó ar an seinnteoir. Tugtar “Rubato” ar an tsaoirse luais seo agus freagraíonn sé do mhothcháin an cheoil.
4. D’fhás an cheolfhoireann i bhfad níos mó agus tháinig forbairt ar na gaoth-uirlisí. Bhí níos mó seinnteoirí sa cheolfhoireann anois agus níos mó uirlisí ann. Téada (veidhlín, viola, dord-veidhil, oll-dord) gaoth-uirlisí (fliúit, óbó, clairnéid, basún) práis (truma, trombón, tiúba, corn Francach) agus cnag-uirlisí (gach cineál!)
5. Ní raibh an phríomh-bhéim ar na téad-uirlisí níos mó. Tugadh an tséis do na trí chlann uirlisí a sheinn séis. Mar gheall air seo bhí fuaim i bhfad níos mó, níos saibhre agus níos láidre ón cheolfhoireann. Bhain cumadóirí úsáid as féidireachtaí na n-uirlisí (ar bhealach séiseach) leis an fhuaim seo a chruthú.
6. Tugadh saoirse don chumadóir cumadh ar a shon féin - ní raibh air (nó uirthi i roinnt cásanna!) cumadh fá choinne lucht éisteachta aineolach a thuilleadh. Ní raibh na cumadóirí fostaithe ag daoine saibhre le post a dhéanamh, bhí saoirse iomlán acu (agus bochtannas go minic). Mar gheall air seo bhí an ceol a chum siad i bhfad níos pearsantaí agus is féidir spionn an chumadóir a mhothú ón cheol.
7. Bhí an ceoldán (tone poem nó Symphonic poem) a d’fhorbair Liszt níos oiriúnaí ná an Siansa chun smaointe an chumadóir a chur in iúl. Sa cheoldán bhí dhá nó trí théama a seinneadh de réir mar a bhí riachtanach chun an dán nó an scéal a léiriú.
8. Thug meicníocht na dtroitheán ar an phiano seans do na cumadóirí stíl nua a fhorbairt i gceol don phiano. Tá samplá den stíl nua seo le fáil i gceol Chopin agus Schumann.

Náisiúnachas sa Cheol

Thart ar lár na naoú aoise déag musclaíodh spiorad an Náisiúnachais ar fud na hEorpa. Thosaigh na cumadóirí ag déanamh staidéir ar litríocht, ceol tíre agus traidisiúin a dtíortha dúchais agus chum siad ceol a bhí náisiúnta agus b'iad Moussorgsky agus Rimsky-Korsakov sa Rúis, Smetana agus Dvorák sa Bhoithéim agus Grieg san Ioruaith ceannairí na gluaiseachta seo.

Sa bhliain 1860 bheartaigh Moussorgsky, Rimsky-Korsakov, Cui, Borodin agus Balakirev go gcumfadh siad ceol Rúiseach do mhuintir na Rúise. Tugadh an “Cúigear Rúiseach” orthu. Bhí grúpa eile sa Spéinn - Albeniz, Granados, de Falla agus Turina. Tá a gcuid ceoil taitneamhach agus níl aon amhras faoi cén tír atá i gceist.

Cumadóirí Cáiliúla sa Tréimhse Rómánsach

Paganini	Borodin	Schubert
Tchaikovsky	Berlioz	Rimsky-Korsakov
Mendelssohn	Grieg	Chopin
Sibelius	Schumann	Albeniz
Liszt	Smetana	Moussorgsky
Dvorák	Brahms	Wagner
Saint-Saëns	Spontini	Fauré
Wolf	Mahler	Massenet
Rossini	Verdi	Weber
Gounod	Offenbach	Bruckner

Réamhcheolta

Go luath sa 17ú haois píosa ceoil gairid a bhí sa réamhcheol agus thug sé seans don lucht éisteachta socrú síos roimh cheoldráma. Níos moille sa chéad céanna d'éirigh an ceol sin níos faide agus d'éirigh difríochtaí idir stíl réamhcheol Francach agus réamhcheol Iodálach. Ag an am seo chomh maith seinneadh roinnt réamhcheolta go neamhspleách ar cheoldrámaí agus socraíodh an fhoirm mar phíosa aon-ghluaiseachta i bhfoirm shonáideach go minic. Mar go raibh siad neamhspleách ar cheoldrámaí tugadh réamhcheolta ceolchoirme orthu. Sampla de seo atá sa réamhcheol Romeo agus Juliet le Tchaikovsky.

Ceol na Rúise

Bhí tionchar láidir ag an Eaglais ar na healaíona sa Rúis idir an 12 haois agus an 17ú haois. Tagann go leor den chantaireacht Rúiseach ón tréimhse seo. Nuair a tháinig Peadar Mór i gcumhacht san 18ú haois tháinig an cultúr Rúiseach faoi thionchar an iarthair, agus sa dara leath den chéad céanna nuair a bhí Catherine Mór i gcumhacht thiontaigh na daoine i gcoinne an nós seo, agus is as an tiontú seo a rugadh an náisiúnachas.

Tugadh athair an cheoil Rúisigh ar Glinka (1804 – 1857) agus ba é siúd an chéad duine a d'úsáid an náisiúnachas ina chuid cumadóireachta. Bhí sé féin agus Dargomizsky ina gceannairí ar an chéad bhabhta den náisiúnachas, agus ba é Dargomizsky a thug inspioráid don chúigear a theagasc an chumadóireacht dóibh féin: Balakirev, Cui, Borodin, Mussorgsky agus Rimsky-Korsakov. An aidhm a bhí acu seo (tugadh An Cúigear orthu) ná go mbeadh stíl suntasach Rúiseach ina gcuid cumadóireachta. Sa bhliain 1862 nuair ba ghrúpa aitheanta An Cúigear ghlac Rubenstein post mar stiúrthóir ar an chéad Scoil Cheoil Rúiseach a bunaíodh i St. Petersburg. Bhí Tchaikovsky i measc an chéad ghrúpa daltaí a d'fhreastail ar an Scoil Cheoil sa chathair seo agus blianta ina dhiaidh sin ba ollamh é i Scoil Cheoil Moscow. D'éirigh aighneas idir An Cúigear agus na ceoltóirí a oileadh sna Scoileanna Ceoil seo mar go raibh siad an-difriúil óna chéile sa mhodh oibre a bhí acu agus san oiliúint.

Ba chara agus comhairleoir do Tchaikovsky é Balakirev áfach. Rinne sé stiúradh ar go leor píosaí ceoil a chum Tchaikovsky. Níl mórán den cheol a chum Balakirev ná Cui le cloisteáil sa lá atá inniu ann. Scríobh Borodin go leor séiseanna áilne ach an laigeacht is mó a bhí ar a chuid oibre ná nach ndearna sé forbairt ar na téamaí a scríobh sé ná nach ndearna sé comhtháthú ar na téamaí sa chuid eile den saothar ina raibh siad. An cháil is mó a bhí ar Mussorgsky ná an píosa a scríobh sé “Pictiúir ag Taispeántas”. Scríobh sé don phiano é ach rinne go leor cumadóirí eile é a chóiriú don cheolfhoireann agus is é leagan Ravel de an leagan is cáiliúla ar fad. Ceol léiritheach atá ann. Cé gur fhoghlaím Rimsky-Korsakov an chumadóireacht é féin ar dtús, níos moille ina shaol ghlac sé ranganna i stíleanna an iarthar agus ba ollamh sa chumadóireacht é i Scoil Cheoil St. Petersburg. Scríobh sé níos mó ceoil ná aon chumadóir eile ag an am, agus dhírigh sé ar finnscéalta agus síscéalta le blas Rúiseach a léiriú ina chuid ceoil.

Peter Ilych Tchaikovsky (1840 – 1893)

Rugadh Tchaikovsky i Votkinsk sa Rúis sa bhliain 1840. Ba innealltóir é a athair agus ba mháistreás í a mháthair. Thug a mháthair oideachas dó i dtús a shaoil agus ina dhiaidh sin rinne sé staidéar ar an dlí i St Petersburg. Thosaigh sé ag obair mar státseirbhíseach ach níos thaitin sé leis agus thosaigh sé ag déanamh staidéar ar an cheol i Scoil Cheoil St Petersburg, go háirithe an chumadóireacht faoi stiúr Anton Rubenstein. Nuair a fuair sé a chéim sa bhliain 1865 d'imigh sé go Moscow chun post a ghlacadh mar ollamh le comhcheol sa Scoil Cheoil ansin.

Sa bhliain 1876 fuair Tchaikovsky litir ó bhean shaibhir – Nadia von Meck – agus d'ofráil sí airgead dó le píosaí ceoil a chumadh di. Lean sí leis an uarraíocht seo go dtí an bhliain 1889 nuair a stad sí go tobann gan mhíniú, rud a ghortaigh Tchaikovsky go mór. Nuair bhuail an bheirt lena chéile riamh.

Phós Tchaikovsky sa bhliain 1877 ach níor mhair an pósadh ach bliain agus ina dhiaidh sin tháinig an galar dubhach air agus rinne sé iarracht lámh a chur ina bhás féin. Thart fán am seo chomh maith chum sé an 4ú Siansa, Coinséartó don Veidhlín i D mór agus an Ceoldráma Eugene Onegin.

Tháinig clú agus cáil ar cheol Tchaikovsky sna 1880aidí agus 1890aidí san Eoraip agus i Méiriceá agus dá bharr sin tháinig feabhas ar chúrsa airgid. I rith an ama seo chum sé an ceoldráma *Pique Dame*, an dá bhailé *Nutcracker* agus *Sleeping Beauty* agus trí shiansa eile, uimhir 6 san áireamh. Sna blianta 1891 agus 1892 stiúraigh sé píosaí dá chuid i Meiriceá agus san Eoraip agus d'éirigh thar barr leo. Fuair sé bás ar an 6 Samhain 1893. Ní fios go cinnte cad ba chúis lena bhás – deirtear gur tháinig cholera air, nó gur dúnmharaíodh é, nó gur ól sé uisce truailithe d'aonturas chun é féin a mharú.

Tá clú agus cáil air mar gheall ar an cheol seo a leanas: Réamhcheol Romeo agus Juliet, Réamhcheol 1812, Faintéis Francesa da Rimini; na bailé Swan Lake, *Sleeping Beauty* agus *Nutcracker*; a chuid siansaí, coinséartóanna agis am ceoldráma *Pique Dame*.

Bhí tionchar ag Mozart, Chopin agus Glinka ar Tchaikovsky go luath ina shaol. Bhí sé an-tógtha le uigeachtaí eolfhoirne Berlioz. Thug An Cúigear, go háirithe Balakirev, an-tacaíocht dó. Bhí an-tionchar ag ceol Tchaikovsky ar humadóirí Rúiseacha a lean é, go háirithe Prokofiev, Rachmaninov agus Stravinsky.

Ta cáil ar Tchaikovsky mar gheall ar a shéiseanna áilne, a mháistreacht le struchtúr, agus a chordaí saibhre agus uigeachtaí uirlise, agus is é sin an fáth go luaitear é i measc cumadóirí mór le rá i stair an cheoil.

Príomh-shaothair Tchaikovsky

Ceol Bailé:

Swan Lake	1876
Sleeping Beauty	1889
Nutcracker	1892

Coinséartónna

Coinséartó don phiano i Bb mion	1875
Coinséartó don veidhlín i D mór	1878
Coinséartó don phiano i G mór	1880

Ceoldrámaí

<i>Eugene Onegin</i>	1878
<i>Pique Dame</i>	1890

Saothair Cheolfhoirne

The Tempest Siansa Fantaise	1873
Francesca da Rimini Siansa Fantaise	1876
Capriccio Italien	1880
Saranáid i C mór do cheolfhoireann téaduirilisí	1880

Réamhcheolta

<i>Romeo agus Juliet</i> Réamhcheol Fantaise	1869, 1870 & 1880
<i>1812</i> Réamhcheol Féile	1880
<i>Hamlet</i> Réamhcheol Fantaise	1888

Siansaí

Uimh. 1 i G mion <i>Winter Daydreams</i>	1866 & 1874
Uimh 2 i C mion <i>Little Russian</i>	1872 & 1880
Uimh 3 i D mion <i>Polish</i>	1875
Uimh 4 in F mion	1877
Siansa i B mion <i>Manfred</i>	1885
Uimh 5 in E mion	1888
Uimh 6 in B mion <i>Pathétique</i>	1893

Shakespeare agus *Romeo agus Juliet*

Is mór an tarraingt atá ag drámaí Shakespeare (1564 – 1616) do chumadóirí ceoil mar gheall ar an drámaíocht atá iontu, agus bhí an tsuim seo an-soiléir i rith an 19ú céad. Chum Tchaikovsky ceol le dul le dhá dhráma eile de chuid Shakespeare – *Hamlet* (1888) agus *The Tempest* (1873).

Baineann an scéal Romeo agus Juliet leis an ghrá tragóideach idir Romeo, mac an Tiarna Montague, agus Juliet, iníon an Tiarna Capulet. De bharr naimhdis idir an dá chlann bíonn ar Romeo agus Juliet an grá a choinneáil rúnda ón dá chlann. Is iar-mhúinteoir le Romeo é an Bráthair (Friar) Lawrence agus pósann sé an bheirt leannán faoi rún. Tá athair Juliet ag iarraidh go bpósfaidh sí fear eile agus leis seo a sheachaint tugann an Friar Lawrence druga codlata do Juliet. Ligeann Friar Lawrence agus Juliet orthu go bhfuil sí marbh agus cuireann Friar Lawrence teachtaireacht chuig Romeo á insint seo dó agus ag rá leis Juliet a thógáil i bhfad ón áit ionas go dtig leo a bheith le chéile. Ar an drochuair ní fhaigheann Romeo an teachtaireacht, feiceann sé corp Juliet, creideann sé go bhfuil sí marbh agus cuireann sé lámh ina bhás féin trí nimh a thógáil. Musclaíonn Juliet, feiceann sí corp Romeo agus maraíonn sí í féin lena mhiodóg. Aithníonn an dá chlann gurb é an t-aighneas eatarthu ba chúis le bás Romeo agus Juliet, socraíonn siad an t-aighneas agus bíonn síocháin ann.

I measc na gcumadóirí eile a chum ceol le dul leis an dráma Romeo agus Juliet tá: Berlioz (siansa, 1839), Prokofiev (bailé, 1936), Bernstein (*West Side Story* 1957), Nino Rota (ceol do scánnán Zeffirelli i 1968). Chomh maith leis sin rinne Dire Straits taifead ar amhrán *Romeo and Julie* sa bhliain 1980 agus rinne na Indigo Girls taifead ar an amhrán céanna arís sa bhliain 1992. Cé gur mhair Shakespeare thart ar 400 bliain ó shin, maireann ábharthacht a scéalta go fóill mar gheall ar fheabhas a gcarachtarachta, tréith a thaitníonn le cumadóirí ceoil de gach stíl agus gach tréimhse stairiúil.

Ceann de na rudaí is tábhachtaí i léiriú an dráma tríd an cheoil ná an t-atmaisféar agus na mothúcháin a léiriú go soiléir sna téamaí ceoil. Sa saothar le Tchaikovsky tá trí phríomhthéamaí ann – téama an achrainn, a sheasann don aighneas idir an dá chlann; téama an ghrá, a sheasann don ghrá idir Romeo agus Juliet; agus téama Friar Lawrence, a sheasann don tsíocháin, don dóchas, don chreideamh. Tá na trí théamaí seo an-éagsúil óna chéile agus léiríonn siad codarsnacht an atmaisféir chomh maith le codarsnacht idir na carachtair difriúla sa dráma.

Foirm Shonáideach

Mar go bhfuair Tchaikovsky oiliúint i stíl chumadóireacht an Iarthar d'úsáid sé foirmeacha an iarthar agus roghnaigh sé foirm shonáideach a úsáid don réamhcheol seo. Seo thíos an gnáth-leagan amach a bhíonn ar an fhoirm sin, agus feicimid cé hiad na difríochtaí idir an gnáth-leagan agus an leagan a úsáideann Tchaikovsky lena mharc pearsanta a chur air.

Foilsíú: 1d ábhar sa tonach

Droichead

Le modhnú go dtí an ceannasach

2ra ábhar sa cheannasach

Codetta

Dúnadh foirfe sa cheannasach

Forbairt: Déantar forbairt ar an 1d agus 2ra ábhair i ngléasanna éagsúla

Críoch ar chorda V sa tonach

Ath-sheinm: 1d ábhar sa tonach

Droichead

Gan mhodhnú

2ra ábhar sa tonach

Coda

Dúnadh foirfe sa tonach

Réamhcheol Fantaise Romeo agus Juliet

Úsáideann Tchaikovsky an focal “Fantaise” le cur síos a dhéanamh ar an réamhcheol seo. Is treoir é seo le cur i gcuimhne don éisteacht a shamhlaíocht a úsáid nuair atá sé/í ag éisteacht leis na himeachtaí agus na mothúcháin atá sa dráma a leanúint sa cheol. Ní leanann an réamhcheol an scéal pointe ar phointe, ach léirítear na mothúcháin ginearálta atá ann.

Thiomnaigh Tchaikovsky an réamhcheol seo do Balakirev mar gurb é siúd a mhol dó an ceol a chumadh. Chuir Tchaikovsky an chéad leagan den réamhcheol os comhair Balakirev sa bhliain 1869, ach cháin Balakirev go mór é. Seinneadh go poiblí é sa bhliain 1870 faoi stiúr Rubenstein ach níor éirigh go maith leis. Chuaigh sé siar air faoi dhó, an chéad uair i 1870 (nuair a d'éirigh níos fearr leis) agus an dara huair sa bhliain 1880. Is é an leagan deireanach an ceann atá againn inniu.

Tá baint idir na téamaí ceoil sa saothar seo agus na carachtair i ndráma Shakespeare. Is léir go léirítear pearsantachtaí, imeachtaí, caidrimh agus mothúcháin iontu. Tchaikovsky é féin a thug córáil ar an téama

san intreoir (téama Friar Lawrence). Chomh maith le bheith suaimhneach síochánta sa réamhcheol, úsáidtear an téama seo le teannas agus míchompord a léiriú. Úsáidtear an chéad ábhar (téama an achrainn) le haighneas na gclann a léiriú agus baintear úsáid an-éifeachtach as go háirithe san fhorbairt. Tá an grá le mothú go han-láidir sa dara ábhar (téama an ghrá) agus oireann sé go hiomlán do ghrá na beirte dá chéile. Cruthaítear atmaisféar sochraide ag an deireadh sula dtagann cordaí isteach ar na cruiteanna le síocháin a léiriú arís. Mar sin féin tá míchompord áirithe le brath sna cordaí sioncóipithe ag an deireadh, rud a mhúsclaíonn an cheist ag deireadh an cheoil, an bhfuil an tsíocháin socraithe i gceart idir an dá chlann?

Ceolfhoireann – ionstraimí

Baineann Tchaikovsky úsáid as ceolfhoireann mhór sa saothar seo, le doimhneacht na mothúchán a léiriú agus le láidreacht agus neart a thabhairt don cheol, rud a bhí an-choitianta sa tréimhse Rómánsach. Seo thíos na huirlisí a úsáidtear sa saothar:

<u>Téaduirilisí</u>	<u>Gaothuirlisí</u>	<u>Práis</u>	<u>Cnaguirlisí</u>
Veidhlíní 1, 2	2 fheadóg mhór	4 chorn francach	3 timpani
Violaí	(f. mh 2/piccolo)*	2 thrumpa	ciombail
Dordveidhil	2 chlairnéid	2 thrombóin	dord drumma
Olldoird	cor anglais 2 bhasún	dord-trombón/tiúba** cruit	

* Seineann an dara duine ar an fheadóg mhór an piccolo chomh maith nuair is gá.

** Seineann an duine céanna an dord-trombón agus an tiúba ag athrú nuair is gá.

Uirlisí gléasathruithe

I gcás roinnt uirlisí a úsáidtear sa saothar seo, ní ionann an nóta atá scríofa agus an fhuaim a thagann amach as an uirlis. Tarlaíonn sé seo lena dhéanamh níos éasca don seinnteoir tabhairt faoi ghléasanna a bhfuil go leor maol nó géar ann a sheinm. Feictear é seo i gcás an fheadóg stáin – tá an ceann is coitianta i ngléas D, ach is féidir feadóga a fháil in E, C Bb agus gléasanna eile. Smaoiníonn an seinnteoir mar an gcéanna i ngach cás, agus b'fhéidir go dtugann siad na hainmneacha céanna ar na nótaí amhail is dá mbeadh siad i ngléas D. An gléas is simplí don seinnteoir ar an chlairnéid ná gléas Bb, mar sin tugtar an t-ainm “clairnéid i Bb” ar an uirlis agus athraítear na nótaí scríofa. An bealach is simplí le smaoineamh ar na nótaí gléasathruithe seo ná cibé nóta atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar an nóta atá luaite in ainm na huirlise. Mar sin an nóta atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar A (clairnéid in A), fuaimníonn sé mar Bb (clairnéid i Bb). Seo a leanas na huirlisí a bhfuil athruithe iontu sa saothar seo le Tchaikovsky:

Uirlis	Airde na nótaí	Cúis leis an athrú
Piccolo	Fuaimníonn sé ochtach níos airde ná na nótaí scríofa.	Bheadh na nótaí an-ard agus ró-dheacair le léamh, dá bharr.
Clairnéid in A	Fuaimníonn na nótaí 3ch mion níos ísle ná na nótaí scríofa.	A an gléas nádurtha ar an uirlis.
Cor anglais	Fuaimníonn na nótaí 5ch foirfe níos ísle ná na nótaí scríofa.	An gléas nádurtha.
Trumpa in E	Fuaimníonn na nótaí 3ch mór níos airde ná na nótaí scríofa.	Gléas nádurtha na huirlise.
Corn in F	Fuaimníonn na nótaí 5ch níos ísle ná na nótaí scríofa.	Ní úsáideann an uirlis seo gléas-chomhartha riamh.
Dordveidhil in eochair na tribile	Fuaimníonn na nótaí 8ch níos ísle.	Bheadh na nótaí ró-íseal ar an chliath agus ró-dheacair le léamh.
Oll dord	Fuaimníonn na nótaí 8ch níos ísle	Bheadh na nótaí ró-íseal ar an chliath agus ró-dheacair le léamh.

Chomh maith leis na huirlisí gléas athruithe seo, tá dhá uirlis eile nach n-úsáideann ceachtar den dá chliath – tribil agus dord.

Viola

Úsáideann an viola eochair an ailt, áit a bhfuil C lár scríofa ar an líne sa lár.

Trombóin

Úsáideann na trombóin eochair an teanóir sa saothar seo. Tá cruth na heochrach sin díreach cosúil le heochair an ailt, ach tá sé socraithe ar an 4ú líne, agus seo an áit a bhfuil C lár lonnaithe.

An Chruit

In amantaí úsáideann an chruit gléas difriúil. Athraíonn an seinnteoir airde na nótaí go crómatach trí throitheáin choise a bhrú.

Cnaguirlisí

Tá trí dhruma timpani in úsáid sa saothar seo. Drumáí iad seo a bhfuil airde cinnte acu. Tá na cinn seo tiúnta do na nótaí E, B agus F#. Scríobhtar nótaí (rithimí) do na ciombail agus dord-druma ar líne amháin mar nach bhfuil airde cinnte acu.

Foclóir in úsáid sa scór

Tógadh na téarmaí seo ón scór. Tá sé tábhachtach go mbeadh tuiscint iomlán agat ar na téarmaí agus focail Iodáilise atá in úsáid sa scór.

8va-----: Seinntear na nótaí faoin chomhartha seo suas 8ch.

a 2: Seineann an dá uirlis don pháirt sin na nótaí, mar shampla an dá sheinnteoir ar an fheadóg mhór in ionad duine amháin acu. Ceallaíonn sé “solo”.

Accel: Accelerando: Éirigh níos tapúla de réir a chéile.

Allegro giusto: “allegro rialta” nó “allegro measartha”

Allegro: Go gasta

Amoroso: Seinnte go grámhar

Andante: Ag luas siúil

Arco: Nótaí ar théad-uirlisí seinnte leis an bhogha. Cuireann an t-ordú seo “pizz” ar ceal.

Arpa: Cruit chlaiseacach.

Bassi: olldoird amháin. Tá na doird-veihil agus na holldhoird scríofa ar an líne cheoil chéanna. Léiríonn sé seo nach seineann na doird-veidhil.

Clarineti in A: 2 chlairnéid in A. Gach nóta atá scríofa mar C, fuaimíonn sé mar A. Mar sin tá gach nóta scríofa suas tréach mion.

Con sordini: Leis an mhaothadóir. Is féidir an treoir seo a fheiceáil ar na téaduirlisí nó ar na gaothuirlisí práis. Is teicníocht uirlise é seo.

Contrabasso: Olldord. Cibé nóta atá scríofa dó, fuaimníonn sé síos ochtach.

Cordaí arpéistithe: Nótaí seinnte ceann i ndiaidh a chéile go gasta in ionad díreach ag an am céanna. Seinntear an chruit ar an dóigh seo go minic sa stíl seo ceoil.

Corni in F: Bíonn 4 chorn Francach sa cheolfhoireann go minic agus ní eisceacht é an saothar seo. Ní úsáideann na huirlisí seo aon ghléas-chomhartha in am ar bith. Nóta atá scríofa mar C, fuaimíonn sé mar F faoi sin, díreach cosúil leis an cor anglais. Mar sin tá gach nóta scríofa suas 5ch foife.

Corno inglese: Cor anglais. Gaolta leis an óbó ach níos mó agus níos ísle. Gach rud atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar F (thíos 5ch)

Dim.: diminuendo. Ag éirí níos ciúine.

Div: Divisi. Ciallaíonn sé seo go bhfuil níos mó ná uirlis amháin ag léamh ón líne cheoil chéanna agus caithfidh duine amháin an nótaí ar barr a thógáil agus duine eile an nóta ar bun.

Dolce ma sensibile: Go binn ach go mothálach. (sensible = mothálach, leochailleach, íogaireach)

Dolce: Go binn

Droichead: Giota den cheol a bhogann ó théama amháin go téama eile. Ní bhíonn téama láidir ann, ceol gluaiseachta atá ann.

Espr: espressivo: Seinnte le mothúcháin

Fagotti: Tá 2 bhasún sa saothar. Ní uirlisí gléas-athruithe iad.

Flautí: Tá dhá fheadóg mhór sa saothar seo.

Flauto picc: Piccolo, gaolta leis an fheadóg mhór ach níos lú agus níos airde

Gran cassa: Dord druma. Scríobhtar an ceol a líne amháin mar nach bhfuil aon airde ag an uirlis seo – ní úsáideann sé an gnáth-chliath.

Legato: Seinnte go mín, cothrom.

Marc: marcato. Nótaí béimithe go héadrom, nó marcáilte.

Moderato assai: Assai = an-. An-mheasartha ar fad.

Modhnú: Athrú ó ghléas amháin go gléas eile.

Molto meno mosso: I bhfad níos lú gluaiseachta. Níos maille

Molto: A lán

Muta in F# - A: Athraigh túnáil an timpani in F# go dtí A. (b 365, agus ar ais Muta in A – F# i mbarra 411)

Non tanto: gan an iomarca

Oboi: Dhá óbó sa saothar

Piatti: Na siombail. Ní úsáideann siad cliath 5-líne. Níl acu ach aon líne amháin mar nach bhfuil airde acu.

Pizz: Nótaí ar théad-uirlisí stoite in ionad a bheith seinnte leis an bhogha. Is teicníocht uirlise é seo.

Poco: beagán

Quasi moderato: cóir a bheith (beagnach) measartha

Sempre f: sempre= i gcónaí. Caithfidh an giota seo ar fad a bheith seinnte go láidir.

Senza sordini: Gan mhaothadóir.

Sfz: Béim tobann ar an nóta seo amháin.

Solo: Ní sheineann ach uirlis amháin an giota seo.

String.: Stringendo. Éirigh níos tapúla de réir a chéile.

Téama: Giotá den cheol, 4-bharra go minic, a fhanann i d'intinn. Béim láidir ar an tséis/rithim.

Timpani: Trí dhruma agus iad tiúnáilte go E, B agus F#. Tá troitheáin ar na huirlisí seo agus is féidir na nótaí seo a athrú má's gá.

Trombe in E: Trumpa in E. Gach nóta atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar E suas 3ch mór. Bí cúramach nach meascann tú é seo suas leis an trombón.

Trombón basso: Ceann amháin agus úsáideann sé eochair an doird.

Tromboni tenori: 2 thrombón. Úsáideann siad eochair an teanóir. Eochair C bunaithe ar an 4ú líne, seo an áit a bhfuil C-lár.

Tuba: Eochair an doird in úsáid aige. Ní uirlis gléas-athruithe é.

Unis: Ceallaíonn sí seo an t-ordú “divisi”

Violincello: Dord-veidhil.

Foirm Shonáideach sa Réamhcheol

Inteoir: Barra 1 – 111. Cuireann Tchaikovsky inteoir leis an ghnáth-fhoirm shonáideach. Tugann sé seo deis dó an Friar Lawrence agus a charachtar a chur in aithne. Tugann sé tús dáiríre, eaglasta don cheol agus socraíonn sé an t-atmaisféar. Seinntear téama Friar Lawrence i ngléas A mór.

Foilsíú (b. 112): Seinntear an chéad ábhar (téama an achrainn) i ngléas B mion.

Úsáidtear motifeanna éagsúla leis an cheol a thabhairt i dtreo an droichid le modhnú go gléas Db mór (gléas neamh-choitianta i bhfad ó bhunghléas an tsaothair). Seinntear an dara ábhar – téama an ghrá - in Db mór (barra184):

Fanann an ceol i ngléas Db mór ag deireadh an fhoilsithe.

Forbairt (b. 273): Déantar forbairt ar an chéad ábhar chomh maith leis an téama Friar Lawrence sa chuid seo den saothar. Ar éigean a sheinntear an dara ábhar ar chor ar bith. Tá atmaisféar trodach ann, agus é lán le teannas.

Athsheinm (b. 353): Seinntear an chéad ábhar i ngléas B mion, ansin droichead le modhnú go dtí an mórghléas coibhneasta (D mór) don dara ábhar. Níl modhnú coitianta sa ghnáth-fhoirm shonáideach, ach anseo mar go raibh an dara ábhar i ngléas neamh-ghnáthach san fhoilsíú mothaítear faoiseamh áirithe é a chloisteáil i ngléas cóngarach don tonach. Tagann an chéad ábhar ar ais arís (neamhghnáthach), athraíonn an gléas agus méadaítear ar an teannas, rud a léiríonn imeachtaí an scéil.

Coda (b. 485): Athraíonn an t-atmaisféar go hiomlán anseo agus cruthaítear mothú sochraide le rithim na timpani. Tagann giota den dara ábhar isteach seinnte go brónach. Críochnaítear le macallaí den dara ábhar ach la mothú iomlán éagsúil agus le cordaí móra a bhfuil scáth den bhagairt iontu.

Ceisteanna ar fhoirm shonáideach sa Réamhcheol

Freagair na ceisteanna seo a leanas bunaithe ar an fhoirm shonáideach mar a léirítear sa saothar seo é.

1. Ainmnigh na ceithre codanna de fhoirm shonáideach atá le fáil sa saothar seo agus cén barraí ina dtosaíonn siad:

- _____ Barra: _____
- _____ Barra: _____
- _____ Barra: _____
- _____ Barra: _____

2. Ainmnigh na trí príomh-théamaí sa saothar seo:

- i. _____ Barra: _____
- ii. _____ Barra: _____
- iii. _____ Barra: _____

3. Scríobh amach an chéad ábhar anseo thíos:

4. Scríobh amach an dara ábhar anseo thíos:

5. Scríobh amach an téama eile anseo:

Ceisteanna Ginearálta

Ceisteanna ginearálta ar an scór, ar an saothar agus ar an chumadóir. Ba chóir go mbeadh freagraí na gceisteanna seo ar do thoil agat an oíche roimh an scrúdú.

6. Caidé an teideal iomlán atá ar an saothar seo? _____
7. Cén t-ainm iomlán atá ar an chumadóir? _____
8. Cén tír arbh as dó? _____
9. Cén blianta inar mhair sé? _____
10. Cén fhoirm atá ag an saothar? _____

11. Ainmnigh trí dhifríocht idir gnáth-fhoirm shonáideach agus an fhoirm seo:

- i. _____

ii. _____

iii. _____

12. Ainmnigh na trí téamaí is coitianta sa saothar seo:

i. _____

ii. _____

iii. _____

13. Cén gléas ina bhfuil an saothar? _____

14. Cén gléas ina dtosaíonn sé? _____

15. Cén téama atá chun tosaigh sa réamhrá? _____

16. Mínigh “Andante non tanto quasi Moderato”

17. Déan cur síos ar móitíf na cruite:

18. Mínigh “poco a poco stringendo”:

19. Mínigh “tremolo”:

20. Cén t-ainm a thugtar ar an chuid a thagann isteach i ndiaidh an réamhrá?

21. Cén téama a dtosaítear leis sa chuid seo?

22. Cén barra ina dtosaíonn an chuid seo? _____

23. Cén gléas ina bhfuil an ceol ag an phointe seo sa saothar?

24. Cé acu is tábhachtaí sa téama a sheinntear anseo:

Séis € Rithim € Comhcheol €

25. Cén fáth? _____

26. Déan cur síos ar an motif a sheinntear sna téad-uirlisí nuair atá téama an achrainn seinnte:

27. Mínigh an téarma “ceol léiritheach” i gcomhthéacs an tsaothair seo.

28. Déan cur síos ar thrí thréith den tréimhse Rómánsach atá le cloisteáil sa saothar seo.

29. Déan cur síos ar thrí bhealach ina bhfuil ceol an coda difriúl ón chuid eile den saothar.

30. Déan cur síos ar na bealaí ina bhfuil téama an ghrá éagsúil ó théama an achrainn.

31. Déan cur síos ar na bealaí ina léiríonn téama an Friar Lawrence na tréithe pearsantacht atá aige sa dráma.

32. An maith leat an saothar seo? Cuir trí chúis le do fhreagra.

33. Cén gléas ina bhfuil téama an achrainn nuair a sheinntear é i mbarra 127? _____

34. Agus i mbarra 131? _____

35. Cén fáth go bhfuil sé seo neamh-ghnáthach? _____

36. Cén barra ina dtagann téama an ghrá isteach den chéad uair? _____

37. Cén gléas ina bhfuil sé an t-am sin? _____

38. Ainmnigh trí dhifríocht idir téama an achrainn agus téama an ghrá:

i. _____

ii. _____

iii. _____

39. Cad a thugtar ar an cheol i mbarra 192? _____

40. Cén uirlisí ar a seinntear an tséis an chéad uair a chluintear téama an ghrá?

41. Cén téama a sheinntear ag deireadh an fhoilsithe? _____

42. Cén téama a sheinntear ag tús na forbairte? _____

43. Cén téama nach seinntear ar chor ar bith san fhorbairt? _____

44. Ainmnigh trí bhealach ina ndéantar forbairt ar théama an achrainn san fhorbairt:

i. _____

ii. _____

iii. _____

45. Ainmnigh trí bhealach ina ndéantar forbairt ar théama Friar Lawrence san fhorbairt:

i. _____

ii. _____

iii. _____

46. Mínigh rubato: _____

47. Tá sé (rubato) le fáil le téama amháin go speisialta, cén ceann? _____

48. Ainmnigh trí thréith de cheol Rómánsach atá le fáil sa saothar seo:

i. _____

ii. _____

iii. _____

49. Cén téama is mó atá chun tosaigh sa coda? _____

50. Cén t-atmaisféar is láidre sa choda? _____

51. Cén uirlis ar a seinntear ostinato sa choda? _____

52. Cén téama lena gcríochnaítear an saothar ar fad?

53. Cén dúnadh ar a gcríochnaítear? _____

54. Caidé an mothú is treise ag an deireadh ar fad? _____

55. Cuir fáth le do fhreagra:

Téama Friar Lawrence

Feictear anseo na leaganacha éagsúla den téama Friar Lawrence, na gléasanna éagsúla ina seinntear é agus na difríochtaí atá eatarthu.

Seo an chéad leagan de nuair a sheinntear san intreoir é, ar chlairnéid in A le tionlacan ó na basúin. Seinntear é ag an airde ag a bhfuaimnítear é – i ngléas A mór.

	Cuid	Príomh-uirlis	Spionn/mothú	Tonúlacht	Dinimic	Uigeacht
1	Réamhrá	Clairnéid (basúin)	Suaimhneach Eaglastach, uasal	A mór	Ciúin. Stíl na hEaglaise. Cosúil le córáil.	Éadrom, simplí, homofónach
41	Réamhrá	GU (T.U.)	Suaimhneach, eaglastach	Ab mór	Ciúin ach marcáilte.	homofónach
86	Réamhrá	GU (TU, Timpani, práis)	Teannas, cresc agus stringendo	Ag athrú: E troitheán. Díchumth a go crómatach .	Láidir, marcáilte	homofónach
280	Forbairt	Coirn (TU)	Fuinniúil Gasta, Sceitimíneach	D troitheán	Ciúin, marcáilte	Cuntrapointeach le téama an achrainn
293	Forbairt	Coirn GU (TU)	Fuinniúil, gasta, sceitimíneach	D troitheán	Ciúin, marcáilte beagán.	Cuntrapointeach
450	Athsheinm	Práis & óbó	An-láidir, fuinniúil, deifriúil, buartha.	Eb	láidir	Cuntrapointeach le motif e ar TU, feadóg mhór, piccolo agus clairnéid.
458	Athsheinm	Práis & óbó (GU + TU)	An-láidir, fuinniúil, deifriúil, buartha.	E mór	láidir	Cuntrapointeach le motif e ar TU, feadóg mhór, piccolo agus clairnéid.

Téama an Achrainn

Líon isteach an tábla seo a leanas ar an dóigh chéanna leis an cheann atá bunaithe ar théama an Friar Lawrence. Is féidir leat an tábla a úsáid mar áis dhul siar roimh an scrúdú.

Bí cúramach leis na huirlisí gléasathruithe nuair atá tú ag líonadh isteach gléasanna.

Seo thíos an chéad leagan de, i ngléas B mion ar an cheolfhoireann iomlán.

Barra	Cuid	Príomh-uirlis	Spionn/mothú	Tonúlacht	Dinimic	Uigeacht
112	Foilsíú					
151	Foilsíú					
273	Forbairt					
321	Forbairt					
353	Athsheinm					
441	Athsheinm					
446	Athsheinm					
454	Athsheinm					
473	Athsheinm					

Téama an Ghrá

Líon isteach an tábla seo a leanas ar an dóigh chéanna leis an cheann atá bunaithe ar théama an Friar Lawrence. Is féidir leat an tábla a úsáid mar áis dhul siar an oíche roimh an scrúdú.

Bí cúramach leis na huirlisí gléasathruithe nuair atá tú ag líonadh isteach gléasanna.

Seo thíos an chéad leagan de, seinnte san fhoilsiú arcor anglais agus viola i ngléas Db mór.

Barra	Cuid	Príomh-uirlis	Spionn	Tonúlacht	Dinimic	Uigeacht
184	Foilsíú					
213	Foilsíú					
239	Foilsíú					
389	Athsheinm					
419	Athsheinm					
429	Athsheinm					
432	Athsheinm					
486	Coda					
512	Coda					

Bohemian Rhapsody

Queen

Bohemian Rhapsody

Queen

- **Cumadóir:** Freddie Mercury
- **Seinnteoirí:** Queen
- **Baill an ghrúpa:** Freddie Mercury
Brian May
Roger Taylor
John Deacon
- **Dáta eisiúna an singil:** 31 Deireadh Fómhair 1975
- **Ainm an Alainm:** *A Night at the Opera*
- **Dáta eisiúna an albaim:** 21 Samhain 1975
- **Smaoineamh don Chlúdach:** Freddie
- **Suíomh sna cairteacha:** Uimh 1.
- **Seachtainí sna cairteacha:** 50 sa Bhreatain
56 i Stáit Aontaithe Meiriceá
- **Eisithe ar:** Ceirnín, Téip, CD
Fís, Fís singil agus fís-CD

Pointí tabhachtacha don Ardteist

Tá taifead an cheoil i bhfad níos tábhachtaí ná an ceol scríofa. Ní thugann an scór na nótaí ar fad – tugann sé “achoimre” don phiano. Níl ceol roc níos fearr ná níos measa ná ceol clasaiceach/traidisiúnta/pop 7rl, tá sé difriúl. Caithfear éisteacht leis an saothar seo ar bhealach difriúl ó na saothair eile ar an chúrsa.

Bíodh an t-eolas seo a leanas ar eolas agat faoi Bohemian Rhapsody:

- Albam as ar tógadh an t-amhrán;
- conas ar tharla an t-albam sin a bheith ann,
- genre agus tréithe an albaim,
- cad a tharla i ndiaidh an albaim seo,
- giniúint agus déantús an albaim,
- cumadóir,
- seinnteoirí,
- tionchair,
- a dtionchar ar dhaoine eile,
- tréithe an cheoil agus
- genres atá soiléir sa singil.
- Foclóir a bhaineann leis an amhrán.

Tá na rudaí seo tábhachtach chomh maith le hanailís ar an cheol féin.

Cúlra an Ghrúpa

Freddie Mercury

Rugadh Farok (Frederick) Bulsara (Freddie Mercury) ar an 5ú Meán Fómhair 1946 ar an oileán Zanzibar, amach ó chósta Tanzania. Nuair a bhí sé cúig bliana d'aois chuaigh sé ar scoil i scoil a d'eagraigh mná rialta Sasanacha. Sa bhliain 1954, cuireadh chuig scoil chónaithe Shasanach é san Ind. Bhí sé an-mhaith ag gach rud ar scoil, go háirithe an ealaín. Fuair sé ceachtanna ar an phiano, chan sé le cór na scoile agus ghlac sé páirt sna drámaí a bhíodh ar siúl ann. Thosaigh sé a chéad bhanna – The Hectics – ag an am seo. Thaitin ceol de gach cineál leis, idir cheol clasaiceach agus cheol raic, idir cheol Indiach agus cheoldrámaí. Nuair a bhí O-Leibhéil déanta aige bheartaigh sé ar fhanacht sa bhaile agus gan filleadh ar an scoil.

In 1964 nuair a bhí cúrsaí polaitíochta míshocair in Zanzibar d'imigh an chlann leo go Sasana. Bhí Freddie ag iarraidh dul chuig an choláiste le healaín a dhéanamh agus fuair sé ard-ghrád sa scrúdú ealaíne sna hArdleibhéil sa bhliain 1966. Chuaigh sé chuig Coláiste Ealaíne Ealing agus fuair sé diplóm ansin in Ealaín agus Dearadh. Thaitin an t-am a chaith sé ann go mór leis. Dúirt sé féin sa bhliain 1971 “Art College teaches you to be more fashion conscious, to be always one step ahead.”

Jimi Hendrix duine de na laochra móra a bhí aige agus rinne sé aithris air agus ar an chuid ceoil. Ba mhinic é ag déanamh aithrise ar Hendrix ag canadh – rialóir ina láimh mar a bheadh miocrafón agus a chloigeann caite siar aige. Smile, ceann de na bannaí is mó a thaitin leis ag an am agus d'fhreastail sé ar go leor dá ngigeanna ach ní raibh an cathú ann dó a bheith páirteach sa bhanna. I 1969 chuaigh sé isteach sa ghrúpa IBEX agus é ina phríomh-amhránaí. Chaith sé éadaigh áiféiseacha agus chuir sé an-iarracht isteach sa dhrámaíocht ar an stáitse, áit a raibh deis aige a ghuth iontach a thaispeáint. Ach níor shaothraigh sé aon airgea. Ina dhiaidh sin chan sé le Sour Milk Sea agus Wreckage agus níor mhair aon cheann acu ró-fhada. D'éirigh sé an-chairdiúil le beirt bhall de Smile – Roger Taylor agus Brian May – agus is anseo a thosaigh síolta Queen ag fás.

Brian May

Rugadh Brian May ar an 19 Iúil 1947 i Londain. Bhí sé an-éirimiúil agus thosaigh sé ag déanamh staidéir ar fhisic – bhí sé ag iarraidh a bheith ina astra-fhisicí. Ach bhí an-ghrá aige don cheol fosta. Mhúin a athair an ukelele dó. Ag aois seacht mbliana thosaigh sé ag foghlaim piano. Sheinn sé giotar fuaimiúil (*acoustic*), piano, trumpa béil (*Jew's harp*) agus feadóg stáin. Faoin am a raibh sé 16, bhí sé éirithe as na ceachtanna piano agus bhí sé ag iarraidh giotar nua. Ach ní raibh an t-airgead aige leis an cheann is fearr – Stratocaster – a fháil. Mar sin, thosaigh sé féin agus a athair (innealltóir leictreachais) ag cur giotar dá rogha féin le chéile. Bhí fhios ag Brian go díreach cad a bhí uaidh ón ghiotar agus ghlac sé cóir a bheith

dhá bhliain orthu é a chur le chéile. Ach b'fhiú é mar tá sé in úsáid ó shin. An Red Special an t-ainm a thug siad air. Bhain siad úsáid as rudaí éagsúla thart ar an teach lena chur le chéile – tinteán, cnaipí agus réal (*sixpenny piece*). Nuair a bhí an giotar réidh chaith sé tréimhse ag obair ar a theicníocht senma. Thosaigh sé ag seinm in áiteanna éagsúla agus nuair a bhí sé sa choláiste bhunaigh sé an banna Smile le Roger Taylor agus Tim Steffel. Thaitin ceol na Everly Brothers leis chomh maith le The Crickets, The Shadows agus aon ghrúpa eile a sheinm sa stíl rac-brutha (*surf-rock*) nó stíl ina tábhacht faoi leith ag baint leis na guthanna le stíl a capella, dlútharmóin agus falsetto.

Roger Taylor

Rugadh Roger Taylor ar an 26 Iúil 1949 i Sasana. Chuaigh sé le fiacloireacht nuair a chríochnaigh sé an scoil, agus is ann a bhuail sé le Brian agus Tim a bhí ag cuartú drumadóir don bhanna. Ghlac sé bliain saor ón choláiste le díriú ar an cheol nuair a lean Brian agus Tim ar aghaidh lena gcuid staidéir.

Rinne Smile an-chuid cleachtadh agus sheinn siad an chéad gig mar thacaíocht don bhanna Pink Floyd. Sheinn siad an chuid is mód den am i dtithe tábhairne agus i gcoláistí do mhic léinn. Ainneoin droch-bhainistíocht d'eisigh siad céirnín amháin. Sa bhliain 1970 d'fhág Tim Steffel an grúpa agus thit an grúpa as a chéile.

Queen 1970 - 1975

I mí Aibreán 1970 tháinig Brian, Roger agus Freddie le chéile le Queen a chur le chéile. Bhí triúr seinnteoirí doird acu sular roghnaigh siad John Deacon agus d'fhan an grúpa mar seo ar feadh breis agus 20 bliain. Bhí ard-oideachas agus tallann cruthaitheach ag gach duine acu chomh maith le níos mó ná uirlis amháin ag gach duine acu agus níor bhain siad úsáid as sintéiseoir go dtí na hochtaidí. Bhí ar a gcumas ceol nua le stíleanna meascailte agus smaointe úra chomh maith le comhcheol saibhir, gluaiseachtaí cordaí casta a chur ina gcuid ceoil.

I 1971 bhí an t-ádh orthu mar go bhfuair siad deis triail a bhaint as an stiuidió taifeadtha nua De Lane Lea. Mar thoradh air seo bhí cead acu am a chaitheamh ag baint triail as an teicneolaíocht nua agus téipeanna samplacha a chur le chéile. I 1972 shínigh siad le Trident, agus fuair siad uirlisí agus trealamh nua. Fuair siad suaitheantas – ceann a ndearna Freddie an dearadh dó – bunaithe ar na réalta a bhí acu, Q le coróin agus féinics (*phoenix*) thart air mar chomhartha dea-ádh. Shínigh EMI leo i Márta 1973 agus chuaigh siad os comhair an phobail den chéad uair i Londain gléasta le síoda, sróil agus seodra. Ní raibh na meáin chumarsáide ró-thógtha leo.

Eisíodh a gcéad singil i mí Iúil 1973 – Keep yourself Alive – agus eisíodh a gcéad albam (*Queen*) seachtain ina dhiaidh; ach níor seinneadh ar an raidió mórán é, ní dheachaigh sé isteach sna ciarteacha

agus bhí tuairim mheascaithe ag an phobal de. D'éirigh níos fearr leis an dara albam agus nuair a d'imigh siad ar thuras seanma mar thacaíocht don ghrúpa Mott the Hoople, d'éirigh thar barr leo. I 1974 b'é "*Seven Seas of Rhye*" an chéad singil a chuaigh isteach sna cairteacha i measc na ndeich gceirnín ab fhearr (*top ten*). Chuaigh siad ar thuras thart ar an Bhreatain agus arís d'éirigh thar barr leo. Eisíodh an dara albam Queen II i mí Marta agus chuaigh siad chomh fada le huimhir 5 sna cairteacha. Bhain siad úsáid as iol-rianú (*multi-tracking*) le naoi bpáirt don ghiotar, sé cinn eile ag déanamh páirteanna don cheolfhoireann agus dord agus drumaí. Bhí siad ag iarraidh fuaim sraithaithe (*layered*) a fháil agus teicníochtaí stiúdió a bhrú chun tosaigh. Eisíodh *Killer Queen* i mí Deireadh Fómhair 1974 agus bhain sé áit uimh. 2 sna cairteacha amach. Níor réitigh siad ró-mhaith leis an Phreas ag an am seo. Sa tSeapáin i 1975 glacadh leo mar laochra móra ceoil agus i mBealtaine 1975 fuair Freddie duais Ivor Novello as *Killer Queen* a scríobh.

A Night at the Opera

Bhí Queen ag iarraidh albam a chruthú a mbeadh ard-chaighdeán teicneolaíochta ann ach gan aon sintéiseoir. Chaith siad dhá mhí ag cleachtadh agus trí mhí ag taifeadú i sé stiúidió éagsúla. Chaith Brian an-chuid ama ag cruthú fuaimeanna uirlise – idir thrumpa agus chlairnéid – trí throitheán giotair a úsáid. Bhí an-tionchar ar fad aige ar sheinnteoirí giotair eile. Tháinig na fuaimeanna seo le chéile ar an albam seo *A Night at the Opera*. Eisíodh ar an 21 Samhain 1975 é faoi EMI. Bhain sé albam Platinum amach mar gur díoladh breis agus 250,000 cóip de. Bhí 12 amhrán ar an albam seo agus iad uilig an difriúl óna chéile le stíleanna Spáinneacha (*Death on Two legs*) halla ceoil (*Lazing on a Sunday Afternoon*), roc trom (*I'm in love with my Car*, agus *Sweet Lady*), pop (*You're my best friend*), ceol tíre ("39"), Caberet (*Seaside Rendezvous*), clasaiceach (*Love of my Life*) Dixie (*Good Company*), amhrán fada eipiciúil (*The Prophet's Song*) agus fiú *God Save the Queen!*

Bohemian Rhapsody

Ghlac sé trí sheachtain le taifead – seacht lá ar na guthanna iol-rianaithe amháin. Nuair a cuireadh ceist ar Freddie caidé go díreach a bhí i gceist san amhrán, dúirt sé gur caidrimh phearsanta a bhí ann. Bhí dearcadh éagsúil ag daoine éagsúla faoin amhrán ar dtús. Shíl daoine áirithe go mbeadh sé doiligh am ar an raidió a fháil dó os rud é gur mhair sé 6 nóiméad in ionad an 3 nóiméad a bhíonn ag gnáth-shingil. Shíl Kenny Everett go raibh sé go hiontach ar fad. Chuaigh sé díreach chuig uimhir a haon agus d'fhan sé ann ar feadh 9 seachtain. Bhí na léirmheasanna meascaithe, bhí an dá thuairim ann – go raibh sé iontach ar fad nó go raibh sé lofa. Chuir siad físeán le chéile lena chur chun cinn, rinneadh é taobh istigh de 4 uair a chloig agus chosnaigh sé £4500, méid a bhí an-chostasach sna laetha sin. Ba é seo a chuir tús le nós na bhfíseán mar thacaíocht do na hamhráin roc.

“This song is a tightly integrated, large-scale work, which fuses pop, rock and opera; it is unified by motifs, harmonic progressions and well-conceived transitions. It broadly follows the ballad/rock/ballad style of Led Zeppelin’s “Stairway to Heaven”. It contains many changes in mood, rhythm, style, tonality, and texture. It features many techniques (more than a classical symphony might have!), for example, imitative counterpoint, frequent and/or abrupt modulations, diminished and chromatic passing chords, altered chords, inversions (voicing), secondary dominant cadences, and melodic sequencing. Stylistic features include romantic piano accompaniment, dynamic and textural contrasts, rich vocal harmonies, hard driving double octave power riffs, orchestral and piano interludes, operatic fanfares, antiphonal and a capella vocals.”

Sa bhliain 1979 rinne Freddie damhsa leis an Royal Ballet in Covent Garden nuair a léiríodh Bohemian Rhapsody. Bhí sé in úsáid sa scánnán Wayne’s World i 1991. I ndiaidh bhás Freddie i 1991 eisíodh arís é le Days of our Lives ar shingil A-dúbailte. D’fhan sé ag uimhir 1 ar feadh 5 seachtainí agus shroich sé uimh. 8 i SAM.

Queen i ndiaidh 1975

I ndiaidh Bohemian Rhapsody d’éirigh an grúpa níos cáiliúla agus d’éirigh thar barr leo. D’eisigh siad 16 albam eile. I 1986 eisíodh gach albam a bhí déanta acu go dtí sin ar CD. Chuaigh siad thart ar an domhan agus ba iad na ceolchoirmeacha ab shuntasaí ná: Hyde Park 1976, Queen Lizzy i SAM 1977, The Crazy Tour 1979, Meiriceá Theas 1981, Rock in Rio 1985. Ag ceolchoirm Live Aid i 1985 ba iad an grúpa is fearr iad agus méadaíodh go mór ar a lucht leanúna mar thoradh air. Faoi 1981 bhí níos mó ná 45,000,000 albam díolta acu, bhí a gcomhlucht bainistíochta féin acu agus ba iad na bainisteoirí is mó páighe sa Bhreatain iad. Usáideadh go leor dá gcuid ceoil mar rosc spóirt (*anthem*). *Barcelona* a eisíodh i 1988 an t-amhrán is cáiliúla le Freddie gan an chuid eile de Queen. San amhrán seo canann sé le Monsterrat Caballe. Fuair Freddie bás de SEIF ar an 24 Samhain 1991. Lean an triúr eile ar aghaidh le ceol ina n-aonar in ionad a bheith mar ghrúpa. Sa bhliain 1995 eisíodh an t-albam deireanach de chuid Queen – *Made in Heaven*. Ar an albam seo bhí ceol a bhí taifeadtha ag Freddie sa bhliain dheireanach sula bhfuair sé bás.

Foclóir ceoil - Bohemian Rhapsody

A capella: I stíl na heaglaise. Guthanna gan tionlacan ó uirlisí.

Aischothú (Feedback): An fhuaim ard ghéar a fhaightear nuair a chuirtear micreafón os comhair callaire.

Aisfhuaimniú (Reverberation): Macalla na fuaime sa cheol. An ceol ag leanacht ar aghaidh i ndiaidh don nóta a bheith buailte. Usáidtear sa taifeadú é leis an fhuaim a bhuana go leictreach.

Beelzebub: Ainm deabhail; ainm eile ar Satan. Tagann an t-ainm ó ainm dé – Ba’al Zebub.

Bismillah: In ainm Allah. Thug na húdaráis san Iaráin cead albam le Queen a bheith eisithe sa tír sin mar gheall ar an fhocal seo a bheith san amhrán.

Breisdhúbáil (*Overdubbing*): An dara taifeadú curtha síos ar an chéad cheann *ar an rian céanna* le fuaim dhifriúil a thabhairt don uirlis. Tá sé difriúil ó iol-rianú mar go n-úsáidtear rian amháin i mbreisdhúbáil le fuaim dhifriúil a chruthú, agus le hilrianú úsáidtear níos mó ná rian amháin le páirteanna breise a thaifeadú.

Buille feadháin (*rimshot*): Buaileann an drumadóir imeall an tsreangdhruma.

Cloigíní: (*Cow-bells*) Sraith acu le chéile.

Cúlbuille (*Backbeat*). Buillí 2 agus 4 le béim orthu ón druma-sreang (snare).

Cumacht-chordaí: Cordaí a úsáideann go leor sreanga oscailte le fuaim níos láidre a thabhairt. (Power chords)

Digiteach: Taifeadú ar mhicreo-slis in ionad analogue mar a bhíodh ann. Cuireann sé seo ar chumas na n-innealltóirí fuaime fuaimeanna a mheascadh ar raonta éagsúla agus ansin iad a scaradh ó chéile arís. Leis an sean-chóras chomh luath is a bheadh dhá raon meascáithe le chéile ar raon eile, bhí sé do-dhéanta iad a scaradh ó chéile arís.

Dord-ghiotar: Giotar nach bhfuli ach ceithre shreang air. Seineann sé nótaí ísle.

Falsetto: Nótaí “bréagacha” canta ag fir níos airde ná an gnáth-réimse a bhíonn acu.

Fandango: Damhsa bríomhar flamenco le trí bhuille sa bharra le tionlacan ó ghiotair, castainéid agus bualadh bos.

Feireoir (*Flanger*): Uirlis leictreonach a athraíonn airde na fuaime a chuirtear tríd. Le ciombal atá curtha tríd an fheireoir, athraíonn airde an chiombail.

Figaro: An príomh-charachtar i gceoldráma le Mozart.

Focaldathú/Péintéireacht focal: Léirítear ciall na bhfocal tríd an cheol.

Glacaire (*Pickup*): Micreafón iontach beag ar ghiotar nó uirlis eile leictreach.

Glissando: Sleamhnú suas nó síos nótaí uilig na huirlise nó gutha.

Iol-rianú: Déantar taifeadú ar níos mó ná páirt amháin leis an duine/na daoine céanna. Usáidtear é nuair atáthar ag iarraidh níos mó páirteanna ná mar atá de dhaoine ann len iad a thaifeadú. Cuirtear na rianta uilig le chéile.

Lí (*lick*): Pátrún nótaí ar ghiotar (sa saothar seo) nó ar phiano cosúil le seiceamh, a chuidíonn leis an cheol bogadh go réimse nótaí níos airde nó níos ísle, nó ceanglaíonn sé frásaí le chéile.

Lúbfhrása (*Turnaround*): Frása comhcheol beag a cheanglaíonn dhá chuid den cheol nó dhá athsheinm.

Magnífico: Duine den uasal-aicme, duine uasal.

Meascadh: An meascán a dhéantar ar fhuaim an cheoil ag deireadh an taifeadtha le cothromaíocht a fháil idir na huirlisí éagsúla. Ag an phointe seo chomh maith athraítear fuaimeanna na n-uirlisí (go pointe) trí tuilleadh reverb, macalla agus araile a chur sa cheol.

Meiliosma: Siolla amháin fá choinne go leor nótaí den cheol.

Moilliú (*Delay*): Nuair a chuirtear macalla isteach san fhuaim agus é moillithe síos. Mar atá déanta ag Cher. In amantaí tugtar echo (macalla) air seo. Is féidir é a dhéanamh le troitheán ar ghiotar nó nuair atáthar ag meascadh an amhráin.

Móitíf: Giota ceoil a úsáidtear trí phíos ceoil. Bíonn sé níos giorra ná téama.

Nótaí crómatacha: Nótaí atá leath-thon óna chéile.

Nótaí lúbtha: Bogann an seinnteoir giotair a mhéar (lámh chlé) síos i dtreo an talaimh ar an sreang. Tarraingíonn sé seo an sreang agus athraíonn sé airde an nóta beagán. Déanann sé uair amháin é ar an nóta.

Orgánam: An chéad shampla atá againn de chanadh i bpáirteanna. D'eascair sé as an difear a bhí le fáil go nádúrtha idir guth ban agus guth fear. Cantar líne cheoil i 5cha comhthreormhara.

Peanáil (*panning*): Athraíonn an fhuaim ó challaire amháin go dtí an ceann eile i stereo le héifeacht spáis a léiriú.

Rif: Frása a athsheinntear cosúil le ostinato i gceol pop nó i snag-cheol.

Saobhadh (*Distortion*): Usáidtear é seo i gceol roc agus cuireann sé barraíocht fuaime isteach sa challaire ó na giotair trí throitheán a úsáid. Thig leis an fhuaim a bheith garbh nó mín (bog-saobhadh = overdrive) nó trom le fuaim fhada, bhuan.

Scaramouche: Fear grinn a bhí lán le huabhar, agus a chaith aghaidh fidil (masc) agus éadaigh dhubha.

Timbre: Timbre an rud a chuireann ar ár gcumas an difear idir piano agus veidhlín a aithint.

Trasdul/droichead: Giota ceoil a dhéanann ceangal idir dhá chuid den saothar.

Uigeacht: Saibhreas na fuaime sa cheol.

Vibrato: Bogann an seinnteoir a mhéar (lámh chlé) go gasta suas agus síos ag athrú airde an nóta beagán.

Wah wah: Troitheán ar ghiotar a athraíonn airde an nóta agus cruthaíonn fuaim 'miaow'.

Focail an Amhráin

Tá an t-amhrán roinnte i gceithre phríomh-chuid:

1. Intreoir agus Príomh-amhrán
2. Rannóg Cheoldrámach
3. An 2ra amhrán
4. Athsheinm agus Coda

Intreoir

Is this the real life?

Is this just fantasy?

Caught in a landslide,

No escape from reality.

Open your eyes,

Look up to the skies and see,

I'm just a poor boy, I need no sympathy,

Because I'm easy come, easy go

Little high, little low,

Any way the wind blows, doesn't really matter to me, to me.

Príomh-amhrán

Mama, just killed a man,

Put a gun against his head,

Pulled my trigger, now he's dead.

Mama, life had just begun,

But now I've gone and thrown it all away.

Mama, ooh, didn't mean to make you cry.

If I'm not back again this time tomorrow

Carry on, carry on, as if nothing really matters.

Too late, my time has come,

Sends shivers down my spine, body's aching all the time.

Goodbye everybody, I've got to go,

Gotta leave you all behind and face the truth.

Mama, ooh (any way the wind blows)

I don't want to die,

I sometimes wish I'd never been born at all.

Rannóg Cheoldrámach

I see a little silhouhetto of a man,
Scaramouche, Scaramouche, will you do the Fandango?
Thunderbold and lightning, very, very frightening me
Gallileo, Gallileo, Gallileo, Gallileo,
Gallileo figaro, Magnifico.
I'm just a poor boy, nobody loves me.
He's just a poor boy from a poor family,
Spare him his life from this monstrosity.
Easy come, easy go, will you let me go?
Bismillah! No, we will not let you go! Let him go!
Bismillah! We will not let you go. Let him go!
Bismillah! We wil not let you go. Let me go!
Will not let you go. Let me go!
Will not let you go. Let me go!
No, no, no, no, no, no, no, no!
Oh Mama mia, mama mia, mama mia let me go.
Beelzebub has a devil put aside for me, for me, for me.

2ra amhrán

So you think you can stone me and spit in my eye.
So you think you can love me and leave me to die.
Oh baby, can't do this to me baby,
Just gotta get out, just gotta get right outta here.

Athsheinm + Coda

Nothing really matters,
Anyone can see,
Nothing really matters, nothing really matters to me.
Any way the wind blows.

Uirlisí

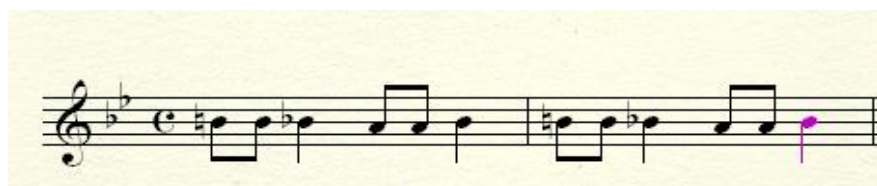
Príomh-ghiotar leictreach: Brian May
Dord-ghiotar leictreach: John Deacon
Cnag-uirlisí: Roger Taylor
Piano: Freddie Mercury
Príomhghuth: Freddie Mercury
Guthanna ceoldrámatúil: Roger Taylor, Brian May agus Freddie Mercury.
Giotar ceolfhoirne: Brian May

Tréithe na gCodanna Éagsúla

Intreoir

Osclaíonn an t-amhrán leis na guthanna ag canadh a capella – i stíl na heaglaise, nó gan tionlacan – i comhcheol. Tá na páirteanna an-chóngarach dá chéile agus tugann sé seo uigeacht shaibhir don cheol. Tá an rithim saor ann agus gluaiseann an ceol le rithim na bhfocal. Cruthaíonn sé seo éiginnteacht maidir le méadar agus gléas, agus léiríonn sé brí na bhfocal sa dóigh seo chomh maith.

I mbarra 5 tagann cinnteacht mar go dtosaíonn an piano agus leis an tionlacan a sheinntear air, soiléirítear cuisle an cheoil. Tá sampla eile den fhocaldathú sa cheol leis an móitíf a ardaíonn leis na focail “Look up to the skies”. I mbarra 10 tagann na nótaí crómatacha, a bhfuil páirt suntasach acu níos maille san amhrán, isteach den chéad uair:

agus déantar peanáil ar na guthanna – athraíonn an fhuaim ó challaire amháin go dtí an ceanna eile le héifeacht spáis a thabhairt. I mbarra 12 tagann an ciombal plimpe isteach agus déantar feiriú air le haithris a dhéanamh ar fhuaim na gaoithe – sampla eile den fhocaldathú. Ag an am céanna titeann an dord síos i leathchéimeanna.

Príomhamhrán

Sa dá bharra sula dtagann an príomhamhrán isteach cloistear móitíf ar an phiano a aithnítear go forleathan. Tá sé bunaithe ar arpéitse Bb mór, seinnte sa dara aisiompú sa lámh dheas agus le séach curtha isteach. Is macalla é an corda seo den chéad chorda a chantar ag tús an amhrán agus tugann sé aontacht dá bharr don cheol. Bogann na cordaí sa phríomhamhrán I – vi – ii – V, gluaiseacht atá coitianta i mbailéid mar seo. Seinntear glissando gairid ar an dordghiotar i mbarra 20 chun an ceannasach a cheangal leis an tonach. Úsáidtear scála crómatach ag titim arís i mbarraí 23 agus 24 (cosúil le ceol Bach, sa chás seo léiríonn sé brón agus éadóchas) Tagann an ciombal plimpe isteach arís i mbarra 24 le mothú an éadóchais a threisiú, agus tosaíonn na drumaí i mbarra 25 le dorddruma ar bhuillí 1 agus 3 agus cúlbuille ón sreangdhruma ar bhuillí 2 agus 4.

I véarsa 2 tá roinnt bheag athraithe ón chéad véarsa. Bíonn na drumaí le cloisint ón tús an t-am seo. Bíonn an ciombal plimpe ag seinm ar an chéad bhuille, an dord-druma ar bhuillí 1 agus 3, agus sreangdhruma agus ciombal creatháin ar na cúlbuillí (2 agus 4). Tagann cloigíní isteach ar na focail “sends shivers down my spine” le sampla eile den fhocaldathú. Bíonn fonnadóireacht taca le cloisint i véarsa 2 chomh maith ag barra 43 ar na focail “Mama, oooo”. Éiríonn mothú an cheoil níos feargaí agus

treisítear an mothú seo le húsáid na gcnaguirilísí agus dinimic níos láidre ar na focail “I sometimes wish I’d never been born at all.”

Droichead

Seinntear ceol uirlise sa droichead seo, agus ceanglaíonn sé an stíl bhailéid sa phríomhamhrán, le tagairt don cheol roc atá le teacht agus tugann sé an ceol chuig an chéad stíl eile – stíl cheoldrámach. Tá an ceol féin bunaithe ar lí ghiotair, bunaithe ar an cheol piano atá cloiste, ach é forbartha go mór, le móitíf ag ardú, ansin tríphléadaigh ag titim, agus scálaí ag ardú, ag rith as fuinneamh agus an ceol ag titim i leathchéimeanna agus athruithe móra ag dul isteach go dtí an chéad chuid eile. Tá an giotar atá in úsáid sa chuid seo lámhdhéanta ag Brian May, tá méadaitheoir fuaime (aimplitheoir) speisialta ann, agus tá teicníochtaí uirlise neamhghnáthacha in úsáid chomh maith – nótaí lúbtha, vibrato agus glissandi.

Rannóg Cheoldrámach

Tagann athruithe móra ar an cheol sa chuid seo – athruithe sa luas, sa ghléas, san uigeacht, sa stíl, sa mhothú agus sa chuid seo tá go leor athraithe inmheánacha ann sna dinimicí.

Tá an ceol bunaithe ar an móitíf chrómtach chéanna a bhí ar na focail “Easy come, easy go” san inteoir. Úsáidtear focaldathú ar na focail “Thunderbolt and lightning, very, very frightening” mar go dtagann na drumaí isteach le béim a chur ar fhuaim na toirní. Canann Roger Taylor nótaí arda i nguth cuaiche (falsetto) ar na focail “Gallileo” agus canann grúpa guthanna freagra air sin i gcúigeacha (5cha) comhthreomhara, rud atá cosúil le orgánam. Nuair a chantar “Bismillah” éiríonn choimhlint sa cheol idir an duine atá ag éirí éalú agus an grúpa atá ag diúltú scaoileadh leis. Léirítear an choimhlint seo sa cheol trí choimhlint a chruthú idir cordaí den tonach agus den cheannasach a chur i gcodarsnacht lena chéile. Úsáidtear cordaí nach bhfuil gaol eatarthu i mbarra 86 agus 87 nuair atáthar ag canadh na bhfocal “No, no, no, no, no, no, no, no”.

Droichead

Tosaíonn an dara droichead i mbarra 92 agus tá troitheán in úsáid sa dord, rud a chuidíonn leis an teannas a mhéadú. Bíonn nótaí fada sa ghuth chomh maith, rithimí níos tibhe sna drumaí agus tagann tríphléadaigh isteach leis an cheol a thabhairt go dtí an chéad chuid eile – an dara amhrán i stíl roc crua.

Dara Amhrán

Tosaíonn an chuid seo le ceol uirlise, le ceithre bharra de lí throm ar ghiotar breisdhubáilte. Tugann an modhnú an ceol go gléas Bb mór, áit a dtagann an guth isteach. Canann an guth go láidir agus go garbh, rud a threisíonn an mothú d’fhearg agus a chloíonn le gnáth-stíl roc. Tá barra amháin (b.103) in 2/4, agus briseann sé seo an rithim leanúnach, úsáidtear corda Db sa bharra seo agus tá sé seo neamhghnáthach chomh maith.

Rif: Ta barraí 115 – 120 in easnamh ón scór scríofa. Déantar forbairt agus leathnú ar an rif a bhí le cloisteáil den chéad uair i mbarra 96. Téann sé trí ghléasanna Gb, Cb, Ab agus Bb. Tagann an piano ar ais arís i mbarra 121 ag seinm tríphléadaigh agus ag moilliú an luas ar ais go ham-chomhartha 4/4 don chuid dheireanach.

Athsheinm agus Coda

Déantar athsheinm ar fhrása 3 den phríomhamharán sa chuid seo. Tagann mothú an phríomhamhráin ar ais anseo chomh maith – tá an ceol suaimhneach, ciúin, síochánta. Tagann athruithe chomh amith i bhfuaim na ngiotar, uigeacht agus dinimicí an cheoil. Tugann an fhonnadóireacht taca an “ooh” ón inteoir chun cuimhne. Ta an gairbhe imithe as an ghuth nuair a thagann sé isteach ag canadh “Nothing really matters”. Ó bharra 130 tá rubato ann, éiríonn an tionlacan níos maille agus stadann na drumáí.

Tosaíonn an Coda i mbarra 132 nuair a chríochnaíonn an guth. Seinntear cuid den cheol ó bharra 7 (tionlacan piano). Déantar peanáil ar fhuaimneanna binne an ghiotar agus seinneann an piano freagra air sin, agus ansin tagann na nótaí crómatacha isteach ag titim nuair a chanann an guth “anyway the wind blows”. Críochnaítear an t-amhrán le fuaim an ghanga agus corda F mór.

Tábla Achoimre de Struchtúr *Bohemian Rhapsody*

Cuid	Fo-chuid	Gléas	Méadar/Luas	Dinimicí/ Stíl	Tréithe Ceoil
Intreoir	Barra 1 -4	Bb/G mion	Croisín = 72 Luas saor 4/4 (5/4)	<i>mf</i> Roc mall	A capella; comhcheol gutha 4- pháirt.
	B. 5 - 16	G mion/B b	4/4 Luas gan a bheith saor.	<i>mf</i>	Guthanna/piano; ciombal plimpe + dordghiotar. Figiúr tionlacain phiano; motif ar ghuthanna cúlra; cordaí ag ardaú agus ag ísliú leath-thon; peanáil ó chlé go deas.
Príomhamhrán	Véarsa 1 B 17-34	Bb/ Eb	4/4 (2/4)	<i>mf</i> – <i>f</i> – <i>mp</i> Stíl bhailéid	Guthanna + piano/dord. Figiúr tionlacain forbartha. Tagann drumáí isteach. Cordaí: I – vi – ii – V.
	Véarsa 2 B 35-46	Bb/ Eb	4/4 (2/4)	<i>mf</i> – <i>f</i> – <i>mp</i> Stíl bhailéid	Guthanna, piano agus uirlisí rithime. Drumáí ón tús le gnáth-rithim. Focaldathú.
	Droichead B 47-54	Eb	4/4	<i>f</i> Stíl roc	Ceol uirlise. Aonréad ghiotair.
Rannóg Cheoldráma	Idircheol B 55-91	A/ Ab	4/4 (2/4) camán = croisín.	<i>mf</i> agus <i>f</i> Stíl roc	Athrú uigeachta/timbre Ainteafanúil. Guthanna i stíl cheoldráma chun tosaigh. Motif ón intreoir arís. Fréamhacha cordaí ag ardú 3ch mór.
	Droichead B 92-95	Eb	Athraíonn go 12/8. Gach buille briste suas i dttrí chuid.	<i>f</i> Stíl roc	Bb7. Uirlisí rithime ag seinm tríphléadaigh – mothú níos treise chun dul leis an stíl roc crua.
Dara amhrán	Rif B 96-99	Eb/ F	12/8	<i>f</i> Roc crua	Lí throm ar ghiotar. Rianta giotar breisdhubáilte. Gan piano. Sioncóipiú. Gléas neamhghnáthach do rif roc.

	Véarsa B 100-112	Eb	12/8	<i>f</i> roc crua	Guth aonair. Athrauithe sa mhéadar. Corda Db tobann.
	Rif B 113-122	Eb	12/8	<i>f</i> Roc crua	Barraí 115-120 in easnamh ón scór. Bogann an lí i scálaí. Tagann ochtacha ar phiano isteach ag b.121. Moilleann an luas. Athraíonn méadar ar ais go 4/4.
Athsheinm agus Coda	Athsheinm B 123-131	Eb/C mion	Croisín = 72 4/4	<i>f – mf</i> Roc mall	Filleann móitífeanna ón intreoir & véarsa. Guth caointeach i mb.128 le cúrfá “nothing really matters” Cordaí: I- Vb-vi. Stadann drumaí ag b.131.
	Coda B 132-138	Eb –Bb -F	4/4 Rubato, rit i dtreo an deiridh.	<i>mf - p</i>	Uigeacht tanaí. Piano seinnte go leochailleach. Giotar séimh peanáilte le freagra ó phiano agus ansin guth le “anyway the wind blows”. Críochnaíonn ar F. Nóta deireanach ón gong.

Éist leis an dlúthdhiosca den cheol idir 2' 35" agus 3' 31" trí huairé agus freagair na ceisteanna seo a leanas.

Barra 47 – 73: Droichead/Trasdul uirlise – “Spare him his life from this monstrosity”

1. Ainmnigh trí theicníocht ghiotair atá in úsáid sa droichead/trasdul áirithe seo.

i. _____

ii. _____

iii. _____

2. Ag barra 55 (dhá bharra roimh “I see a little silhouette..” luaigh trí athrú a thagann ar an cheol.

i. _____

ii. _____

iii. _____

3. Cén bealach a gcruthaítear leanúnachas sa cheol ag an phointe seo ainneoin na n-athruithe uilig?

4. Ag barra 61 “Thunder bolt and lightning” ainmnigh trí athrú atá tagtha ar an cheol.

i. _____

ii. _____

iii. _____

Cén éifeacht a bhaineann leis seo?

5. Ainmnigh agus mínigh trí theicníocht ghutha atá in úsáid sa sliocht seo den cheol.

i. _____

ii. _____

iii. _____

Éist leis an sliocht seo. Seinnfear trí huairé le sosanna idir gach uair. Freagair na ceisteanna thíos sna spásanna atá ann daofa.

1. Cén chuid den amhrán as a dtógtar an sliocht seo? _____
2. Cén tonúlacht atá ann? _____
3. Cén bhaint atá ag an tonúlacht seo agus tonúlacht an chuid eile den amhrán?

4. Ainmnigh na cordaí a sheinntear i mbarra 5 agus 6
i. _____ ii. _____ iii. _____
5. Déan cur síos ar fhuaim na huirlise aonair mar atá sa sliocht seo.

6. Tá athrú amháin sa mhéadar atá an-soiléir. Cén barra? _____ Cén éifeacht a bhaineann leis seo?

7. Déan cur síos ar dhá thréith rithimeach atá soiléir sa sliocht seo.
i. _____
ii. _____

Déan cur síos ar thrí stíl éagsúla rithime atá in úsáid sna drumaí san amhrán iomlán.

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____

8. Féach ar na ceithre shliocht thíos. Déan cur síos ar gach ceann acu (m.sh. bunaithe ar scála, crómatach agus araile). Ansin scríobh síos cén áit sa saothar atá gach ceann le fáil (m.sh. ceoldráma dáiríre, coda, príomh-amhrán agus araile).

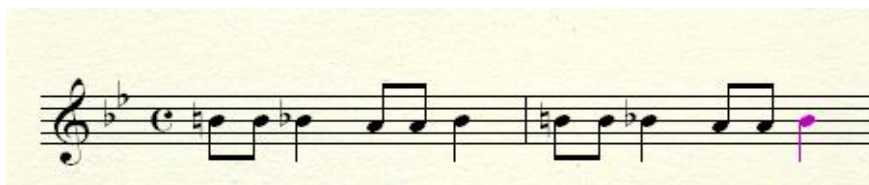
- i. Bunaithe ar _____ Cuid den saothar _____

- ii. Bunaithe ar _____ Cuid den saothar _____

- iii. Bunaithe ar _____ Cuid den saothar _____

- iv. Bunaithe ar _____ Cuid den saothar _____

9. Éiríonn leis an chumadóir aontacht a chruthú trí ghiotaí d'amhráin éagsúla a athsheinm in áiteanna éagsúla. Déan cur síos ar dhá áit san amhrán ina dtarlaíonn sé seo.

- i. _____
- ii. _____

Éist leis an amhrán ón tús go dtí 55 soicind trí huaire agus freagair na ceisteanna thíos

1. Is this the real life
2. Is this just fantasy?
3. Caught in a landslide, no escape from reality.
4. Open you eyes,
5. Look up to the skies and see,
6. I'm just a poor boy,
7. I need no sympathy,
8. Because I'm easy come, easy go,
9. Little high, little low,
10. Anyway the wind blows doesn't really matter to me, to me.

1. Ainmnigh agus mínigh trí theicníocht cheoil/chumadóireachta atá úsáidte sa sliocht seo.

i. _____

ii. _____

iii. _____

2. Tabhair sampla d'fhocaldathú sa sliocht seo agus abair cé chomh héifeachtach is atá sé i do bharúil.

3. Tá sampla de pheanáil sa sliocht seo. Abair cén áit a bhfuil sé agus cén éifeacht a bhaineann leis.

4. Cén áit a dtagann an dord-ghiotar isteach den chéad uair? Tabhair líne agus focal.

5. Cén éifeacht a bhaineann leis seo i gcomhthéacs a dtarlaíonn ina dhiaidh?

6. Cén áit a bhfuil cnag-uirlisí le cluinstit sa sliocht seo? Ainmnigh an uirlis agus abair cén éifeacht a bhaineann leis.

7. Ainmnigh dhá theicníc taifeadtha atá in úsáid sa sliocht seo agus abair cén áit a bhfuil siad le fáil.

1. _____

2. _____

Ceisteanna Ginearálta

Is féidir úsáid a bhaint as na ceisteanna seo le dul siar a dhéanamh roimh an scrúdú Ardteiste. Freagraí gairide atá ag teastáil.

1. Ainmnigh an ceathrar ball de Queen atá páirteach san amhrán seo:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____
- iv. _____

2. Cén t-ainm atá ar an albam as ar tógadh an t-amhrán *Bohemian Rhapsody*?

3. Cén dáta ar ar eisíodh an singil den chéad uair? _____

4. Cé mhéad seachtain a chaith an t-amhrán sna cairteacha sa Bhreatain? _____

5. Cé a chum an t-amhrán? _____

6. Cén tír inar rugadh Freddie Mercury? _____

7. Cén tír arbh as don triúr eile sa ghrúpa? _____

8. Ainmnigh dhá amhrán eile ar an albam céanna le *Bohemian Rhapsody*:

- i. _____
- ii. _____

9. Ainmnigh na huirlisí atá in úsáid san amhrán:

10. Ainmnigh ceithre stíl cheoil atá in úsáid sa amhrán:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____
- iv. _____

11. Ainmnigh na ceithre príomhchodanna san amhrán:

- i. _____
- ii. _____
- iii. _____
- iv. _____

12. Cad is brí le cúlbuille? _____

13. Cén uirlis a sheinneann ar an cúlbuille? _____

14. Cén difear atá idir an ciombal plimpe agus an ciombal creatháin?

Mínigh na téarmaí seo a leanas agus abair cén áit san amhrán a bhfuil siad le fáil:

1. Peanáil: _____
2. A capella: _____
3. Cuach (falsetto): _____
4. Focaldathú: _____
5. Feireoir: _____
6. Móitíf: _____
7. Glissando: _____
8. Ciombal plimpe: _____
9. Nótaí crómatacha: _____
10. Orgánam: _____
11. Ainteafanúil: _____
12. Troitheán: _____
13. Breisdubáil: _____
14. Ilrianú: _____
15. Saobhadh: _____
16. Aisfhuaimniú: _____
17. Nótaí lúbtha: _____
18. Vibrato: _____
19. Aimplitheoir: _____
20. Rubato: _____
21. Cloigíní: _____
22. Droichead: _____
23. Rif: _____
24. Lí: _____
25. Fonnadóireacht taca: _____
26. Sioncóipiú: _____
27. Coda: _____
28. Tríphléadaigh: _____
29. Dorddruma: _____
30. Uigeacht: _____

Ceathairéad Piano

Uimhir 1

Gerald Barry

Ceathairéad Piano Uimhir 1

Gerald Barry

Gerald Barry

Rugadh Gerald Barry i gCo. An Chláir ar an 28 Aibreán 1952. Rinne sé staidéar ar chumadóireacht le Stockhausen agus Kagel agus ar an orgán le Piet Kee. Fuair sé airgead ó dhreamanna éagsúla le ceol a chumadh, go háirithe an BBC. Chum sé *The Triumph of Beauty and Deceit* do Channel 4. Seinntear a chuid ceoil go forleathan ar fud na hEorpa agus Meiriceá.

Éisteacht le Ceol Nua-aimseartha

Bíonn go leor daoine sásta éisteacht le ceol gan smaoineamh ar a chúlra, nó a thábhacht stairiúil, a fhoirm nó a ionstraimiú, agus ar ndóigh is féidir a lán pléisiúr a bhaint as éisteacht le ceol sa dóigh seo. Ach tá ceithre bhealach éagsúla inar féidir freagairt don cheol a chloisimid –

1. freagra fisiciúil (an bealach go mbogann leanbh nuair a chluineann sé fuaim)
2. freagra gluaiseachta (damhsa)
3. freagra mothálach (brón, áthas srl)
4. freagra intleachtúil.

‘Sé an ceann deireanach an ceann is sofaisticiúla nó is forbartha. Sa fhreagra seo caithfear smaoineamh faoin cheol, faoina struchtúr agus faoin dóigh go bhfuil sé curtha le chéile. Sin í an aidhm atá ag an chúrsa ceoil don Ardteist - freagra intleachtúil a spreagadh ionaibh. Tá sé seo go hiomlán riachtanach in éisteacht le píosa ceoil nua-aimseartha cosúil leis an saothar le Barry.

Cuideoidh na pointí seo a leanas leat agus tú á fhoghlaim:

- Déan staidéar ar na modhanna agus teicnící cumadóireachta atá in úsáid ag an chumadóir sa saothar.
- Ar an scór scríobh isteach nótaí faoin fhoirm agus faoi na teicnící uirlise agus teicnící cumadóireachta.
- Déan iarracht an scór a leanacht agus tú ag éisteacht leis an cheol. Beidh sé deacair ar dtús ach de réir a chéile rachaidh tú i dtaithí air. Ná bí buartha má chailleann tú d’áit ann - éist amach do dheireadh na gcodanna éagsúla agus bí réidh é a phiocadh suas arís sa chéad chuid eile.

Ceathairéad Piano

Thosaigh an ceathairéad sa cheol aireagal (*chamber music*) i rith an Ré Chlasaiceigh san 18ú céad mar shaothar do phiano, veidhlín, viola agus dordveidhil. Chum Mozart dhá cheann cáiliúil. Lean Mendelssohn, Schumann, Dvorak, Fauré agus Brahms an nós sa 19ú céad. Is féidir uirlisí eile a úsáid sa cheathairéad, ach cloíann Barry leis an chéad leagan.

Struchtúr

This piece does not fit any standard form, it was not constructed according to any method, not written with any view of the piece as a whole, there was no formal pre-planning, no blueprint. The only guide was intuition.

Ciallaíonn sé nár lean Barry aon nósanna a bhí cruthaithe ag cumadóirí a chuaigh roimhe, lean sé a thuairimí féin, agus fágann sé seo úire ar an cheol.

Ag baint úsáid as litreacha is féidir cur síos a dhéanamh ar fhoirm an phíosá mar seo a leanas:

A/B1/C1/C2/B2/C3/D1/D2+B3/E1/C4/C5/E2+D3/C6/C7/F+C8/C9/G/H

Is féidir amharc air seo mar saghas foirm rondo neamh-ghnáthach (ABACADA....) ach sa chás seo is é cuid C a fheidhmíonn mar an “cúrfá” a thagann ar ais idir codanna éagsúla.

Thig linn a fheiceáil mar sin go bhfuil ocht gcuid éagsúla sa phíosá agus go dtagann ceithre cinn acu siúd isteach uair amháin (A, F, G agus H). Tosaíonn agus críochnaíonn an saothar le ceol nach gcluintear ach uair amháin, agus tá an fhoirm seo sásúil don chluais. Tagann trí cinn de na gíotaí nua isteach ag deireadh an phíosá. Tá sé seo neamh-ghnáthach - de ghnáth críochnaítear píosa le athsheinm ar ghíotaí atá cloiste cheana féin, agus cuireann sé seo críoch shásúil leis an phíosá. Ach sa saothar seo, mothaítear go bhuil an ceol ag tosnú ar bhealach nua - ní chríochnaíonn sé le dúradh ach le hoscailt. Cuireann an nóta aonair sa phiano críoch de chineál leis an cheol, ionas nach mothaíonn an éisteoir míshásta.

Tagann B isteach trí huair, C naoi n-uair, D trí huair agus E faoi dhó. Is léir go bhfuil cuid an-lárnach ag ceol C. Ní athsheinntear aon cheol faoi dhó sa phíosá - bíonn sé i gcónaí athraithe ar bhealach éigin, rud a bhéimníonn an úire, agus an nua sa cheol.

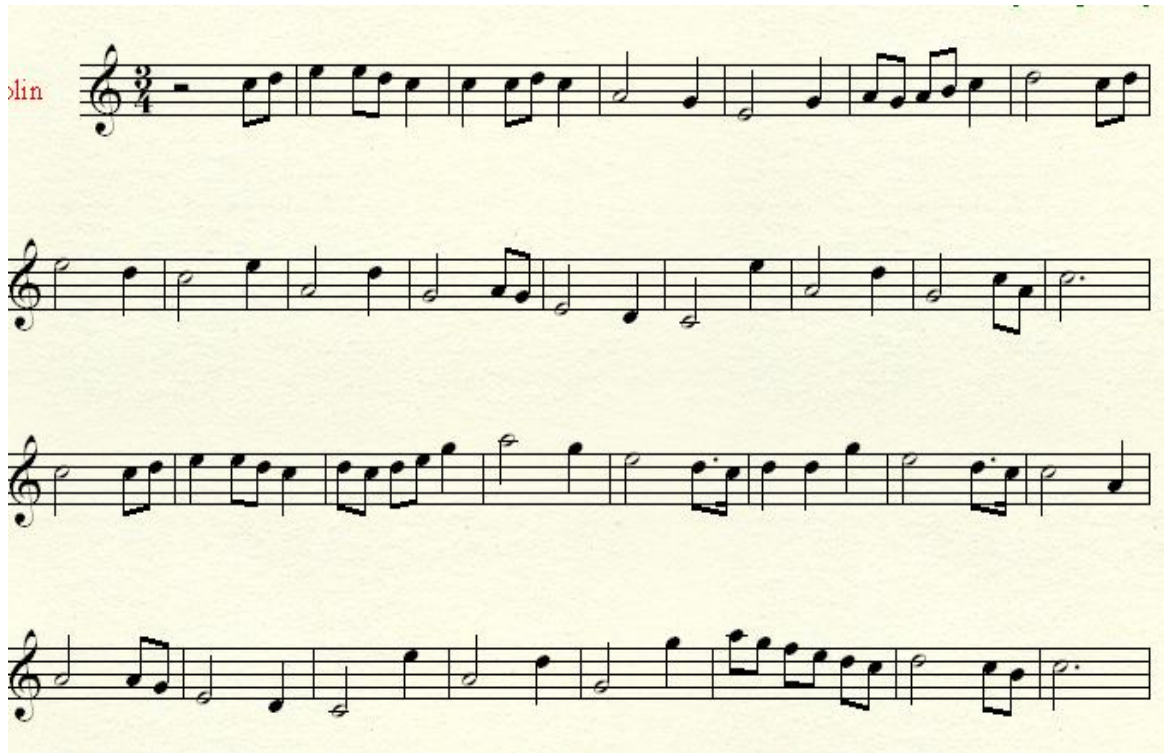
Seinm na dTéad-uirlisí

De ghnáth sa phíosá seo, iarrtar ar na seinnteoirí téad-uirlisí seinm gan vibrato nó le fíor-bheagán. Sa lá atá inniú ann seinntear le vibrato formhór mór an ama, ach ní seo mar a bhíodh ag tús an 20ú céad agus roimhe. Bíonn fuaim i bhfad níos glaine ag an cheol nuair nach bhfuil vibrato ann, agus tá an ghlaineacht sin riachtanach do cheol Barry.

Úsáid an Cheoil Traidisiúnta

Úsáideann Barry cúig thagairt do cheol traidisiúnta na hÉireann sa saothar seo.

1. Osclaíonn an píosa le canón bunaithe ar an cheol “Sí Bheag Sí Mhór” le Toirleach Ó Cearbhalláin, i gcuid A.

2. Críochnaíonn an saothar le cuid H, canón arís, atá bunaithe ar an fhonn traidisiúnta Lord Mayo's Delight.

- 3 Is ionann D2 agus an t-amhrán Gaelach Beidh Aonach Amárach, ach é seinnte bun os cionn. Is féidir é seo a fheiceáil an-soiléir má thiontaíonn tú an ceol seo thíos bun os cionn, agus feicfidh tú

an ceol mar atá sé scríofa sa scór. Tá an ceol díchumtha le béim curtha ar an idirchéim den tríthon, rud a chuireann géire sa cheol. Chomh maith leis sin tá sé seinnte le réthionlacan (*vamping*) sa lámh chlé den phiano, rud a chuireann tionlacan banna céilí i gcuimhne.

4. An cúigiú huair go seinntear B2 (b. 239) seineann na téad-uirlisí le dordán ar na sreangacha oscailte. Nós é seo a tháinig ón cheol traidisiúnta.

5. Tá rithim chuid F cosúil le port - damhsa an-choitianta i gceol na hÉireann.

Níl an dá phointe deireanach chomh soiléir leis an chéad trí phointe sa cheol, is tagairtí iad don tionchar a bhí ag an cheol traidisiúnta ar an chumadóir níos mó ná an chéad trí phíos a bhfuil áit lárnach acu sa saothar.

Radharc Gasta ar Stair an Cheoil sa 20ú haois

Sa tréimhse stairiúil seo thug na cumadóirí cúl leis an stíl cheoil a cumadh go dtí seo agus thosaigh siad ag cuartú bealaí úra lena gcuid smaointí a léiriú. Is féidir dhá roinn a dhéanamh de chumadóirí na mblianta 1900 - 1930.

1. Na Rómánsaithe Nua: B'iad seo na cumadóirí a raibh an-mheas acu ar obair Wagner, Brahms agus Liszt agus a mhothaigh go bhféadfaí a thuilleadh forbairte a dhéanamh ar a gcuid modhanna cumadóireachta. Elgar, Scriabin, Schönberg, Sibelius a chum sa stíl seo.
2. Na Frith-Rómánsaithe: Bheartaigh Stravinsky, Bartók, agus Hindemith agus a lán eile a bhí ar aon intinn leo briseadh go hiomlán le modhanna cumadóireachta na naoú haoise déag. Rinne siad iarracht é seo a bhaint amach trí chomhcheol, foirmeacha ceoil, ionstraimiú agus cúlra liteartha nó pictiúrtha cheol na naoú aoise déag a sheachaint.

Modhanna Nua Cumadóireachta

- Ioltonúlacht: comhcheol a bhaineann le níos mó ná gléas amháin ag an am céanna.
- Neamhtonúlacht: Gan gléas ar bith a bheith in úsáid.
- Microthonúlacht: Baintear úsáid as scálaí le hidirchéimeanna níos lú ná leath-thon. Fuaimníonn a leithéid “as tiún” dúinn mar nach bhfuilimid cleachtaithe leis. Faightear idirchéimeanna níos lú ná leath-thon i scálaí Oirthearacha agus caithfear uirlisí atá tiúnáilte go speisialta a úsáid chun na hidirchéimeanna seo a fháil seachas i gcás na dtéaduirilisí a sheinntear le bogha nó a phioctar. Scríobh Alois Haba ceol micrathonúlach ag úsáid ceathrú toin i roinnt dá shaothair agus séú toin i saothair eile.
- Cordaí bunaithe ar cheathracha: Sna cordaí a bhfuil cleachtadh againn orthu tréacha a bhíonn i gceist (C - E - G) Anois tá na cordaí déanta suas de 4cha (C - F - B).
- Córas Srathach: Schönberg(1874 - 1951) Ostarach. Lean sé stíl na Rómánsacha Nua ar dtús. Ach ansin thug sé cúl leis an tonúlacht traidisiúnta agus thug sé isteach an córas Srathach (serial system) nó córas an sraith Dhá Nóta déag (twelve note system). Seo córas ina bhfuil dhá nóta déag (leathon) agus iad uilig ar chomhthabacht. Bhí ar an chumadóir na nótaí seo a eagrú in ord faoi leith agus an píosa ceoil a chumadh thart ar na nótaí san ord seo. Ba chuma cén ochtach ina seinneadh iad, nó thiocfadh iad a sheinm mar chorda ach bhí ar an chumadóir cloí leis an bhun-ord a leag sé amach dó féin. Bhí an stíl seo thar a bheith lóighiciúil agus an-fhoirstineach do roinnt cumadóirí. Bhain Webern agus Berg an-úsáid as an stíl seo chomh maith.
- Srathadh Iomlán (Total serialisation). I gcóras srathadh Schönberg rinneadh eagrú srathach ar an tséis amháin ach chuaigh cumadóirí eile (go háirithe Stockhausen, Boulez agus Nono) níos faide ná seo mar go ndearna siad srathadh ar an rithim, comhcheol, dinimicí agus timbre.
- Ceol Leictreonach: Tá an-chuid forbairte déanta ar cheol leictreonach sa Ghearmáin agus san Iodáil. Sa stiúdió leictreonach, cuireann an cumadóir patrún fuaime le chéile agus taifeadann sé iad ar théip. Nuair is fuaimeanna nadúrtha iad atá meascaithe le chéile mar seo Musique Concrète a ghlaoitear ar an toradh. Is féidir an ceol a athrú ar go leor bealaí nuair atá sé taifeadtha - is féidir na patrúin a sheinm droim-ar-ais nó ag luasanna éagsúla.
- Ceol Seansúil (Aleatory): D’fhás an stíl seo mar fhreagra ar an dá stíl thuas. Bhí gach rud leagtha amach roimh ré sa dá stíl sin agus bhí fhios ag an chumadóir go díreach caidé mar a fhuaimneodh siad. Le ceol seansúil ní fios caidé mar a fhuaimneoidh an ceol roimh ré. John Cage an príomh-léiritheoir a bhí sa stíl seo. Tá an seinnteoir chomh saor agus is féidir leis a bheith chun tobchumadh a dhéanamh (taobh istigh de na teorainn atá leagtha síos ag an chumadóir). Sampla amháin de phíosa ceoil sa stíl seo ná “Imaginary Landscape” le John Cage áit a bhfuil 12 raidió ag seinm ag an am céanna. Thig leis na seinnteoirí an fhuaim a chur suas nó síos, nó an stáisiún a athrú de réir mar is mian leo. Braitheann an píosa ceoil ar caidé atá ar na stáisiúin éagsúla ag an

am. Is furasta a aithint nach mbeadh aon dá sheinm den phíos seo mar an chéanna. Go minic sa stíl seo níor bhac an cumadóir le nodaireacht traidisiúnta, ach d'úsáid sé nodaireacht ghrafach.

- **Ceol Iosta (minimal music):** Tháinig an stíl seo chun tosaigh go mall sna seascaidí, go speisialta i gceol na Méiriceánach Steve Reich agus Philip Glass. Seinntear pátrúin ostinato (arpéistí nó cordaí-briste, tonúil de ghnáth) arís agus arís agus arís eile. Tá an chuma ar an cheol nach bhfuil dul chun cinn ar bith ann, ach tá mion-athruithe ann a fhágann go bhfuil dul chun cinn ann cé go bhfuil sé an-mhall. Tagann na smaointe ó cheol ón Afraic agus ón Ind, rud a léiríonn an tionchar a bhíonn ag cultúir éagsúla an domhain ar a chéile.

Cumadóirí eile

M Tippett	Lutoslawski	Ligeti	Penderecki
Birtwhistle	Steve Reich	Philip Glass	John Cage
Boulez	Stockhausen	Schönberg	Webern
Berg	Messiaen	Stravinsky	Britten
Jane O'Leary	Philip Martin	Eric Sweeney	John Buckley
Paul Hayes	Gerald Barry	Raymond Deane	Michael Holohan
Rhona Clarke	Fergus Johnston	Martin O'Leary	Ian Wilson

Ceol Nua-Aimseartha

An bun-téama a théann tríd cuid mhaith den cheol nua-aimseartha ná “briseadh nósanna”. Bhí cumadóirí ag iarraidh éalú ó na nósanna agus traidisiúin a bhí tosaithe agus cleachtaithe go forleathan sna mhílaois roimhe. Is féidir é seo a fheiceáil sna tréithe ceoil uilig.

- **Rithim:** Mí-rialta, briste, ag síor-athrú, rithimí neamh-ghnáthacha.
- **Séis:** Frásaí fada meascáithe le frásaí gearra, séis bhriste, deacair le canadh siar, réimse leathan nótaí, easpa leanúnachais.
- **Uigeacht:** Meascán uigeachtaí - homofónach, monofónach, cuntrapointeach, fuaimeanna garbha, arda, fuaimeanna nua déanta ar uirlisí nua-chumtha.
- **Mothúcháin:** Taobh istigh d'aon phíos amháin is féidir meascán iomlán mothúcháin a fháil. Bíonn sé deacair an mothú a aimsiú - nó bíonn tuairimí éagsúla ag daoine éagsúla den mhothú atá le fáil ag aon phointe faoi leith.
- **Foirm:** Struchtúr saor; gan fhoirm chinnte go minic.
- **Stíl:** Aon stíl agus meascán stíleanna.
- **Comhcheol:** Bíonn díchordaí nó easchordaí an-choitianta in ionad comhchordaí. Úsáideann Barry meascán den dá chineál sa saothar seo.

- **Uirlisí:** Aon mheascán uirlisí, agus go minic bealaí nua le sean-uirlisí a sheinm. M.sh. veidhlín seinnte le hadhmad an bhogha, nó ar an taobh mí-cheart den droichead, ag sleamhnú suas nó síos na sreangacha, braisle nótaí (note clusters - a mhéad nótaí agus is féidir a sheinm le lámh sínté idir méaranna agus uilinn, srl.
- **Tonúlacht:** neamhthonúil, dé-thonúil, micrea-thonúil, nó iad seo uilig meascaithe le tonúlacht mór/mion.
- **Codarsnacht:** Bíonn codarsnacht iomlán an-choitianta idir uigeachtaí, tonúlachtaí, rithimí agus araile.

Ráiteas faoi cheol Barry

Tá sé úsáideacht tuairimí ceoltóirí eile a léamh faoi Gerald Barry le barúil níos leithne agus níos doimhne a fháil ar a chuid cumadóireachta. Seo thíos an méid atá le rá ag Kevin Volans faoi stíl chumadóireachta Barry:

Some of the pieces which begin with Irish melodies have notes inserted into or subtracted from them until the source disappears. Having set off in a particular direction Barry hones and polishes the material, paying particular attention to catching a mood and holding it as long as possible, before abruptly changing course with a strongly contrasting tempo and texture. By and large, his rhythm is thrusting and stomping, set off against haunting moments of sensuality. He delights in regular rhythms which are, however, tripped up now and then by the insertion of an irregular beat.....One of his principal concerns is that the music should never outstay its welcome, never lose grasp of the moment. (Kevin Volans)

Pointí tábhachtacha faoin saothar le foghlaim

Uigeachtaí agus Teicnící

1. **Cuntrapointe/iolfhónach:** Dhá shéis nó níos mó agus iad ar chomhthábhacht. Is féidir leo aithris a dhéanamh ar a chéile ach ní gá. Úsáideann Barry cuntrapointe den dá chineál anseo – cuid den am déanann na páirteanna aithris ar a chéile (canón) agus cuid den am seinntear rudaí éagsúla sna páirteanna éagsúla (D2 + B3 barra 334)
2. **Homofónach:** Séis le tionlacan.

Teicnící uirlise

1. **Senza vibrato:** Cuidíonn vibrato le mothú teolaí a chur sa cheol. Ní sheinntear sa saothar seo é.
2. **Staccato:** Preabtar de na nótaí, á ndéanamh gairid.
3. **Sreangacha oscailte:** Tugann sé seo fuaim níos crua don cheol.
4. **Nótbhraisilí (clusters):** Seinntear na nótaí ar fad gur féidir leis an sciathán (lámh idir uilleann agus méara)
5. **Dordáin:** Seinntear sreangacha oscailte ar na téaduirilísí faoi tséis, rud atá an-choitianta sa cheol traidisiúnta.
6. **Flautando:** i stíl na feadóige. Seinntear an bogha in aice leis an mhéarchlár le ufaim éadrom a thabhairt don na nótaí, cosúil le fuaim na feadóige.
7. **Armónaic:** In áiteanna faoi leith ar na téada (leathbealaigh suas, ceathrú den bhealach suas srl) is féidir méar na láimhe clé a chur síos an-éadrom ar fad agus tagann fuaim ghlan, éadrom amach. Tugtar armónaic ar na nótaí seo.
8. **Détaché:** Scartha. Treoir don seinnteoir gach nótaí a sheinm le buille nua den bhogha le fuaim scartha a thabhairt do na nótaí – a mhalairt ar fad ó legato.

Tonúlachtaí

1. **Mór** (b. 1 C mór; b. 426 Bb mór)
2. **Mion** (C6 Bb mion)
3. **Neamhthonúil** (C2, C3)
4. **Dé-thonúil** (C1 Ab mór/mion)
5. **Modúil** (Cuid H, Lord Mayo's Delight)

Teicníochtaí Cumadóireachta

1. **Canón/Cuntrapointe:** Déanann na huirlisí aithris ar a chéile agus tá siad uilig ar chomhthábhacht. I gcás cuntrapointe ní gá go ndéanfaí aithris.
2. **Aisiompú:** Seinntear téama bun os cionn. Má thosaíonn an ceol le léimt suas de 5ch, san aisiompú tosóidh sé le léimt síos de 5ch.
3. **Modh dingithe(wedge):** Tógtar na hidirchéimeanna mar atá sa téama agus déantar leathnú beag orthu. Is osúil go gcuirtear ding idir na nótaí len iad a tharraint ó chéile beagán.
4. **Stopanna dubailte:** Seinntear dhá shreang ar na téaduirilísí ag an am céanna.

5. **Casiompú** (*retrograde*): Seinntear an téama ón deireadh siar go dtí an tús.

6. **Iolmheadaracht**: Tá níos mó ná am-chomhartha amháin in úsáid ag an am céanna (F + C8)

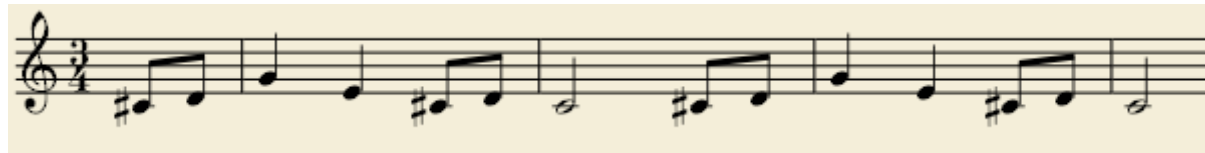
Le foghlaim faoi na Codanna Éagsúla

Cuid A: Canon; dinimicí, aisiompú; am-chomharthaí; sreangacha oscailte. Sí Bheag Sí Mhór.

Cuid B: Téama garbh; ostinato 2-nóta; dé-thonúlacht; bíodh fhios agat cad a tharlaíonn gach uair.

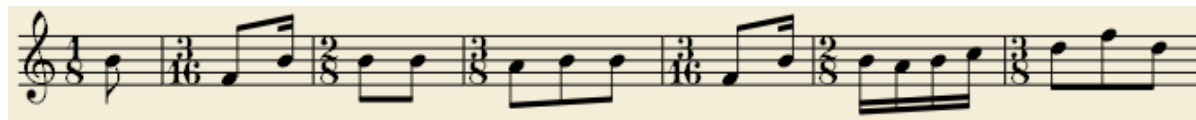
Gléas C mór ach le C# an-choitianta. Tá an bhéim ar an díhorda a chruthaíonn an idirchéim C – C# agus C – G.

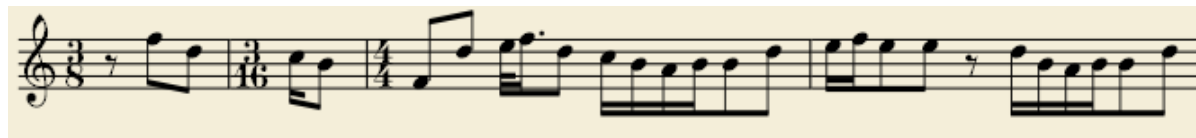
Cuid C: 2 shéis - cuntrapointe; éiginnteacht tonúlachta - Ab mór/mion; armónaic; senza vibrato; athruithe san am-chomhartha. Cosúil le curfá a thagann ar ais go rialta sa saothar.

Cuid D: Rithim fhiáin; vla + vl amháin, dordán sa dvl. Beidh Aonach Amárach aisiompaithe (bun os cionn) agus leis an rithim díchumtha go mór, ach amháin i D2.

Cuid E: “Strike!” D casiompaithe (droim ar ais) ach cloistear mar cheol úr é.

Cuid F: A lán tríriní (ceol traid); stopanna dubailte; iolmheadaracht; (C8 - C méadaithe sa rithim); sreangacha oscailte.

Cuid G: An chéad nóta agus an nóta deireanach de gach cuid (A, B, C agus araile) tríd síos.

Cuid H: Flautando + mp; Lord Mayo's Delight; Canón 2ph; gan pause ag an deireadh, easpa dúnadh - leanann sé ar aghaidh....

Cuid C

Tagann C isteach 9 n-uaire i rith an tsaothair. Is cuid lárnach den saothar é dá bharr sin. Mar sin féin, bíonn éagsúlachtaí ann gach uair a sheinntear é – ní bhíonn sé mar an gcéanna aon dá uair. Tá sé tábhachtach a bheith ábalta gach leagan de a aithint. Bíonn cuntraséis leis. An-mhothúcháinach; an t-aon téama le cresc agus dimin, go háirithe C5.

C1: An chead uair go gcloistear an téama

C2: Seinnte faoi dhó, gan veidhlín an chéad uair

C3: Ceithre huaire le hathruithe gach uair

C4: Piano aonair, stíl Horowitz

C5: Faoi dhó mar chanón 3-pháirt

C6: An-ghearr, 11 bharra, flautando

C7: Atmaisféar, luas agus dinimic difriúil, teannas

C8: Méadaithe go rithimiúil, seinnte le F

C9: an leagan is giorra, is maille

Conas a phléann Barry le séis sa saothar seo?

Úsáideann Barry na teicníochta seo a leanas sa saothar leis an tséis a athrú agus a fhorbairt.

- Aisiompú: C7
- Casiompú: E, F
- 1d agus nótaí deireanach: G
- Canón: A
- Ceol Gaelach: A, D, H.
- Nótbhraislí (B)

Conas a phléann Barry le rithim sa saothar seo?

Úsáideann Barry an-éagsúlacht sa rithim i rith an phársa ar fad. Tá sé tábhachtach eolas a bheith agat ar na héagsúlachtaí sin agus ar na háiteanna sa saothar a bhfuil siad in úsáid.

- Sioncóipiú
- Iolmheadaracht: F
- Rithim an cheoil Ghaelaigh: F (port)
- Méadú: C8
- Am-chomharthaí ag síor-athrú: B

Canóin sa saothar

Tá an-éagsúlacht idir na canóin éagsúla sa saothar seo. Is féidir le dhá uirlis, trí cinn nó ceithre cinn canón a sheinm. Chomh maith leis sin is féidir canón 5-pháirt a fháil trí pháirteanna éagsúla a thabhairt don lámh dheas agus don lámh chlé. Déantar seo i gcuid A, Sí Bheag Sí Mhór aisiompaithe.

Is féidir leis an chanón tosnú croisín nó camán ó chéile. Ciallaíonn sé seo go dtosaíonn an chéad uirlis leis an téama agus go dtagann an dara uirlis isteach croisín (nó camán) ina dhiaidh sin.

An tríú bealach ina bhfaightear éagsúlacht sa chanón ná sa réimse. Is féidir leis an dara uirlis tosnú ar an nóta céana leis an chéad uirlis, nó is féidir leis teacht isteach 8ch níos airde nó níos ísle. I gcuid C9 tagann na páirteanna isteach dhá ochtach óna chéile.

I roinnt cásanna tá canón dubailte le fáil – ciallaíonn sé seo go bhfuil dhá chanón ar siúl ag an am céanna (b. 188)

Seo thíos liosta de na canóin éagsúla atá le fáil sa saothar.

A:	4 + 5 pháirt	croisín	8ch ó chéile	
B2:	3 ph	croisín	aon-nóta	+ canón dubailte
E1:	4 ph	camán	8ch ó chéile	
C5:	3 ph	croisín	8ch ó chéile	
C6:	3 ph	camán	8ch ó chéile	
C9:	3 ph	croisín	dhá 8ch ó chéile	
H:	2 + 3 ph	croisín	aon-nóta	

Conas a chruthaítear éagsúlacht sna hathsheinnte uilig?

- Athruithe sna dinimicí (A)
- Athruithe sa rémise (B, A)
- Athruithe sa luas
- Athruithe sna teoracha seanma (garbh, éadrom, espressivo agus araile)
- Athruithe sna teicnící uirlise (mar shampla: nótbhraislí - *clusters*)
- Cuireann uirlis isteach nach raibh ag seinm roimhe sa chuid.

- Athruithe san uigeacht – cuntrapointeach agus homofónach.
- Athruithe sa chanón - tagann páirt bhreise isteach, canón dúbailte agus araile.

Conas a chruthaítear aontacht sa saothar?

- Úsáid an cheoil traisiúnta.
- Uigeacht chéanna go minic – canóin le fáil go rialta.
- Cuid C ag teacht ar ais go rialta.
- Tá uigeacht na n-uirlisí cosúil go leor tríd síos ainneoin athruithe.
- Tosaíonn agus críochnaíonn an saothar le cuid nach seinntear ach uair amháin.
- Seinntear achoimre de na codanna éagsúla i gcuid G.

Tábla Achoimre

Is féidir leat an tábla seo a úsáid le dul siar a dhéanamh ar an saothar ar fad.

	Luas	uirlisí	spionn	uigeacht	dinimicí	tonúlacht	eile
A	Minim poncailthe = 108 An-ghasta	Canón V Vla Dv P (Lámh chlé)	Giodamach	Canónach Cuntrapointeach	F, mp, f, ff	C mór	Sí Bheag Sí Mhór Bun os cionn
B1 B. 53 B x 3	Minim poncailthe = 72 Measarta	Vln & Vla (Dordv – P)	Garbh – an- gharbh	Éadrom, homofónach	F - fff	C mór le C#	B x 3 1. V + Vla 2. + dordv 3. + Piano
C1 b. 108 C x 2	Croisín = 138	Vln Vla Dv + P	Eadrom - garbh	Éadrom. Cuntrapointeach le tionlacan	Mf - ff	Ab mór/mion	Armónaí sa dord Am- chomharthaí éagsúla
C2 b. 140	Croisín = 112	Vla + dordv	Le mothú	Éadrom, simplí, Cuntrapointeach	mp	neamhthonúil	Stíl seanma 16ú/17ú haois TU gan vibrato
B2 b. 170 B x 5	Minim poncailthe = 80	VI vla D + P (dheas) + P (clé)	Láidir agus ag fás seachas mp an 4ú huair	Cuntrapointe ag éirí níos casta agus níos saibhre de réir a chéile	Ff, ff, ff, mp, ff	C/C#	Canón 3-pháirt ag fás de réir a chéile. Dordán ar TU an 5ú uair.
C3 b. 256 C x 4	Croisín = 76, 88, 108, 108	V, Va, Dv + P an 2ra huair.	Espressivo, bog, legato, níos láidre (3ú + 4ú)	Cuntrashéis ar vln.	Mp, mf, f, ff	neamhthonúil	Bog, níos saibhre de réir a chéile agus ag éirí níos tapúla.
D1 b. 318	Croisín = 126, fiáin	Vla + DV	Fiáin	Simplí, tanaí, éadrom. Homofónach	ff	Bunaithe ar A mion	Am- chomharthaí ag síor-athrú. Rithim mhí- chothrom.
D2 + B3 b. 334	Croisín = 126	V, Vla, DV, P	Bríomhar	Trom, cuntrapointeach	ff	C/C#	C troitheán Piano. Beidh Aonach Amárach. Roint nótaí fágtha ar lár as.
E1 b. 357	Croisín = 126	V, Vla, DV, P	Garbh	Cuntrapointeach, Cánón 4 pháirt	ff	A mion	E1 = D droim ar ais.
C4 b. 373	Croisín = 168	Piano aonréad	Fiáin ar fad	Cuntrapointe idir an dá láimh. Dath difriúil mar gheall ar aonréad.	fff	neamhthonúil	Hommage á Horowitz. C2 dubáilte ag an 8ch.

C5 b. 403	Croisín = 66	V, vla, DV	Brónach	Cuntrapointe, cánón 3-pháirt.	mp	Neamhthonúil .	An-chosúil le C3, níos giorra.
E2 + D3 b. 426	Croisín = 138	V, vla, DV lámh amháin den phiano.	Láidir	Cuntrapointeach. E: V + vla D: DV + P	F - ff	Bb mion	E = D droim ar ais. An dá cheann le chéile.
C6 b. 458	Croisín = 63	V, vla, DV	Ciúin, go mothálach.	Éadrom, flautandon. Cuntrapointeach.	p	Bb mion	Cosúil le C5 ach leath an fhaid.
C7 b. 469	Croisín = 88, 96.	V, Vla, DV, P	Teann, láidir, iomlán difriúil ón ghnáth-C.	Cuntrapointeach. Bun os cionn agus an gnáth-bhealach ag an am céanna.	ff	neamhthonúil	Ag éirí níos tapúla. Teannas láidir á chruthú.
F +C8 b. 490	Croisín = 138	V, Vla, DV, P	Neirbhíseach, teann	Cuntrapointeach. F, F casiompaithe, C.	ff	Neamhthonúil .	Iolmheadaracht.
C9 b. 513	Croisín = 58	V, Vla, DV	Espressivo	Canón 3-pháirt.	p	Neamhthonúil .	Réimse is leithne nótaí sa saothar.. Mall, gairid.
G b. 519	Croisín = 126	V, Vla, DV, P	Láidir, garbh	Homofónach	ff	Neamhthonúil .	Achoimre den saothar. Roinn is giorra. Bunaithe go hiomlán ar chodanna den saothar.
H b. 528	Minim = 104	Vla, D + P + vln	Éadrom.	Cuntrapointeach, Canón 2-pháirt, 3- pháirt, 3-pháirt arís.	mp	neamhthonúil	Lord Mayo's Delight. Flautando.

Ceisteanna Ginearálta

Is ceisteanna ginearálta iad na ceisteanna seo. Is féidir iad a úsáid le heolas a chur ar an saothar ag an tús, nó is féidir iad a úsáid le dul siar a dhéanamh díreach roimh an scrúdú.

1. Cén téama atá i ngléas C mór? _____
2. Cén téama atá i ngléas C mór ach a bhfuil C# ann go minic? _____
3. An chéad uair a dtagann an píosa seo isteach, caidé a sheineann an viola nuair atá an veidhlín ag seinm na séise? _____
4. Cén téama atá i ngléas A mór/mion? _____
5. Cén uigeacht a bhíonn an téama seo an chuid is mó den am? _____
6. Cén téama a bhfuil tríríní ann? _____
7. Caidé a thugtar ar an téama gur D é seinnte droim ar ais? _____
8. Ainmnigh téama H: _____
9. Ainmnigh téama A: _____
10. Cén uigeacht atá ag téamaí A agus H? _____
11. Cén uigeacht atá ag B an chuid is mó den am? _____
12. Cén téama a sheineann an piano leis féin? _____
13. Cén téama a n-athraíonn an t-am-chomhartha ann i gcóir a bheith gach barra? _____
14. Cén téama a úsáideann an gléas-chomhartha Bb mion? _____
15. Caidé tá speisialta faoi G? _____
16. Cén téama ina seinntear braislí (clusters) ar an phiano? _____
17. Cén t-am-chomhartha atá ag A, an chuid is mó den am? _____
18. Cén téama ina bhfuil iolmheadaracht le fáil? _____
19. Ainmnigh téama amháin atá seinnte go canónach: _____
20. Ainmnigh téama amháin atá seinnte go homofónach: _____
21. Ainmnigh áit amháin sa saothar a bhfuil uigeacht mhonofónach ann: _____
22. Cén téama a bhfuil sioncóipiú le cluinstit ann? _____
23. Ainmnigh téama amháin a bhfuil flautando ann: _____
24. Mínnigh flautando: _____
25. Ainmnigh téama amháin atá seinnte senza vibrato: _____
26. Mínnigh senza vibrato: _____
27. Ainmnigh téama amháin nach seineann ach dhá uirlis le chéile: _____
28. Ainmnigh áit amháin nach seinntear ach uirlis amháin: _____
29. Cén uirlis é sin? _____
30. Cé mhéad huaire a sheinntear C? _____
31. Cén téama a sheinntear le F? _____
32. Caidé a thugtar ar E droim ar ais? _____

33. Caidé an giota is giorra sa saothar? _____

34. Caidé an giota is gasta (tapúla)? _____

35. Caidé an ceann is moille? _____

36. Ainmnigh trí thréith atá i gcoitinne ag an chéad shliocht agus ag an ceann deireanach:

i. _____

ii. _____

iii. _____

37. Ainmnigh dhá thréith atá ag na téama seo a leanas:

B

i. _____

ii. _____

C

i. _____

ii. _____

D

i. _____

ii. _____

E

i. _____

ii. _____

F

i. _____

ii. _____

38. Ainmnigh trí bhealach ina gcruthaíonn an cumadóir éagsúlacht sa saothar:

i. _____

ii. _____

iii. _____

39. Ainmnigh trí bhealach ina gcruthaíonn an cumadóir aontacht sa saothar:

i. _____

ii. _____

iii. _____

40. Ainmnigh trí thréith rithimiúil atá sa saothar:

i. _____

ii. _____

iii. _____

Ceisteanna Éisteachta

Éist le barraí 1 – 52 den saothar trí huair agus freagair na ceisteanna seo a leanas bunaithe ar an sliocht sin.

1. Cén uirlisí atá ag seinm sa ghiota seo? _____
2. Cad as a tógadh an tséis? _____
3. Cén luas ag a seinntear an giota seo? _____
4. Cé chomh minic is a chluintear an giota seo nó leagan de, sa saothar? _____
5. Cén uigeacht atá ann? _____
6. Cuir ciorcal thart ar 3 rud atá le cluinstitín sa ghiota seo:

Canón	Téama den chorál	ritornello
Vibrato	am-chomharthaí ag athrú	Gléas C mór
tríríní	canón inbhéartaithe	iol-mheadaracht
7. Seinntear an chéad shliocht faoi dhó agus ansin tá sé athruithe roimh theacht isteach don tríú agus don cheathrú huair. Ainmigh 3 athrú a thagann ar an cheol:
 - i. _____
 - ii. _____
 - iii. _____
8. Déan cur síos ar thonúlacht an tsleachta seo:

9. Déan comparáid idir an tonúlacht seo agus tonúlacht an ghiota a thagann díreach ina dhiaidh:

10. Déan cur síos ar an dóigh ina seinntear na téad-uirlisí sa saothar seo:

11. Déan cur síos ar na dinimicí sa sliocht seo:

12. An maith leat an píosa seo? Cuir fáth le do fhreagra:

Éist le barraí 373 – 402 (6'30" – 6' 52" ar an CD) trí huairé agus freagair na ceisteanna seo a leanas bunaithe ar an sliocht sin.

1. Ainmnigh na huirlisí atá ag seinm sa chuid seo: _____
2. Cén dinimic ag a bhfuil sé seinnte? _____
3. Cad a thugtar a an dóigh ina bhfuil an duine ag seinm? _____
4. Scríofa ar an scór tá "Hommage á Horowitz". Mínigh.

5. An bhfuil an ceol atá ann cloiste againn roimhe seo? _____
6. Cén luas ag a bhfuil sé seinnte? _____
7. Mínigh na ham-chomharthaí seo a leanas:
 - i. $3/8$ _____
 - ii. $3/4$ _____
 - iii. $3/16$ _____
 - iv. $4/4$ _____
 - v. $2/8$ _____
 - vi. $2/16$ _____
8. Cé acu nach bhfuil in úsáid sa sliocht seo? _____
9. Cén éifeacht a bhaineann leis an uirlis seo a bheith seinnte i gcomparáid le coadanna eile den saothar?

10. Sa ghiota a thagann díreach i ndiaidh an tsleachta seo is ath-sheinm é ar an ghiota seo le roinnt mhaith athruithe. Ainmnigh trí cinn de na hathruithe seo:
 - i. _____
 - ii. _____
 - iii. _____
11. Ainmnigh trí bhealach eile ina n-athraítear an téama seo tríd an phíosá uilig:
 - i. _____
 - ii. _____
 - iii. _____
12. Ainmnigh rud amháin a thaitin leat faoin sliocht seo, agus rud eile nár thaitin leat faoi:
 - i. _____
 - ii. _____

Cuid C

Líon isteach an tábla seo a leanas bunaithe ar na leaganacha éagsúla de “C”. Tá cuid de líonta isteach duit cheana féin.

	Luas	uirlisí	Spionn	uigeacht	dinimicí	tonúlacht
C1 b. 108 C x 3	Tapaidh					
C2 b. 140		Viola agus dordveidhil				
C3 b. 256 C x 4			Espressivo bog, legato, ag éirí níos láidre			
C4 b. 373				Cuntrapoint e idir lámh dheas agus chlé den phiano		
C5 b. 403 C x 2					mp	
C6 b. 458						Bb mion
C7 b. 469					ff	Eastonúil
C8 (+ F) b. 490				Cuntrapoint e le F agus F droim ar ais.		
C9 b. 513			Espressivo			

Líon isteach an tábla seo le heolas bunaithe ar na codanna éagsúla den saothar. Tá cuid de déanta duit cheana féin.

Cuid den saothar	Rithim + am-chomharthaí	Séis	Minicíocht	Luas	Pointí spéisiúla
A	3 bhuille. Rithim rialta. Seinnte an-tapaidh.	Sí Bheag Sí Mhór	Uair amháin ag tús an tsaothair.	An-tapaidh.	Canón 4-pháirt, ag an 8ch, croisín ó chéile. Séis bunoscionn. Nótaí an-ard ar vln. Dinimic an-láidir.
B					
C					
D		Beidh Aonach Amárach			
E		Beidh Aonach Amárach droim ar ais.			
F		Port le tríríní.			
G		An chéad nóta agus an nóta deireanach de gach cuid den saothar.			
H		Lord Mayo's Delight			

Foclóir Ceoil

Tá na focail seo a leanas in úsáid sna saothair éagsúla ar an chúrsa Ardteiste. Is fiú gach ceann a bheith ar eolas agat chomh maith le samplaí as na saothair i gcomhair an scrúduithe.

◇ (ar bharr nóta): seinn armónaic bhréagach ar an nóta sin. Treoir do théaduirilísí.

+ (ar bharr nóta): seinn pizzicato leis an láimh chlé. Treoir do théaduirilísí.

° (ar bharr nóta): seinn armónaic ar an nóta sin.

15ma: Seinn na nótaí seo 15 nóta (dhá ochtach) níos airde ná mar atá scríofa.

8ba: Seinn na nótaí seo 8ch níos ísle ná mar atá scríofa.

8va-----: Seinntear na nótaí faoin chomhartha seo suas 8ch.

a 2: Seineann an dá uirlis don pháirt sin na nótaí, mar shampla an dá sheinnteoir ar an fheadóg mhór in ionad duine amháin acu. Ceallaíonn sé “solo”.

A capella: I stíl na heaglaise. Guthanna gan tionlacan ó uirlisí.

Ábhar: Téama ceoil, go háirithe i siansa, sonáid, fiúga.

Accel: Accelerando: Éirigh níos tapúla de réir a chéile.

Aiceann: Béim. Bíonn aiceann ar an chéad bhuille den bharra go rialta.

Ainteafanúil: Stíl ina bhfreagraíonn dhá chór a chéile sa chanadh. Coitianta i gceol eaglasta.

Áiria: Amhrán a chantar le linn ceoldráma. Bíonn an bhéim ann ar áilleacht an cheoil agus ní ar na focail.

Aischothú (feedback): An fhuaim ard ghéar a fhaightear nuair a chuirtear micreafón os comhair callaire.

Aisfhuaimniú: (*Reverb/reverberation*) Macalla na fuaime sa cheol. An ceol ag leanacht ar aghaidh i ndiaidh don nóta a bheith buailte. Úsáidtear sa taifeadú é leis an fhuaim a bhuanú go leictreach.

Aisiompú (inversion): Seinntear téama bun os cionn. Má thosaíonn an ceol le léimt suas de 5ch, san aisiompú tosóidh sé le léimt síos de 5ch. Bíonn corda aisiompaithe má bhíonn nóta eile seachas bunnóta an tríchordaí sa dord.

Aithris: Déanann uirlis nó grúpa uirlisí aithris ar uirlis (grúpa) eile tríd an rud céanna nó cóir a bheith mar an gcéanna a sheinm ina dhiaidh.

Allegro giusto: “allegro rialta” nó “allegro measartha”

Allegro: Go gasta/tapaidh.

Alt: An guth baineann is ísle. Tá réimse idir F faoi C lár agus F ochtach go leith os cionn C lár aici.

Amoroso: Seinnte go grámhar.

Andante: Ag luas siúil.

Appogiatura: Nóta neamharmónach aiceanta a réitítear ar nóta den chorda ar bhuille níos laige, nó ar chuid níos laige den bhuille.

arco°: seinn bogha an veidhlín nó dordveidhlín go gasta ar thaobh an chiombail le fuaimeanna cosúil le armónaic a fháil.

Arco: Nótaí ar théad-uirlisí seinnte leis an bhogha. Cuireann an t-ordú seo “pizz” ar ceal.

Armónaí: In áiteanna faoi leith ar na téada (leathbealaigh suas, ceathrú den bhealach suas srl) is féidir méar na láimhe clé a chur síos an-éadrom ar fad agus tagann fuaim ghlan, éadrom amach. Tugtar armónaí ar na nótaí seo.

Arpa: Cruit/cláirseach chlaiseacach.

Bainisteoir: An duine a shocraíonn ceolchoirmeacha don bhanna agus a shocraíonn cé mhéad airgid a bheas díolta leo. De ghnáth, bíonn aithne mhaith aige ar léar mór daoine i dtionscal an cheoil agus bíonn sé ábalta na ceolchoirmeacha is fearr a aimsiú don bhanna.

Bassi: olldoird amháin. Tá na doird-veihil agus na holldhoird scríofa ar an líne cheoil chéanna. Léiríonn sé seo nach seineann na doird-veidhil.

Bata báistí (rainstick): Píosa fada adhmaid gan lár, áit a gcuirtear síolta a thugann fuaim bhog nuair a rothlaítear é suas agus síos. Déanann an fhuaim seo aithris ar fhuaim na báistí.

Bloc-chordaí: Seinntear na nótaí den chorda uilig le chéile.

Bogshaobhadh (overdrive): Cosúil le saobhadh ach gan a bheith chomh láidir, garbh. Is cineál leathshaobhadh atá i gceist agus tagann níos mó de dhath na fuaime tríd le bogshaobhadh.

Bonndord: Frása nó mír a sheinntear sa dord agus a thagann ar ais arís is arís i rith an phíosa ceoil. Is ostinato é. Bíonn chaconne bunaithe ar bhonndord.

Breisdubáil: (Overdubs): An dara taifeadú curtha síos ar an chéad cheann *ar an rian céanna* le fuaim dhifriúil a thabhairt don uirlis. Tá sé difriúil ó ilrianú mar go n-úsáidtear rian amháin i mbreisdubáil le fuaim dhifriúil a chruthú, agus le hilrianú úsáidtear níos mó ná rian amháin le páirteanna breise a thaifeadú.

Buille feadháin (Rimshot): Buaileann an drumadóir imeall an tsreangdruma, rud a chruthaíonn fuaim ghéar, láidir.

Cadenza: Cuid den chéad ghluaiseacht i gcoinséartó don aonréad. Stadann an cheolfhoireann agus seineann an t-aonréadach leis féin, is píosa casta é a thugann deis don seinnteoir a thallann ar an uirlis a léiriú. In amanntaí scríobh an cumadóir an ceol don cadenza amach ach in amanntaí eile fágadh faoin seinnteoir tobchumadh a dhéanamh air.

Canón: Déanann na huirlisí aithris ar a chéile agus tá gach páirt ar chomhthábhacht.

Cantáid Córail: Téacs iomann ag an tús agus an deireadh agus b'fhéidir taobh istigh den áirí agus den reacaireacht.

Cantáid: Píosa ceoil atá canta, le hábhar reiligiúnda nó eile, cosúil le oratóir ach níos giorra.

Casadh (turn): Seinntear an nóta scríofa, an nóta os a chionn, an nóta scríofa, an nóta faoi agus an nóta scríofa. Is féidir le casadh a bheith inbhéartaithe/aisiompaithe chomh maith. Sa sampla thíos feictear casadh ar D sa chéad barra mar a sheinntear é, agus casadh aisiompaithe ar F sa 2ra barra.

Casiompú (retrograde): Seinntear an téama ón deireadh siar go dtí an tús.

Ceathairéad: Píosa ceoil do cheithre uirlisí, go minic is ceathairéad téadach atá i gceist le dhá veidhlín, viola amháin agus dordveidhil. Ciallaíonn ceathairéad piano go bhfuil piano chomh maith le trí théaduirilis ag seinm.

Ceol aireagail (*chamber music*): Ceol atá scríofa fá choinne grúpa beag uirlisí agus gur féidir a sheinm in áit bheag cosúil le seomra.

Ceol digiteach: Taifeadú ar micro-slis in ionad analóg mar a bhíodh ann. Cuireann sé seo ar chumas na n-innealltóirí fuaime fuaimeanna a mheascadh ar rianta éagsúla agus ansin iad a scaradh ó chéile arís. Leis an sean-chóras chomh luath is a bheadh dhá rian meascaithe le chéile ar rian eile, bhí sé do-dhéanta iad a scaradh ó chéile arís.

Ceol tuatach: Ceol nach ceol eaglasta é.

Chaconne: 1. Foirm cheoil le breachnuithe bunaithe ar bhonndord. Seinntear an bonndord i bpáirteanna eile níos airde ná an dord in amanntaí. 2. Damhsa mall, uasal le trí bhuille sa bharra ón 18ú céad, coitianta sa Fhrainc.

Ciombail: Is féidir iad a bhualadh le chéile, nó iad a bhualadh, a chreathadh nó gliogarnach a dhéanamh le cineálacha éagsúla bataí.

Ciombal creatháin (*ride cymbal*): Ciombal a dhéanann fuaim creatháin nuair a sheinntear é.

Ciombal plimpe (*crash cymbal*): Ciombal a chruthaíonn fuaim phlimpe. In úsáid sa cheol *Bohemian Rhapsody*.

Ciorcal na gCúigeach: Tugtar Ciorcal na gCúigeach ar ghluaiseacht ina n-oibríonn gach corda mar cheannasach chuig an chéad chorda eile – mar shampla: C mór – G mór – D mór – A mór – E mór – B mór (Cb mór) – F# mór (Gb) – C# mór (Db) – G# (Ab) mór – Eb mór (D#) – Bb mór – F mór – C mór.

Clarineti in A: 2 chlairnéid in A. Gach nóta atá scríofa mar C, fuaimíonn sé mar A. Mar sin tá gach nóta scríofa suas tréach mion.

Cloigíní: (*Cow-bells*) Sraith acu le chéile.

Coinséartó: Píosa ceoil d'uirlis aonair le tionlacan ón cheolfhoireann le trí ghluaiseacht – tapaidh, mall, tapaidh. Bíonn cadenza ag deireadh na chéad ghluaiseachta.

Cóiriú: An leagan amach atá ar na páirteanna éagsúla. Is féidir amhrán simplí (Frere Jacques mar shampla) a chóiriú fá choinne ceathairéad téadach; ciallaíonn sé seo go gcumtar nótaí nó páirteanna faoi leith do na huirlisí seo bunaithe ar an amhrán.

Col legno battuto: buailtear an sreang le hadhmad an bhogha.

Comhrá: Seineann uirlis/grúpa uirlisí mír cheoil agus freagraíonn uirlis/grúpa uirlisí é le ceol atá gaolta leis an chéad mhír. Is féidir leis seo leanacht ar aghaidh le roinnt frásaí agus deirtear go bhfuil comhrá ar siúl idir an dá uirlis/ghrúpa uirlisí.

Con ped: Leis an troitheán. Treoir é seo don seinnteoir piano an troitheán marthannach a úsáid.

Con sordini: Leis an mhaothadóir. Is féidir an treoir seo a fheiceáil ar na téaduirilisí nó ar na gaothuirilisí práis. Is teicníocht uirlise é seo.

Contrabasso: Olldord. Cibé nóta atá scríofa dó, fuaimníonn sé síos ochtach.

Cordaí arpéistithe: Nótaí den airpéitse (*doh, mi, soh*)seinnte ceann i ndiaidh a chéile go gasta suas nó síos in ionad iad a sheinm díreach ag an am céanna. Seinntear an chruit ar an dóigh seo go minic sa stíl cheoil rómánsach.

Cordaí briste: Seinntear nótaí den chorda (*doh, mi soh* mar shampla) ceann amháin ag an am, in ord meascailte.

Corni in F: Bíonn 4 chorn Francach sa cheolfhoireann go minic. Ní úsáideann na huirlisí seo aon ghléas-chomhartha in am ar bith. Nóta atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar F faoi sin, díreach cosúil leis an cor anglais. Mar sin tá gach nóta scríofa suas 5ch foife.

Corno inglese: Cor anglais. Gaolta leis an óbó ach níos mó agus níos ísle. Gach rud atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar F (thíos 5ch)

Crótáil: Ciombail bhídeacha le hairde cinnte déanta as práis nó umha. Is féidir iad a bhualadh taobh le taobh nó le bata. Is féidir ciombail ársa a thabhairt orthu fosta. Tá samplaí de na huirlisí seo le feiceáil in Ard-Mhúsaem na hÉireann dátaithe ón Ré Cré Umhaí (1200 – 800 RC) agus a fuarthas i measc gaoth-uirlisí práis éagsúla.

Cúlbuille: Buillí 2 agus 4 le béim orthu ón drumma-sreang (snare).

Cumacht-chordaí (*Power chords*): Cordaí seinnte ar ghiotar a úsáideann go leor sreanga oscailte le fuaim níos láidre a thabhairt.

Cuntrapointe: Dhá pháirt nó níos mó agus iad ar chomh-thabhacht. Is féidir leo aithris a dhéanamh ar a chéile ach ní gá.

Cuntrashéis: Séis a sheinntear os cionn na príomhshéise. Bíonn uigeacht cuntrapointeach ag an cheol dá bharr. (Féach forshéis don chomparáid)

Détaché: Scartha. Treoir don seinnteoir gach nótaí a sheinm le buille nua den bhogha le fuaim scartha a thabhairt do na nótaí – a mhalairt ar fad ó legato.

Dé-thonúil: Ceol atá in dhá ghléas éagsúla ag an am céanna. An-choitianta sa cheol ealaíne nua-aimseartha.

Dim.: diminuendo. Ag éirí níos ciúine.

Dísread: Píosa ceoil do dhá uirlis nó cantóir, nó dhá uirlis nó cantóir ag seinm le chéile.

Div: Divisi. Ciallaíonn sé seo go bhfuil níos mó ná uirlis amháin ag léamh ón líne cheoil chéanna agus caithfidh duine amháin an nótaí ar barr a thógáil agus duine eile an nóta ar bun.

Dolce ma sensibile: Go binn ach go mothálach. (*sensibile* = mothálach, leochailleadh, íogaireach)

Dolce: Go binn

Dord Alberti: Cordaí briste ach leis na nótaí seinnte in ord faoi leith: 1, 5, 3, 5 nó *doh, soh, mi, soh*. Bhí an stíl tionlacain seo an-choitianta sa tréimhse clasaiceach .i. in aimsir Mozart.

Dordáin: Seinntear sreangacha oscailte ar na téaduirlisí faoin tséis, rud atá an-choitianta sa cheol traidisiúnta.

Dord-druma: Níl aon airde ag an druma seo a bhuailear le bata-druma.

Dord-ghiotar: Giotar íseal nach bhfuil ach 4 shreang air. Seineann sé bun-nótaí na gcordaí sa cheol; nó déanann sé breachnú air seo. Seineann sé go minic le rithim na ndrumaí.

Droichead: Giota den cheol a bhogann ó théama amháin go téama eile. Ní bhíonn téama láidir ann, ceol gluaiseachta atá ann.

Dúibléid: Dhá nóta seinnte san am a mbíonn trí cinn ann de ghnáth. Coitianta in amchomharthaí comhshuite, áit a bhfuil an buille briste suas i dtrí fhochuid de ghnáth.

Dúnadh: Dhá chorda ag deireadh frása a ghníomhaíonn mar a bheadh poncaíocht ann. Tá ceithre chineál dúnadh ann:

- i. Dúnadh briste V – vi
- ii. Dúnadh eaglasta/tánaisteach: IV – I
- iii. Dúnadh foirfe V – I (Lán stad)
- iv. Dúnadh neamhfhoirfe: I, ii, IV nó vi – V (comhartha ceiste)

Espr: espressivo: Seinnte le mothú, go leochailleach.

Fagotti: Basúin. Scríobhtar an t-ainm in Iodáilis ar an scór de ghnáth. Ní uirlisí gléas-athruithe iad.

Falsetto: Nótaí “bréagacha” canta ag fir níos airde ná an gnáth-réimse a bhíonn acu. Is féidir leis an fhuaim seo a bheith greannmhar nó dáiríre.

fff: Chomh láidir agus is féidir.

Flag/flageolet: Seinn an armónaic.

Feireoir (*flanger*): Teicníocht fuaime a fhaightear nuair a mheasctar dhá chomhartha comhionann le chéile, ach mion-mhoilliú ama curtha ar cheann acu. Fuaimníonn sé go bhfuil airde na fuaime ag athrú dá bharr. I gceol Bohemian Rhapsody déantar feiriú ar fhuaim na gciombal leis an fhuaim a athrú.

Flautando: i stíl na feadóige. Seinntear an bogha ar théaduirilis in aice leis an mhéarchlár le fuaim éadrom a thabhairt don na nótaí, cosúil le fuaim na feadóige.

Flautí: An uimhir iolra de fheadóg mhór, mar a scríobhtar ar scór é.

Flauto picc: Piccolo, gaolta leis an fheadóg mhór ach níos lú agus níos airde.

Focaldathú (péintéireacht focal/word painting): Léiríonn an ceol brí na bhfocal le teicníochtaí ceoil m.sh. ceol na n-éan léirithe le nótaí arda tapaidh ar fheadóg.

Foirm Chumtha Tríd: Úsáidte in amhráin ealaíne. Ní leanann an ceol aon struchtúr faoi leith ach athraíonn sé de réir mar a athraíonn na focail agus mothú na bhfocal.

Foirm Dhénártha: Foirm a bhfuil dhá chuid ann: A B.

Foirm shaor: Ní leanann an cumadóir aon fhoirm faoi leith.

Foirm Shonáideach: Foirm thrénártha speisialta. A (foilsíú) B (forbairt) A1 (athsheinm).

Foirm Strófach: Le fáil in amhráin tíre go minic, bíonn an ceol céanna ann do gach véarsa.

Foirm Thrénártha: Foirm a bhfuil dhá chuid ann ach go dtagann an chéad chuid ar ais ag an deireadh: A B A, nó A B B A.

Foirm Thrépháirteach: Foirm ina bhfuil trí pháirt éagsúla: A B C.

Foirm: Leagan amach na bhfrásaí in amhráin/píosaí simplí gearra. Struchtúr an phíosá i saothair níos faide. Léirítear an fhoirm le litreacha: A, B, C, A1, D srl.

Forshéis: Líne cheoil a sheinntear nó a chantar os cionn na príomhshéise. Níl an tábhacht céanna ag baint leis is atá ag baint leis an tséis agus ní bhíonn an uigeacht cuntrapointeach dá bharr. (Feach cuntrashéis don chomparáid.)

Frásaí freagartha: Dhá fhrása nó mír a bhfuil cosúlachtaí eatarthu ach nach bhfuil mar an gcéanna. Tá an chéad cheann cosúil le ceist agus bíonn sé oscailte ag an deireadh agus oibríonn an dara ceann cosúil le freagra agus bíonn sé dúnta ag an deireadh.

Giotar: De ghnáth, seineann sé cordaí amháin. Go minic i mbanna ceoil, canann an duine a sheineann an uirlis seo.

Glacaire (Pick-up): Micrafón iontach beag ar ghiotar nó uirlis eile leictreach.

Glissando: Sleamhnú suas nó síos nótaí uilig na huirlise nó gutha.

Gong: De ghnáth buailtear le bata-druma bog é.

Gran cassa: Dord drumma. Scríobhtar an ceol ar líne amháin mar nach bhfuil aon airde ag an uirlis seo – ní úsáideann sé an gnáth-chliath.

Guero: Gourd mór. Déantar an fhuaim trí bhata a scríobadh thar eangacha gearrtha isteach ann.

Innealltóir fuaime: An duine a bhfuil smacht aige ar an inneallra sa stiúdeo taifeadtha. De ghnáth, leanann sé teoracha an bhanna, ach tugann sé comhairle dóibh chomh maith.

Ilmheadaracht: Tá níos mó ná am-chomhartha amháin in úsáid ag an am céanna.

Ilrianú: Muna bhfuil ann ach cantóir amháin is féidir a ghuth a thaifeadú ar rian amháin ar dtús, agus ansin é a thaifeadú ag canadh páirt difriúil ar rian eile, agus b'fhéidir é ag canadh an tríú páirt ar an tríú rian. Is féidir na rianta seo uilig a chur le chéile agus fuaimíonn sé cosúil le cór trí pháirt, cé nach bhfuil ann ach cantóir amháin. Seo ilrianú.

L.V.: *laissez vibrer*, lig don uirlis creathadh - ná stop an fhuaim

Legato: Seinnte go mín, cothrom.

Léiritheoir: An duine atá i gceannas ar an taifeadú agus ar an chur le chéile sa chéirnín.

Lí: (lick) Pátrún nótaí ar ghiotar nó ar phiano cosúil le seiceamh agus a chuidíonn leis an cheol bogadh go réimse nótaí níos airde nó níos ísle, nó ceanglaíonn sé frásaí le chéile.

Loco: ag an ghnáth-airde (tagann sé i ndiaidh ordú seinm suas nó síos 8ch)

Lúbfhrása (turnaround): Frása comhcheol beag a cheanglaíonn dhá chuid den cheol nó dhá athsheinm.

Macalla: Teicníc taifeadtha nuair a chuirtear macalla isteach ar ghuth nó ar fhuaim uirlise tríd an fhuaim a mhoilliú síos. Tá sé déanta ag Cher. Is féidir é a dhéanamh le troitheán ar ghiotar nó sa mheascadh.

Maracas: Gourd nach bhfuil lár ann le síolta tirime, pónairí nó eile taobh istigh. De ghnáth seinntear níos mó ná ceann amháin. Déantar gliogarnach leo nuair a chreathtar iad. Úsáidtear mar uirlis iad i mbannaí damhsa i Meicseacó agus Meiriceá Láir agus Theas.

Marc: marcato. Nótaí béimithe go héadrom, nó marcáilte.

Marimba: Cineál xylophone le barraí adhmaid - tá fuaime shéimh aige, as Meicseacó, agus Meiriceá Láir agus Theas.

Martellato secco: Buailtear na nótaí go láidir leis an bhogha ar na sreangacha le barr an bhogha.

Ciallaíonn *secco* go bhfuil ar an fhuaim a bheith tirim chomh maith le láidir.

Meascadh: An meascán a dhéantar ar fhuaim an cheoil ag deireadh an taifeadtha le cothromaíocht a fháil idir na huirlisí éagsúla. Ag an phointe seo chomh maith athraítear fuaimeanna na n-uirlisí (go pointe) trí tuilleadh aisfhuaimniú, macalla agus araile a chur sa cheol.

Meiliosma: Siolla amháin fá choinne go leor nótaí den cheol.

Meno ped: Níos lú den troitheán.

Mion: Tonulacht ina bhfuil *lah* ina lárnóta tonúlachta – fuaimníonn an ceol críochnaithe nuair a théann sé ar ais go *lah*.

Moderato assai: Assai = an-. An-mheasartha ar fad.

Modh dingthe(wedge method): Tógtar na hidirchéimeanna mar atá sa téama agus déantar leathnú beag orthu. Is cosúil go gcuirtear ding idir na nótaí len iad a tharraingt ó chéile beagán.

Modhnú: Athrú ó ghléas amháin go gléas eile. Tugann seachrán le fios go bhfuil athrú sa ghléas taobh istigh de phíosa ceoil. Má ardaíonn an seachrán an nóta leath-thon, is é sin an treoirnóta nó *ti* nua. Is féidir teacht ar *doh* nua nó ar an tonach nua trí dhul suas leathchéim ón nóta ar a bhfuil an seachrán. Má íslíonn an seachrán an nóta leathchéim, is é sin an *fah* nua. Le fáil amach an bhfuil an gléas nua mór nó mion is gá amharc siar ar an *mi* nua. Má tá sé sin 3 leath-thon níos airde ná an *doh* nua tá an gléas nua mion. Má tá sé 4 leath-thon níos airde, tá an gléas nua mór.

Modúil: Tonúlacht choitianta sa sean-cheol eaglasta agus sa cheol traidisiúnta, áit a bhfuil *re* nó *mi* nó *soh* ina lárnóta tonúlachta. Má tá an ceol i mód *soh* fuaimíonn an ceol críochnaithe nuair a théann sé ar ais go dtí *soh*.

Moilliú (delay): Nuair a chuirtear macalla isteach san fhuaim agus é moillithe síos. Mar atá déanta ag Cher. In amantaí tugtar macalla air seo. Is féidir é a dhéanamh le troitheán ar ghiotar nó nuair atáthar ag meascadh an amhráin.

Molto meno mosso: I bhfad níos lú gluaiseachta. Níos maille.

Molto: A lán

Mór: Scála nó gléas atá bunaithe ar na nótaí den solfa tónach áit gurb é *doh* an nóta is láidre. Fuaimníonn an ceol críochnaithe nuair a théann sé ar ais go *doh*.

Motif: Pátrún gairid nótaí a úsáidtear go minic i rith píosa ceoil, cosúil le téama ceoil ach i bhfad níos giorra – b'fhéidir nach mbeadh ann ach trí nóta, nó rithim a sheasann amach.

Muta in F# - A: Athraigh tiúnáil an timpani in F# go dtí A.

Naoiréad: Píosa ceoil do naoi n-uirlisí, nó grúpa de naoi n-uirlis ag seinm le chéile.

Neamhthonúil: Nil aon lárnóta tonúlachta ann, bíonn gach nóta ar chomhthábhacht. Bíonn sé deacair ceol neamhthonúil a chanadh.

Non tanto: gan an iomarca

Non troppo: Gan an iomarca.

Nóta athrúcháin (*changing note*): Tugtar *Cambiata* ar an nóta seo chomh maith. Ciallaíonn sé léimt de 3ch ó nóta cúnta uachtarach go nóta cúnta íochtarach.

Nóta crochta (*suspension*): Is ionann an nóta crochta agus nóta neamharmónach a sheinntear leis an chuid eile den chorda, ag cruthú díchorda, ach ina dhiaidh sin, tagann réiteach ar an nóta crochta mar go dtiteann sé céim amháin go nóta den chorda. Bíonn trí rud i gceist le nóta crochta – an t-ullmhúchán (seinntear an nóta crochta roimh an chorda); an nóta crochta (seo an díchorda) agus an réiteach (an nóta den chorda).

Nóta Cúnta(*auxiliary note*): Nóta a sheinntear céim níos airde nó níos ísle ná nóta athsheinnnte.

Nóta tairmtheachta: Nóta neamharmónach a sheinntear idir dhá nóta de chorda mar chuid den tséis. Is féidir leis an nóta seo a bheith aiceanta nó neamhaiceanta. Bíonn sé neamhaiceanta má sheinntear é tar éis don chorda a bheith seinnte, agus ar bhuille nach bhfuil láidir sa bharra. Tugtar nóta tairmtheachta aiceanta air má sheinntear an nóta neamharmónach leis an chorda, rud a chruthaíonn díchorda agus teannas dá bharr.

Nótaí crómatacha: Nótaí atá leath-thon óna chéile - an dá nóta déag den scála. Nuair a úsáidtear na nótaí breise (nach bhfuil i scála mór) i bpíosa ceoil i ngléas mór, tugann siad “dath” don cheol. Tá siad coitianta i stíl snagheol mar shampla: When I’m 64.

Nótaí lúbtha (*bends*): Bogann an seinnteoir giotair a mhéar (lámh chlé) síos i dtreo an talaimh ar an sreang. Tarraingíonn sé seo an sreang agus athraíonn sé airde an nóta beagán. Déanann sé uair amháin é ar an nóta.

Nótaí Neamharmónacha (*non-chordal*): Nótaí a sheinntear nach bhfuil sa chorda atá ag tabhairt tacaíocht chomhcheoil don phíosa ag an phointe sin. Baintear úsáid as nótaí neamharmónacha le cur le líne shéise ar go leor bealaí éagsúla. Cuireann nótaí tairmtheachta (idirghabhála/*passing notes*) le líne shéise trí mhíne agus fuinneamh rithime a thabhairt dó, agus lena dhéanamh níos suimiúla dá bharr don éisteoir. Nuair a tharlaíonn nótaí tairmtheachta cruthaítear teannas idir an tséis agus an comhcheol agus cruthaíonn sé seo fuinneamh a bhrúnn an ceol chun tosaigh sa teannas agus réiteach rialta.

Nótbhraisilí (*clusters*): Seinntear na nótaí ar fad gur féidir leis an sciathán (lámh idir uilleann agus méara)

Oboi: An uimhir iolra den fhocal óbó, mar a scríobhtar ar scór ceolfhoirne é.

Ochtréad: Píosa ceoil do ocht n-uirlisí, nó grúpa d’ocht n-uirlis ag seinm le chéile.

Orgánam: An chéad shampla atá againn de chanadh i bpáirteanna. D’eascair sé as an difear a bhí le fáil go nádúrtha idir guth ban agus guth fear. Cantar líne cheoil i 5cha comhthreormhara.

Ostinato: Patrún séise nó cordaí nó rithime a thagann ar ais arís agus arís i rith an phíos. Tá ostinato comhcheol le fáil san amhrán “*59th Street Bridge Song*”. Tá ostinato rithimeach le fáil sa phíos ceoil *Bolero* le Ravel.

Peanáil (Panning): Athraíonn an fhuaim ó chollaire amháin go dtí an ceann eile i steirió le héifeacht spáis a léiriú.

Péintéireacht Focal/ Focaldathú: Léiríonn an ceol brí na bhfocal le teicníochtaí ceoil m.sh. ceol na n-éan léirithe le nótaí arda tapaidh ar fheadóg..

Piatti: Na ciombail. Ní úsáideann siad cliath 5-líne. Níl acu ach aon líne amháin mar nach bhfuil airde acu.

Pizz/Pizzicato: Nótaí ar théad-uirlisí stoite in ionad a bheith seinnte leis an bhogha. Is teicníocht uirlise é seo.

pizz+ Seinntear pizzicato leis an lámh chlé, ní leis an lámh dheas (an rud coitianta).

Plancadh (strumming): Seinn an téad-uirlis díreach cosúil le giotar.

Poco: beagán

Príomh-ghiotar: Go hiondúil, seineann an príomh-ghiotar séiseanna, nó motifeanna níos mó ná cordaí, cé go bhfuil an dá rud i gceist.

Quasi moderato: cóir a bheith (beagnach) measartha

Quasi S.T.: cóir a bheith (beagnach) ar an mhéarchlár. Seo treoir do théad-uirlis an bogha a sheinm an-chóngarach don mhéarchlár le fuaim éadrom a thabhairt don cheol.

rainstick~~~~~ bata báistí le crescendo, decrescendo agus ag imeacht ar fad.

Rapsóid/ Rosc Ceoil: Go stairiúil chiallaigh sé seo reacaireacht ar dhán eipiciúil nó ar chodanna dá leithéid. Ach sa cheol ciallaíonn sé píosa aon-ghluaiseachta bunaithe go minic ar cheol tíre.

Reacaireacht – ceol canta i gceoldráma, áit a bhfuil an bhéim ar na focail agus ní ar an cheol. Cuidíonn sé leis an dráma a bhogadh chun tosaigh. Go minic bíonn go leor nótaí athsheinnte ann agus bíonn an rithim saor.

Reamhnóta (anticipation note): Seinntear nóta den chorda (go minic mar nóta neamharmónach sa chorda roimhe) sula seinntear an chuid eile den chorda.

Recitative secco: Tur-reacaireacht: Leanann an ceol rithim na bhfocal. Ní bhíonn de thionlacan ann ach corr-chorda ag deireadh frásaí.

Recitative stromentate: Bíonn tionlacan leis an reacaireacht.

Rif: Frása a athsheinntear cosúil le ostinato i gceol pop nó i snag-cheol.

S.T. (sul tasto): Treoir do théad-uirlis seinm leis an bhogha ar mhéarchlár na huirlise.

S.V. (senza vibrato) Treoir do théad-uirlis seinm gan vibrato.

Saobhadh (Distortion): Úsáidtear é seo i gceol roc nuair a chuirtear barraíocht fuaime isteach sa challaire ó na giotair trí throitheán a úsáid. Thig leis an fhuaim a bheith garbh - saofa - nó mín, nó trom le fuaim fhada, bhuan - bogshaobhadh.

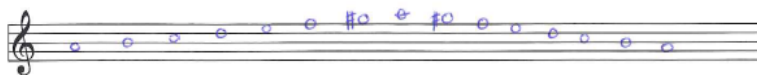
Saranáid: Ceol atá seinnte san oíche, go stairiúil taobh amuigh mar a bheadh canta ag fear dá ghrá taobh amuigh dá fuinneog. Ón 18ú haois ar aghaidh ceol uirlise a bhíodh i gceist.

Scála: Ocht nóta a théann suas nó síos céim ar chéim ó *doh* go *doh* nó ó *soh* go *soh* agus araile. Bíonn scála mór déanta suas de na hidirchéimeanna seo:

Ton, ton, leath-thon, ton, ton, ton, leath-thon

Tá dhá chineál scála mion ann:

1. Mionscála armónach:

2. Mionscála séiseach:

Scór: Na páirteanna iomlána den cheol scríofa amach go díreach mar atá siad seinnte.

Séach: Idirchéim de 6 nóta – ó *doh* go *lah*. Nó corda sa chéad aispiompú áit a bhfuil an 3ch sa dord.

Seachtach: Idirchéim ó *doh* go *ti* os a chionn, seacht nóta. Nó corda ina bhfuil an bun-nóta, 3ch, 5ch agus 7ch os a chionn seinnte.

Seicheamh: Pátrún nótaí atá athsheinnte ar nóta níos airde nó níos ísle gan an pátrún a athrú.

Seisiún: Ceoltóirí bailithe le chéile le ceol – go minic ceol traidisiúnta – a sheinm go poiblí i dteach tábhairne nó dóibh féin i dteach príobháideach.

Sempre f: sempre= i gcónaí. Caithfidh an giota seo ar fad a bheith seinnte go láidir.

Senza sordini: Gan mhaothadóir.

Senza vibrato: Cuidíonn vibrato le mothú teolaí a chur sa cheol. Ní sheinntear i saothar Barry é.

Sffz: béim tobann agus láidir ar an nóta seo amháin.

Sfz: Béim tobann ar an nóta seo amháin.

Siansa: Píosa ceoil do cheolfhoireann le ceithre ghluaiseacht ann. Bíonn an chéad ghluaiseacht tapaidh agus i bhfoirm shonáideach de ghnáth, an dara ceann mall agus i bhfoirm dhénartha go minic. Bíonn an tríú ceann i 3/4 agus is minic gur damhsa nó ceol éadrom a bhíonn i gceist. Bíonn an ceathrú ghluaiseacht tapaidh arís.

Simile: Mar an gcéanna – is treoir é seo le leanacht ar aghaidh ag seinm an dóigh chéanna is a sheinn tú sna nótaí roimhe.

Sioncóipiú: Nuair a bhaintear an bhéim de nóta a mbíonn béim air de ghnáth (an chéad bhuille den bharra) agus nuair a chuirtear sos ina áit. Mothaítear buille in easnamh sa cheol, agus tugtar sioncóipiú air seo. Má dhéantar go rialta é tríd an phíosa ar fad, tugann sé rithim iontach bríomhar don cheol. Tá sé seo an-choitianta i gceol nua-aimseartha, go háirithe ceol atá gasta. Tá trí bhealach inar féidir an

sioncóipiú a chur i gcrích: i. sos a chur ar príomhbhuille an bharra, ii. An príomhbhuille sa bharra a cheangal leis an nóta roimhe nó iii. Nóta gairid a chur ag tús barra agus nóta fada díreach ina dhiaidh.

Sleamhnán: an chuid den trombón a bhogann an seinnteoir le nótaí éagsúla a dhéanamh.

Sólfá tonach: Ainmneacha na nótaí sa scála. Úsáideadh an córas seo ón 11ú céad mar áis do mhúinteoirí a bhí ag iarraidh léitheoireacht an cheoil a mhúineadh dá ndaltaí. *D r m f s l t d*.

Solo: Ní sheineann ach uirlis amháin an giota seo.

Sonáid: Píosa ceoil d'uirlis aonair, nó d'uirlis aonair le tionlacan ó phiano. De ghnáth bíonn trí ghluaiseacht ann – tapaidh, mall, tapaidh.

Spioradálach: Amhrán reiligiúnach na Meiriceánach Gorma, mar shampla Swing Low Sweet Chariot.

Soprán: An guth baineann is airde. Tá réimse ó C-lár go C dhá ochtach os a chionn ag soprán traenáilte.

Sraith: Bailiúchán píosaí a bhfuil téama, gléas nó scéal i gcoitinne eatarthu. Sraith Damhsaí – bailiúchán damhsaí éagsúla – Allemande, Courante, Sarabanda, Gigue – coitianta san 18ú haois.

Srathú: Teicníocht chumadóireachta a forbraíodh sa 20ú haois. Seachnaítear rialacha traidisiúnta a bhaineann le séis, rithim, comhcheol agus cuirtear an dá nóta déag den scála crómatach in ord faoi leith agus tugann sé seo bunús an tsaothair. Ní féidir aon nóta a chur isteach go dtí na nótaí eile sa sraith seinnte roimhe. Is féidir cordaí a chruthú fhad is nach sáraítear an riail seo. Schoenberg an chéad duine a d'úsáid agus a d'fhorbair an srathú.

Sreangacha oscailte: Tugann sé seo fuaim níos crua don cheol. Níl ach ceithre théad ar gach téad uirlis, agus dá bharr sin ceithre nóta lenar féidir an treoir seo a úsáid.

Sreangdhruma: Taobhdhruma ach go bhfuil sreanga miotal ina luí in éadan bunchraiceann an druma. Nuair a bhuailear an druma déantar gliogarnach (*rattle*).

Staccato: Nótaí gearra nuair a phreabtar den nóta. Léirítear é seo le ponc scríofa os cionn nó faoin nóta.

Stíl: Cineál nó faisean faoi leith sa cheol. Baineann tréithe an phíosca le faisean áirithe sa cheol mar shampla ceol pop, ceol rac, ceol clasaiceach, snagcheol.

Stopanna dúbailte: Seinntear dhá shreang ar na téad uirlisí ag an am céanna.

String.: Stringendo. Éirigh níos tapúla de réir a chéile.

Strófach: Foirm nó struchtúr ina mbíonn an ceol céanna i ngach véarsa. Mar shampla: The Fields of Athenry.

Subito: go tobann.

Sul ponticello: seinn leis an bhogha ar (nó díreach in aice leis) an droichead

sul tasto: Seinn leis an bhogha ar an mhéarchlár.

Taifeadú: Déantar taifeadú ar gach guth agus ar gach uirlis ar rian éagsúil. Cuireann sé seo ar chumas an innealltóra na guthanna is tábhachtaí a dhéanamh níos láidre ná a chéile. Fiú nuair a dhéantar taifeadú ar níos mó ná guth/uirlis amháin le chéile, cuirtear ar rianta éagsúla iad. Glacann sé lá nó dhó ar a laghad le hamhrán amháin a thaifeadú go hard-chaighdeán fá choinne é a bheith eisithe go poiblí.

Tambóirín: Is féidir é seo a bhualadh nó a chreathadh.

Téad lúbtha (*bend*): Bogann an seinnteoir giotair a mhéar (lámh chlé) síos i dtreo an talaimh ar an sreang. Tarraingíonn sé seo an sreang agus athraíonn sé airde an nóta beagán. Déanann sé uair amháin é ar an nóta.

Téama: Giota den cheol, 4-bharra go minic, a fhanann i d'intinn. Béim láidir ar an tséis/rithim.

Tierce de Picardi: Tugtar seo ar chorda mór ag deireadh píosa atá i ngléas mion. Bhí sé in úsáid go coitianta go deireadh an 18ú haois.

Timbre: Timbre an rud a chuireann ar ár gcumas an difear idir piano agus veidhlín a aithint.

Timpani: Trí dhroma agus iad tiúnáilte go nótaí faoi leith de réir mar a ordaíonn an cumadóir. Tá troitheáin ar na huirlisí seo agus is féidir na nótaí seo a athrú má's gá.

Tobchumadh: Nuair a sheineann ceoltóir nótaí a chumann sé de réir mar a théann sé ar aghaidh, ach iad bunaithe ar rithim faoi leith, nó cordaí faoi leith. Ní bhíonn sé mar an gcéanna aon dá uair. Seo tréith a bhain le snag-cheol; tá sé an-choitianta i gceol triaidisiúnta chomh maith. Ní bhíonn sé scríofa síos ná réamhullmhaithe.

Trasdul (Droichead): Giota ceoil a dhéanann ceangal idir dhá chuid den saothar.

Tremolo: = Creathán. Dhá nóta nó níos mó athsheinnte i ndiaidh a chéile go tapaidh agus go leanúnach. Cruthaíonn sé fuaime chreathánach.

Tríleach (*trill*): Seinntear an nóta scríofa agus an nóta os a chionn i ndiaidh a chéile roinnt uaireanta chomh tapaidh agus is féidir. I rith an tréimhse Barócach tosaítear ar an nóta is airde.

Tríphléadach: Trí nóta seinnte san am a mbíonn dhá cheann de ghnáth.

Tríréad: Píosa ceoil do thrí uirlisí, nó grúpa de thrí uirlis ag seinm le chéile.

Tríthon: An idirchéim idir *fa* agus *ti* i scála mór. Tá fuaime ghránna ag baint leis i gceol Clasaiceach, tugadh an “deabhal sa cheol” air mar gheall air sin. Sa chumadóireacht don Ardteist nó Teastas Sóisearach tá sé inmholtá an idirchéim seo a sheachaint.

Troitheán (nóta troitheánach): Nóta íseal marthannach nó nóta íseal athsheinnte faoi chordaí a athraíonn. Cruthaíonn sé teannas sa cheol agus de ghnáth scaoiltear an teannas trí dhúnadh a chur isteach nuair a bhogann an nóta.

Troitheán aisiompaithe: Bíonn an nóta seo le fáil os cionn an chuid eile den cheol, ach oibríonn sé mar an gcéanna le troitheán íseal.

Trombe in E: Trumpa in E. Gach nóta atá scríofa mar C, fuaimníonn sé mar E suas 3ch mór. Bí cúramach nach meascann tú suas leis an trumpa é.

Trombón basso: Trombón amháin agus úsáideann sé eochair an doird.

Tromboni tenori: 2 trombón. Úsáideann siad eochair an teanóir. Eochair C bunaithe ar an 4ú líne, seo an áit a bhfuil C-lár.

Tiúba: Eochair an doird in úsáid aige. Ní uirlis gléas-athruithe é.

Uigeacht: Saibhreas fuaime. Is féidir le huigeacht a bheith homafónach (séis le tionlacan), monafónach (líne amháin séise) nó cuntrapointeach/iolfhónach (dhá líne nó níos mó seinnte ag an am céanna agus iad

ar chomhthábhacht. Is féidir leo aithris a dhéanamh ar a chéile ach ní gá.). Chomh maith leis sin is féidir le huigeacht a bheith tanaí nó saibhir ag brath ar fhuaim na n-uirlisí, airde na nótaí, líon uirlisí agus araile.

Unis: Ceallaíonn sí seo an t-ordú “divisi”

Vibrato: Bogann an seinnteoir a mhéar (lámh chlé) go gasta suas agus síos ag athrú airde an nóta beagán.

Violincello: Dord-veidhil.

Wah wah: Troitheán ar ghiotar a athraíonn airde an nóta agus cruthaíonn fuaim ‘miaow’.

Téarmaíocht do na Scrúduithe

Téarmaíocht do na scrúduithe

Bíonn na téarmaí seo a leanas le fáil go minic i gceisteanna scrúdaithe san Adrteist nó sa Teastas Sóisearach. Tá míniú ar gach focal thíos agus treoir faoin chineáil eolais atá de dhúth sa fhreagra.

Codarsnacht: Is gá difríochtaí agus cosúlachtaí idir an dá shliocht a ainmniú. Is gá tagairt a dhéanamh don dá phíos. M.sh. I sliocht 1 tá na Práis ag seinm na séise ach i sliocht 2 tá na práis ag seinm tionlacain.

Cóiriú na bhfocal: Conas a chuirtear na focail leis an cheol. Go minic is cóiriú meiliosmatach (níos mó ná nóta amháin ar gach siolla) nó cóiriú siollabach (nóta amháin ar gach siolla) atá i gceist.

Ionstraimíocht: Liosta de na huirlisí atá ag seinm sa sliocht agus cad é an rud a sheineann siad m.sh. TU ag seinm na séise; GU ag seinm cuntraséise agus an dord-druma ag seinm ar an chéad bhuille de gach barra. Is gá guthanna a ainmniú fosta más ann dóibh.

Luas-treoir: Treoir a thaispeánfaidh don seinnteoir an luas is fearr leis an píosa a sheinm. Focal Iodáilise a bhíonn ag teastáil go hiondúil m. sh. Andante, allegro, lento, molto adagio agus araile.

Ról: Déan cur síos ar an ról atá ag an phiano sa sliocht seo. Tá níos mó i gceist leis an cheist seo ná cur síos a dhéanamh ar an cheol. Ciallaíonn “ról” gur “feidhm” na huirlise atá i gceist. Mar sin, an seineann sé tionlacan, nó an tséis, nó cuntrashéis? Nó an seineann sé ceoil i stíl cadenza, nó an seineann sé cordaí rithimeacha ag tabhairt tacaíocht rithime don phíos?

Sainathin: Ainmnigh. Ní gá cur síos a dhéanamh muna n-iarrtar é.

Stíl chanta: Stíl raic (garbh) nó pop (gan a bheith traenáilte), sean-nóis (fuaim shrónach le go leor órnáidíochta), stíl bhailéid (stíl éasca gan a bheith traenáilte ach níl sí chomh hoilte le sean-nós), stíl chlasaiceach (traenáilte).

Stíl: Baineann sé seo le cur síos ar fhaisean an cheoil a bhíonn coitianta ag am faoi leith nó in áit faoi leith san am a chuaigh thart. Mar sin, b’fhéidir go mbeadh “stíl Bharócach” nó “stíl snagcheoil” foirstineach mar fhreagra. Sa phíos ceoil She’s Leaving Home, tá stíleanna clasaiceacha (uirlisí) meascáithe le stíl bhailéid (canadh). San amhrán Bohemian Rhapsody tá go leor stíleanna éagsúla ann –

clasaiceach, ceoldráma ardnósach (*opera*), rac, pop (bailéad), a capella. Má luann tú stíl mínigh í chomh maith.

Teicnící Cumadóireachta: Seo modhanna éagsúla a úsáideann an cumadóir nuair atá an píosa á scríobh aige. Samplaí: canón, aithris, modh an dealaithe, seiceamh, croí trí-nóta, am-chomhartha ag athrú go minic, séis inbheartaithe (aisiompaithe), nótaí “gorma” (an 3ú nó 6ú nóta íslithe).

Teicnící gutha: falsetto, canadh i nguth traenáilte, canadh garbh i stíl raic, sleamhnú, vibrato, sprechgesang (leath-chanta, leath-ráite)

Teicnící taifeadta: iolrianú (nuair a dhéantar taifead ar ghuth amháin ar níos mó ná raon amháin agus síleann an t-éisteoir go bhfuil grúpa ann), flanger (fuaim curtha trí uirlis a athraíonn an fhuaim), panáil (athraíonn an fhuaim ó chollaire amháin go dtí an collaire eile le cosúlacht spáis a thabhairt); dubáil (cuirtear fuaimeanna éagsúla ar raonta éagsúla le fuaim úr a chruthú).

Teicnící Uirlise: Baineann na teicnící seo leis an dóigh ina seinntear na huirlisí. Samplaí: col legno, sul ponticello, pizzicato (stoitheadh), cleitirtheangú (flutter-tonguing), vibrato, armónaic, stopanna dúbailte, glissando, sul tasto, senza vibrato.

Tonúlacht: An gléas ina bhfuil an píosa ceoil. Ní gá litir-ainm a thabhairt de ghnáth (ach amháin má iarrtar ort é a thabhairt). Is leor mór, mion nó módúil a scríobh. Má iarrtar gléas agus tonúlacht is A mór, B mion nó mód soh an cineál freagra atá de dhíth.

Tréithe Ceoil: “Déan cur síos ar thréith amháin den cheol seo.” Na tréithe ceoil: séis, rithim, comhcheol, tonúlacht, eolas cúlra, tionlacan, uirlisí/guthanna, stíl, uigeacht, foirm.

- Séis: Labhair anseo faoi réimse, frásaí, ard/íseal, céimeanna/léimeanna, séiseach nó briste/garbh, ornáidíocht, nótaí gorma, ceol bunaithe ar scalaí mantacha...
- Rithim: am-chomhartha, luas, sioncóipiú, rithim chothrom, rithim phonaithe, rithim a sheasann amach (damhsa), rithim nach seasann amach (ceol tréadach), rubato (saoirse sa luas ag brath ar mhothúcháin an cheoil).
- Comhcheol: cordaí, díchordaí, ag athrú go minic nó go mall.
- Tonúlacht: mór, mion nó módúil.
- Eolas Cúlra: Cumadóir, nó tír as a dtagann an ceol, scéal an cheoil, cén fáth ar cumadh an ceol, suíomh stairiúil.
- Tionlacan: uirlisí a sheineann an tionlacan, tábhacht an tionlacain i gcomparáid leis an tséis, an seinntear scalaí/airpéistí/cordaí briste/bloc-chordaí? an bhfuil sioncóipiú ann? sosanna?

- Uirlisí/guthanna: Na hoirfidigh a sheineann sa phíos – ceolfhoireann, grúpa traidisiúnta (ainmnigh na huirlisí) soprán agus piano, agus araile.
- Stíl: Clasaiceach, pop, rac, snag-cheol, ceol eastonúil, na gormacha, ceol eaglasta...
- Uigeacht: Saibhreas fuaime. Go minic is monófónach, hómófónach nó cuntrapointeach atá i gceist. Chomh maith leis sin, is féidir cur síos a dhéanamh ar an saibhreas fuaime – saibhir má tá nótaí ísle ann agus go leor uirlisí ag seinm; uigeacht thanaí má tá nótaí arda ann nó muna bhfuil ach uirlis amháin á sheinm.
- Foirm: leagan amach na bhfrásaí nó na gcodanna sa cheol.

Tréithe Traidisiúnta: Tréithe sa cheol atá le fáil i gceol traidisiúnta go minic: ornáidíocht; uirlisí traidisiúnta (ainmnigh iad), rithim dhamhsa (ainmnigh an damhsa agus an t-am-chomhartha) easpa tionlacain, ceol módúil (ainmnigh an mód), foirm shimplí (ainmnigh é .i. ABBA srl), rithim shaor (fonn mall), easpa modhnaithe. Tréithe nach bhfuil traidisiúnta: tionlacan, uirlisí nach bhfuil le fáil sa cheol Gaelach de ghnáth (ainmnigh iad), ceol cuntrapointeach, cordaí neamhghnáthacha, castacht an cheoil, modhnú, foirm chasta.

Uirlis: Bí cúramach má iarrtar uirlis agus a feidhm a ainmniú.

- Uirlis(í) séise: Na huirlisí nó an uirlis a sheineann an tséis sa sliocht.
- Uirlis rithime – de ghnáth is cnag-uirlis atá i gceist anseo, bodhrán, bata básití, siombal. Má tá druma ag seinm bí an-soiléir cén cineál druma agus ainmnigh é. Ní leor “druma” a scríobh leis féin.
- Uirlis chomhcheoil/tionlacain – de ghnáth is uirlis é seo atá ábalta cordaí a sheinm, m.sh. giotar, bouzouki, piano, cruit, méarchlár.